

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIZNESA, EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
FINANŠU UN GRĀMATVEDĪBAS NODAĻA

NILTPFN LIKUMA PRASĪBU IEVĒROŠANA LATVIJAS
GRĀMATVEDĪBAS ĀRPAKALPOJUMU UZŅĒMUMOS

**Compliance with requirements of law on the prevention of money laundering
and terrorism and proliferation financing in accounting outsourcing
companies in Latvia**

MAĢISTRA DARBS

Profesionālā maģistra studiju programma “Grāmatvedība un audits”

Autors: **Sanita Karlsonē**

Studenta apliecība: sk18158

Darba vadītājs: pētniece Ivita Faituša

Rīga 2020

ANOTĀCIJA

Maģistra darba mērķis ir izpētīt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma prasības, aktualitātes un praksi attiecībā uz grāmatvedības ārpakalpojumu uzņēmumiem Latvijā.

Praktiskajā daļā veicot dažādu avotu analīzi, autore nonāca pie secinājumiem, ka NILLTFNL prasību izpilde sagādā problēmas daudziem Latvijas grāmatvedības ārpakalpojumu uzņēmumiem- grūti izsekot likuma grozījumiem, subjektīva likuma izpratne, grūti noteikt savus un klienta riskus, un identificēt aizdomīgus darījumus. Autore piedāvā risinājumus, kā varētu uzlabot likuma prasību ievērošanu.

Atslēgvārdi: noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums, ārpakalpojuma grāmatvedis, iekšējā kontroles sistēma, klienta izpēte.

ANNOTATION

The aim of the master's thesis is to study the requirements, topicalities and practice of the law on the prevention of money laundering and terrorism and proliferation financing in relation to accounting outsourcing companies in Latvia.

Analyzing various sources in the practical part the author came to the conclusion that compliance with requirements of the law on the prevention of money laundering and terrorism and proliferation financing poses serious problems for many accounting outsourcing companies in Latvia - difficult to track changes in the law, subjective understanding of the law, difficulties in identifying own risks as well as ones concerning customers, problems to identify suspicious transactions and insufficient financial resources to execute all these requirements. The author offers several solutions how to improve compliance with the law.

Keywords: money laundering prevention, money laundering and terrorism and proliferation financing prevention law, outsourced accountant, internal control system, customer due diligence.

SATURA RĀDĪTĀJS

TERMINI UN SAĪSINĀJUMI.....	6
IEVADS	7
1. NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS NOVĒRŠANAS PASĀKUMU ATTĪSTĪBA PASAULĒ UN LATVIJĀ	10
1.1. NILL novēršanas pasākumi Eiropā un Eiropas Savienība	13
1.2. NILL novēršanas pasākumi Latvijā.....	19
2. NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS UN TERORISMA UN PROLIFERĀCIJAS FINANSĒŠANAS LIKUMA NORMU SKAIDROJUMS LATVIJAS GRĀMATVEDĪBAS ĀRPAKALPOJUMU UZŅĒMUMIEM.....	25
2.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas uz terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma elementi	25
2.2. Iekšējās kontroles sistēmas analīze un problemātika.....	26
2.3. Klientu izpētes problemātika	41
2.4. Aizdomīgu darījumu konstatēšana un ar to saistītā problemātika	57
2.5. Sliedzīga deklarācija	63
2.6. NILLTPFNL prasību ievērošana grāmatvedības ārpalpojuma sniedzējiem	65
3. NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS UN TERORISMA UN PROLIFERĀCIJAS NOVĒRŠANAS PRAKSE GRĀMATVEDĪBAS ĀRPAKALPOJUMA UZŅĒMUMĀ “ABC”	76
3.1. Uzņēmuma “ABC” raksturojums	76
3.2. Uzņēmuma ”ABC” Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā iekļauto dokumentu apskats	78
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	82
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	86

PIELIKUMI.....	94
Pielikums Nr.1	94
Pielikums Nr.2.....	100
Pielikums Nr.3.....	104

TERMINI UN SAĪSINĀJUMI

AML- naudas atmazgāšanas novēršana jeb angļiski Anti-Money Laundering

FATF- Finanšu darījumu darba grupa jeb angļu valodā Financial Action Task Force

FID- Finanšu izlūkošanas dienests;

FIU- Finanšu ziņu vākšanas vienība;

IKS- iekšējā kontroles sistēma;

LTRK- Biedrība "Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera"

Moneyval- Eiropas Padomes noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komiteja jeb angļu valodā Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism

NILL- noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija

NILLTPFNL - Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas uz terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums;

PLG- patiesais labuma guvējs

PNP- politiski nozīmīga persona

TF- terorisma finansēšana

IEVADS

Maģistra darba pirmajā daļā tika pētītas Eiropas Savienības Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas direktīvas, LR NILLTPFN likums, FATF - uz risku balstītas pieejas vadlīnijas - grāmatvedības profesijai, Valsts ieņēmuma dienesta un Finanšu izlūkošanas dienesta izstrādātās vadlīnijas. Teorētiskās bāzes izmantošana ļauj precīzāk izpētes procesā saprast problemātiskās vietas. Pētāmie objekti ir Latvijas grāmatvedības ārpakalpojuma uzņēmumi, kas ir NILLTPFN likuma subjekti.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un terorisma un proliferācijas finansēšana ir saistīti, un jau kādus divdesmit līdz trīsdesmit gadus ir aktuāli šie noziegumi, kā rezultātā to regulējums starptautiskā un Eiropas Savienības līmenī ir piedzīvojis pamatīgas izmaiņas kopš 20. gadsimta beigām no praktiski neesoša līdz ļoti apjomīgam. NILLTPF noziegumiem ir starptautisks raksturs, jo bieži vien nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas shēmās tiek iesaistītas vairākas valstis. Tehnoloģiskā attīstība šobrīd notiek neaptveramā ātrumā, ne mēnešiem, bet dienām, kas pastiprina arvien plašāku interneta un finanšu tehnoloģiju pakalpojumu izmantošanu. Izzūdot valstu robežām, legalizācijas un terorisma finansēšanas apjomi un tempi ir pieauguši, kā rezultātā noziedzīgā pasaule rada aizvien jaunas legalizācijas un terorisma finansēšanas metodes, shēmas. Pasaulē, regulējums cīņā pret NILL un TF ir strauji un būtiski mainījies, jo tam ir jāspēj mainīties līdz tehnoloģiskai attīstībai un cīnīties pret noziedznieku jaunizveidotajiem legalizācijas vai terorisma finansēšanas paņēmieniem, kas apgrūtina šo noziegumu atklāšanu. Tāpēc var apgalvot, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un terorisma finansēšana ir nozīmīga problēma visā pasaulē un tās aktualitāte arvien pieaug gan Latvijā, gan Eiropas Savienības, gan globālajā līmenī. NILLTPF ir noziegumi, kas atstāj ļoti būtisku un negatīvu ietekmi uz valsti un finanšu sistēmu kopumā, jo līdz valsts budžetam nenonāk līdzekļi, ko būtu iespējams izmantot valsts un sabiedrības attīstībai. Tādēļ ļoti būtiski, lai visā pasaulē būtu saprotama un sakārtota sistēma, kas ļautu savlaicīgi identificēt un atklāt veiktos noziegumus NILLTPF jomā.

Latvijā ēnu ekonomikas īpatsvars 2019. gadā nav būtiski mainījies salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, sasniedzot 23,9%, un ir saglabājies aptuveni 2018. gada līmenī, kad tas bija 24,2%, un, ņemot vērā ekonomikas izaugsmi šajā laikā, tā nav pozitīva tendence, intervijā

Latvijas Radio atzina Rīgas Ekonomikas augstskolas ("SSE Riga") profesors un Ilgtspējīga biznesa centra direktors Arnis Sauka¹. Aplokšņu algas Latvijā veido 44,1% no kopējās ēnu ekonomikas. Pētījumi liecina, ka Latvijā vidēji aplokšņu algās maksā 22,3% no visiem ienākumiem, bet Igaunijā un Lietuvā šis rādītājs ir zemāks – 11% – 14%.² Ēnu ekonomikas lielāko daļu Latvijā veido ienākumu neuzrādīšana, jeb izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, kas sasniedz gandrīz 45% no visas ēnu ekonomikas Latvijā. Autore uzskata, ka grāmatvedības ārpakalpojumu darbībai ir ļoti svarīga loma ne tikai klienta priekšā, bet visas valsts, jo, neveicot savu darbu profesionāli vai neziņojot par aizdomīgiem darījumiem, kas novēroti klientam, var tikt apkrāpta valsts. Latvijā ir ļoti daudz faktori, kas apgrūtina uzsākt uzņēmējdarbību vai to stabili turpināt un nomaksāt visus nodokļus, bet tas nav iemesls piesegt, atbalstīt nelikumības, jo arī aplokšņu algas ir viens no NILL veidiem. Valsts ieņēmumu dienests ir identificējis ap 20 tūkstošiem uzņēmumu ar aplokšņu algu riskiem³, no tā var secināt, ka liela daļa šo uzņēmumu izmanto grāmatvedības ārpakalpojumus, kuri diemžēl atbalsta vai nerīkojas, lai novērstu NILL. Kā laikrakstam "Dienas bizness" vēstījis VID, no visiem iesniegtajiem pārskatiem par 2017. gadu, kas ir teju 136 tūkstoši pārskatu, 38,9% uzņēmuma grāmatvedību kārtojīs ārpakalpojumu grāmatvedis, 45,2% – uzņēmuma grāmatvedis, bet atlikušajos teju 16% gadījumu uzņēmumu grāmatvedības pakalpojumu sniedzējs nav norādīts⁴. Piemēram, Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu un muitas policijas pārvalde šī gada maijā ir uzsākusi kriminālprocesu par “aplokšņu

1 Linda Zalāne; Ēnu ekonomika pērn- 23,9%; LTRK: jādama par motivēšanu, ne tikai apkarošanu, 10.06.2020; pieejams:<https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/enu-ekonomika-pern-239-ltrk-jadoma-par-motivesanu-ne-tikai-apkarosanu.a363189/> (skatīts 20.06.2020)

² turpat

³ Jaunzeme: Latvijā ir ap 20 tūkstošiem uzņēmumu - potenciālo aplokšņu algu maksātāju, Ilja Kozins; 04.02.2020, pieejams: <https://www.tvnet.lv/6889411/jaunzeme-latvija-ir-ap-20-tukstosiem-uznemumu-potencialo-aploksnu-almaksataju>; (skatīts 15.06.2020)

⁴ Plāno ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšanu; nozares apgrozījums pērn sarucis par piektdaļu, DELFI Bizness; 22.08.2019, pieejams: https://www.delfi.lv/bizness/bankas_un_finanses/plano-arpakalpojuma-gramatvezu-licencesanu-nozares-apgrozijums-pern-sarucis-par-piektalu.d?id=51391171 (skatīts 15.06.2020)

algu” izmaksu būvniecības nozares uzņēmumā, kuram grāmatvedības pakalpojumus sniedza ārpalpojuma grāmatvedis⁵.

Darba mērķis ir izpētīt LR normatīvo regulējumu un Starptautiskā prasības grāmatvedības ārpalpojumu sniedzēju veicamajiem pasākumiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanai. Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, darba autore izvirza šādus uzdevumus:

- izpētīt LR likuma „Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums” prasības;
- izpētīt FATF uz risku balstītas pieejas vadlīnijas -Grāmatvedības profesija;
- izpētīt Eiropas Savienības AML Direktīvas, to attīstību;
- izpētīt Vadlīnijas VID uzraugamajiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem;
- izpētīt un analizēt informāciju par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem piemērotajām sankcijām par NILLTPFN likuma un Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma pārkāpumiem;
- izveidot aptauju, lai noskaidrotu Latvijā reģistrētu grāmatvedības ārpalpojumu uzņēmumu viedokli par NILLTPFN likuma prasībām un to ievērošanu;
- raksturot SIA „ABC” darbību un NILLTPFNL prasību ievērošanu.

Balstoties uz darba mērķiem un uzdevumiem, ir izvirzīta hipotēze, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma prasības, to ievērošana grāmatvedības ārpalpojuma uzņēmumos nenovērs šo līdzekļu legalizāciju, tā vietā tiek radītas darbības, kuras tiek formāli izpildītas, bet netiek sasniegts likuma mērķis.

Autore darbā izmanto vispār zinātniskās pētījuma metodes, tai skaitā monogrāfisko metodi, dokumentu analīzi un aptaujas.

⁵ Aplokšņu algu lieta būvniecības firmā: izskan informācija par uzņēmuma nosaukumu un aizdomās turētajiem; LETA; 25.06.2020; pieejams: <https://www.la.lv/aploksnu-algu-lieta-buvniecibas-firma-izskan-informacija-par-uznemuma-nosaukumu-un-aizdomas-turetajiem>; (skatīts 27.06.2020)

1. NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS NOVĒRŠANAS PASĀKUMU ATTĪSTĪBA PASAULĒ UN LATVIJĀ

Autore, iepazīstoties ar plašo informācijas klāstu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, secina, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija ir bijusi kopš laikiem, kad iedzīvotāji par saņemtajām precēm un pakalpojumiem sāka norēķināties ar naudu, taču, kad ASV tika atklāti noziedzīgi grupējumi, kuri savos uzņēmumos centās “iepludināt” nelegāli iegūtu naudu, apvienojot to ar legāli gūtajiem līdzekļiem, tika izveidotas starptautiskas organizācijas vai jau esošas organizācijas paplašināja savu darbību loku, lai novērstu šīs nelikumīgās darbības. Pēc būtības noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācija ir noziedzīgi iegūto līdzekļu pārvēršana, mainot to formu un slēpjot šo līdzekļu nelegālo izcelsmi, ar mērķi šos līdzekļus tālāk izmantot legāliem vai nelegāliem mērķiem jeb process, kura ietvaros “netīra nauda” kļūst šķietami “tīra” (no kā arī ir cēlies termins “naudas atmazgāšana”)⁶.

Noziedznieki nepārtraukti izdomā jaunus paņēmienus NILL novēršanas prasību apiešanai, tādēļ svarīgi nepārtraukti uzlabot tiesisko regulējumu. Pēdējos gadu desmitos NILL novēršanas regulējums ir stiprinājies arvien vairāk, lai ejot laikam spētu novērst noziedznieku arvien sarežģītākus legalizācijas paņēmienus.⁷ Eiropas Savienībā īsā laika periodā tika pieņemtas vairākas direktīvas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanas novēršanas jomā: 2015. gadā- 4. AML Direktīva, bet 2018. gadā pat divas- 5.AML Direktīva un 6.AML Direktīva.

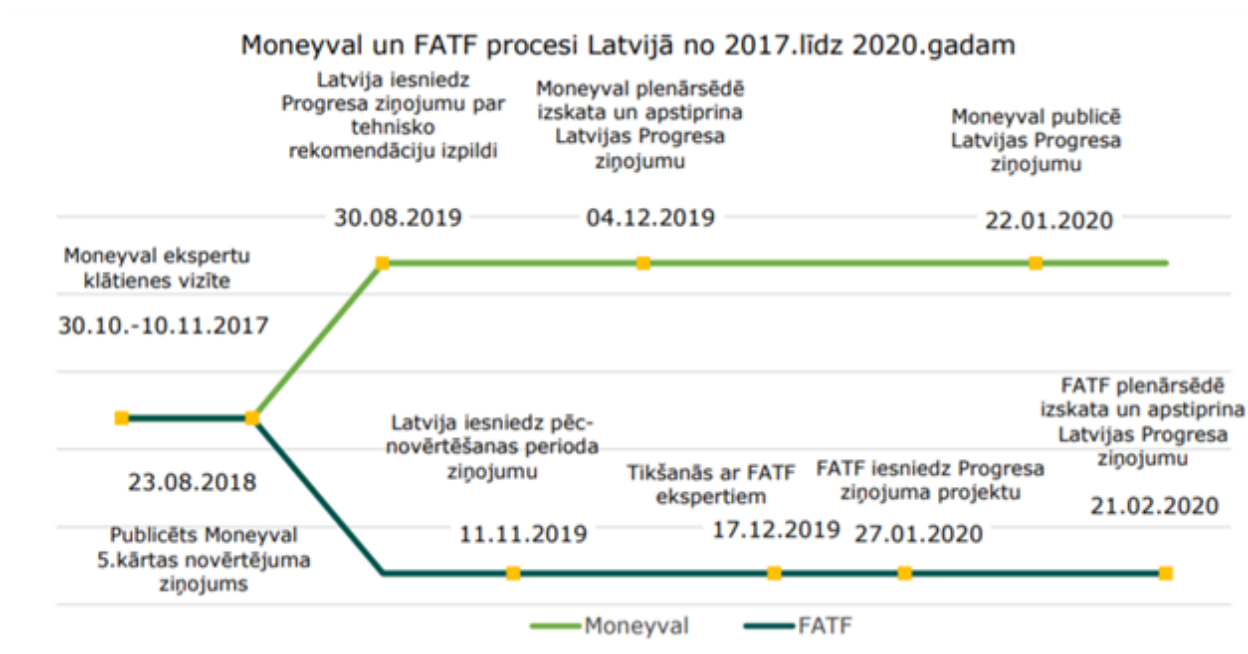
Pēdējos divus gadus lielākajos mediju portālu virsrakstos regulāri Latvijas iedzīvotāji varēja lasīt ziņas par noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas skandāliem. Pirms gada, 2019. gadā, uzmanības centrā bija Latvijā plaši zināmās Danske Bank, Swedbank un Nordea. Finanšu un kapitāla tirgus komisija pēdējā gada laikā ir noteikusi bargus sodus vairākām Latvijas bankām – LPB Bank, PrivatBank, Rigensis Bank un Baltic International Bank – par nepietiekamu un

⁶ Brian O’Connell, What is a Money Laundering and What is its History? 20.03.2019; pieejams: <https://www.thestreet.com/personal-finance/education/what-is-money-laundering-14897715> (24.05.2020)

⁷ Mejertāle A., Puķe M. Nākamais raunds cīņā pret finanšu noziegumiem. iTiesības, 18.06.2018.; pieejams: <https://itiesibas.lv/raksti/komercdarbiba/komercatiesibas/nakamais-raunds-cina-pret-finansu-noziegumiem/13547> (skatīts 24.05.2020)

neefektīvu noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas sistēmu esamību.

Par kritisko punktu cīņai ar NILL Latvijā var uzskatīt 2018. gada 23. augustā publicēto Moneyval 5.kārtas novērtēšanas ziņojumu par Latvijas NILLTF novēršanas sistēmas efektivitāti⁸. Moneyval 5. kārtas novērtēšanā tik apskatīti 11 NILLTF novēršanas efektivitātes rādītāji. No tiem tikai vienā rādītājā, “starptautiskā sadarbībā”, Latvija saņēma augstu novērtējumu. Astoņos citos rādītājos tika saņemts vidējs novērtējums, bet divās jomās, “juridiskās personas veidojumi” un “mērķētas finanšu sankcijas proliferācijas finansēšanas apkarošanai”, saņemts zems vērtējums. Līdz ar efektivitātes novērtējumu, Latvija ieguva virkni ieteikumu pastāvošās sistēmas uzlabošanai, kā arī pastiprinātu uzraudzību no ārvalstu ekspertu puses. Ja īsā laikā netiktu panākts būtisks progress NILL novēršanas sistēmas efektivitātē, tad valstij pastāvētu risks iekļūt “pelēkajā sarakstā”. Notikumu gaita aplūkojama 1.1.attēlā.

1.1.att. Moneyval un FATF procesi Latvijā no 2017.gada līdz 2020.gadam.⁹ FID veidots.

⁸ Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures. Latvia. Fifth Round Mutual Evaluation Report. July 2018.; pieejams: <https://rm.coe.int/moneyval-2018-8-5th-round-mer-latvia/16808ce61b> (skatīts 24.05.2020.)

⁹ Finanšu izlūkošanas dienesta Publiskais gada pārskats par 2019.gadu; pieejams: https://fid.gov.lv/images/Articles/2020/Gada_parskats_2019.pdf; skatīts (19.06.2020)

NILL apkarošana ir svarīga ne tikai ārvalstu ekspertu novērtējuma dēļ, bet tāpēc, ka NILL rezultātā noziedznieki gūst šķietami leģitīmus ienākumus no noziedzīgas darbības un rezultātā valstī palielinās organizētā noziedzība. NILLTF riskiem ir pakļautas ne tikai jurisdikcijas ar vājām vai neeksistējošajām NILL kontrolēm un atbilstošam normatīvajam regulējam, bet arī labi attīstīti finanšu centri lielo caurplūstošo maksājumu dēļ. Ņemot vērā, ka noziedznieki vēlāk plāno izmantot iegūtos līdzekļus, viņu mērķis ir virzīt iegūtos līdzekļus caur stabilām finanšu sistēmām. Potenciālās NILL sekas ietver sevī paaugstinātus organizētās noziedzības un korupcijas riskus. Ja valsts tiek uzskatīta par labvēlīgu naudas atmazgāšanai, tai ir lielāka iespēja pievilināt cilvēkus, kas potenciāli ir noziedznieki. Tipiski šādām valstīm ir ierobežotas NILL apkarošanas institūciju vai cilvēkresursu kapacitāte, normatīvo aktu izpilde netiek nodrošināta, sodu apmērs nav pietiekams, ir grūtības veikt potenciāli noziedzīgi iegūto līdzekļu iesaldēšanu vai konfiskāciju. NILL pozitīvi korelē ar citu noziedzīgu nodarījumu uzplaukumu, it īpaši korupciju, jo organizēto noziedznieku grupējumi ir vairāk tendēti iesaistīties publiskā un privātā sektora korupcijā, organizējot kukuļdošanu amatpersonām, finanšu iestādēm, advokātiem, policijai, uzraugošām iestādēm, grāmatvežiem, prokuroriem un citiem. Stingrs un visaptverošs NILLTF novēršanas regulējums ļauj samazināties kriminālo aktivitāti valstī un samazināt noziedzību. Pēc autores domām, pēdējā gada laikā Latvijas NILL apkarošanas institūcijas ļoti apjomīgi veic dažādus pasākumus, lai Latvijā mazinātos NILL, likuma subjektiem piemērojot naudas sodus, apturot finanšu līdzekļus. FID veikto darbību rezultāti aplūkojami 1.1.tabulā.

1.1.tabula

“Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta darbība” darbības rezultāti un to rezultatīvie rādītāji 2019. gadā* .

	2019.gada plāns	2019.gada izpilde
Saņemtie ziņojumi/sliekšņa deklarācijas (skaits)	25 000	33 236
Nosūtītie materiāli tālākai virzībai (skaits)	250	401 (1)
Izdotie rīkojumi par naudas līdzekļu operācijas apturēšanu (skaits)	150	362
Apturētās summas (miljonos euro)	50	345,98 (2)

* FID veidota¹⁰.

(1) -2019. gada 29. jūnija grozījumi Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā papildināti ar jauna veida informācijas nosūtīšanu atbildīgajām institūcijām. Finanšu izlūkošanas dienests 2019. gadā saskaņā ar likuma 55. panta

¹⁰ Finanšu izlūkošanas dienesta Publiskais gada pārskats par 2019.gadu; pieejams:

https://fid.gov.lv/images/Articles/2020/Gada_parskats_2019.pdf; skatīts (19.06.2020)

pirmo daļu, nosūtījis 199 materiālus un 202 materiālus, saskaņā ar likuma 55. panta pirm vienu daļu. (2) - Rezultāts pārsniegts par 591%.)¹¹

1.1. NILL novēršanas pasākumi Eiropā un Eiropas Savienība

Pirmssākums cīņā ar starptautisko organizēto NILL ir uzskatāma speciālās grupas **FATF** dibināšana. 1989. gada 14. jūlijā, G-7 valstu sarunu ietvaros tika izteikts aicinājums izveidot speciālo Finanšu darījumu darba grupu (Groupe D'Action Financiere International jeb angļu valodā Financial Action Task Force)¹².

FATF rekomendācijas tiek atpazītas kā globāls standarts naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas novēršanai, šie standarti nav saistoši nevienai no valstīm. Tie vairāk kalpo kā esošā stāvokļa atspoguļojums un ir veidoti ar mērķi nodrošināt vienotu izpratni un mehānismu ieviešanu mērķu sasniegšanai.¹³ Viens no pirmajiem FATF sniegumiem bija viest skaidrību, ka NILL nenotiek tikai skaidras naudas kontekstā. Caur virkni FATF demonstrēto tipoloģiju¹⁴ tika parādīts, ka NILL var notikt praktiski caur jebkuru starpnieku, gan finanšu iestādēm, gan arī biznesu.

FATF izveide pieņēma būtiskas izmaiņas banku un uzņēmumu darbības principos visā pasaulē un tās darbības rezultātā tika veiktas apjomīgas izmaiņas normatīvajos aktos.

FATF tika noteikti 3 darbības virzieni.

- 1) FATF mērķis ir izplatīt NILL novēršanas svarīgumu globālā līmenī. FATF aktīvi mudina valstis ieviest arvien stingrāku NILLTF uzraudzības mehānismu. Lai to panāktu, FATF atbalsta reģionālo NILL institūciju attīstību visā pasaulē un veicina citu starptautisko institūciju attīstību.

¹¹ Finanšu izlūkošanas dienesta Publiskais gada pārskats par 2019.gadu; pieejams: https://fid.gov.lv/images/Articles/2020/Gada_parskats_2019.pdf; skatīts (19.06.2020)

¹² FATF vēsture; pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/about/historyofthefatf/#d.en.3157> (skatīts 24.05.2020)

¹³ turpat

¹⁴ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas izpratnē tipoloģijas ir izplatītākie veidi un mehānismi, kā tiek legalizēti līdzekļi. Avots: Vadlīnijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas nozarē. pieejams: <https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/valutasmaina/Vadlinijas.pdf> (skatīts 26.05.2020)

- 2) FATF uzdevums ir uzraudzīt FATF rekomendāciju efektīvu ieviešanu starp grupas valstīm. Rekomendāciju ieviešanas uzraudzības process sākās 2004. gadā un kopš tā laika ir notikušas vairākas novērtējumu kārtas. Ceturtā novērtējuma kārtā, kas uzsākās 2014. gadā, atšķīrās no iepriekšējiem, jo tika vērtēts, vai NILLTF novēšanas sistēma ir efektīva ne tikai tehniskā līmenī (izstrādāto dokumentu, politiku un procedūru līmenī), bet vai sistēma darbojās arī praksē.
- 3) FATF monitorē NILL aktualitātes un iespējamus pretpasākumus NILL novēšanai. Finanšu sistēma ir globāla un tai gandrīz nav ģeogrāfisku ierobežojumu, tā strādā visās laika zonās un maksājumi starp kontinentiem var tikt veikti sekunžu laikā. Noziedznieki nepārtraukti meklē jaunus veidus, kā panākt NILL, ņemot vērā valstu veiktos pretpasākumus. FATF ir nepārtraukti jāievāc informācija par NILL aktualitātēm, un jāseko, ka FATF 40 rekomendācijas ir atbilstošas pastāvošai situācijai. FATF 40 rekomendācijas ir vienas no būtiskākajiem standartiem NILLTPF novēšanas jomā. 1990.gadā pirmo reizi FATF 40 rekomendācijas tika publicētas, kas 1996. gadā, 2003. gadā un 2012. gadā tika atjaunotas. FATF publicēja arī dažāda veida paskaidrojošas piezīmes, kas viesa lielāku skaidrību noteiktās rekomendācijās.¹⁵

2001.gada oktobrī, pēc teroraktiem ASV 2001. gada 11. septembrī, FATF papildināja savu darbības lauku ar terorisma finansēšanu. Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšana un terorisma finansēšana ir saistīti noziedzīgi nodarījumi, jo gan naudas legalizētāji, gan terorisma finansētāji var izmantot līdzīgus paņēmienus, lai pārvestu finanšu līdzekļus ar mērķi netikt ievērotiem, piemēram, izmantojot dalītos maksājumus (ar mērķi izvairīties no ziņošanas latīņām).

Moneyval, FATF tipa reģionālā institūcija, ir Eiropas Padomes 1997. gadā izveidotā NILLTF novēšanas ekspertu komiteja. To veido 47 dalībvalstis un tā ir Eiropas Padomes ministru komitejas padotībā. Galvenie Moneyval mērķi ir novērtēt, kā valstīs tiek nodrošināti būtiskākie

¹⁵ The FATF Recommendations. pieejams:
<http://www.fatfgafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html> (skatīts 15.04.2020.)

NILLTF apkarošanas standarti un vai standarti tiek efektīvi īstenoti, kā arī sniegt rekomendācijas potenciālajiem uzlabojumiem.¹⁶

Eiropas Savienības ietvaros būtiskākie normatīvi akti NILLTF novēršanas jomā ir Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas **Direktīvas**. Lai gūtu priekšstatu par naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas jēdzienu attīstību, to būtu nepieciešams darīt skatot kopsakarīgi ar Direktīvām un tajās ietverto saturu.

Pirmā Direktīva - Direktīva 91/308/EEK tika pieņemta 1991. gada 10. jūnijā. Eiropas Padomes Direktīvā 91/308/EEK tika runāts par to, kā novērst finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtas naudas legalizēšanai. Šo normatīvo aktu var uzskatīt par vienu no pirmajiem soļiem, kas ir vērts uz NILL apkarošanu Eiropas Savienības līmenī. Pirmās direktīvas mērķis bija nodrošināt, ka dalībvalstu finanšu sistēmas netiek izmantotas NILL mērķiem. Direktīva uzlika pienākumu dalībvalstīm kriminalizēt noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizāciju, skaidri nosakot, ka NILL kopienas līmenī nav pieļaujama, un finanšu institūcijām tika uzlikts pienākums noteikt klienta identifikāciju, ja darījumi tika veikti vismaz 15,000 eiro apmērā¹⁷. Direktīva uzlika pienākumu dalībvalstīm noteikt arī to, ka finanšu iestādēm jāziņo par aizdomīgiem darījumiem valsts iestādēm.

Otrā Direktīva – Direktīva 2001/97/EK. Eiropas Parlamenta un Padomes 2001.gada 4.decembra direktīva grozīja Pirmo direktīvu, būtiski paplašinot tās tvērumu attiecībā uz predikatīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem un likuma subjektiem, kas tika pakļauti direktīvas prasībām, un noteica stingrākas noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas novēršanas kontroles Eiropas Savienībā¹⁸. Otrajā direktīvā tika paredzēts plašāks predikatīvo noziedzīgo nodarījumu klāsts - ne tikai narkotiku tirdzniecība, bet arī citi smagi noziegumi, tajā skaitā korupcija un

¹⁶ FATF. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures (MONEYVAL). pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/pages/moneyval.html> (skatīts: 20.05.2020)

¹⁷ PADOMES DIREKTĪVA (1991. gada 10. jūnijs) par to, kā novērst finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtas naudas legalizēšanai (naudas atmazgāšanai) (91/308/EEK); pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0308&from=LV> (skatīts 24.05.2020)

¹⁸ DIRECTIVE 2001/97/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 4 December 2001; pieejams: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:57ce32a4-2d5b-48f6-adb0-c1c4c7f7a192.0004.02/DOC_1&format=PDF (skatīts 24.05.2020)

krāpšana. Tika papildināts subjektu loku, kam kļuva nepieciešams ziņot par noteiktām darbībām, kas var identificēt to klientu saistību ar noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizāciju – revidentiem, ārpakalpojumu grāmatvežiem, nekustamo īpašumu aģentiem, notāriem un citiem neatkarīgiem juridiskās profesijas pārstāvjiem.

Trešā Direktīva - Direktīva 2005/60/EK. Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome pieņēma Direktīvu 2005/60/EK 2005. gada 26. oktobrī un tā iekļāva sevī daudzas no FATF atjaunotajām 40 rekomendācijām.¹⁹ Attiecībā uz klientu izpēti, tieši Trešā Direktīva ievieš virkni precizējumu. Pirmkārt, tiek noteikti trīs gadījumi, kad ir obligāti veicama klientu izpēte: uzsākot darījuma attiecības, ja darījumi tiek veikti virs 15,000 eiro un, ja ir aizdomas par klienta iesaisti NILLTF. Tiek noteikta arī prasība pēc padziļinātās klientu izpētes gadījumos, ja klients ir augstāka riska (piemēram, politiski nozīmīga persona vai klients, kas nav satikts klātienē), tiek noteikta arī vajadzība pēc patstāvīgas darījumu uzraudzības. Tiek noteikts, ka gadījumā, ja klientu izpēte nav bijusi veiksmīga – netika identificēts (vai verificēts) klients, to patiesā labuma guvējs, vai arī netika saņemta informācija par plānotajiem pakalpojumu izmantošanas mērķiem un to apmēru, tad likuma subjektam ir aizliegts uzsākt darījuma attiecības vai veikt maksājumus, bet nepieciešamības gadījumā ir pienākums ziņot uzraugošām iestādēm.²⁰ Trešā direktīva ir arī pirmā, kas definē uz risku balstītu pieeju, kas nosaka, ka klientu izpētes apmērs ir atkarīgs no noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riskiem. Riska līmenis ir atkarīgs no tādiem faktoriem kā klientu tips, klientu darbības ģeogrāfija, klientu izmantotie produkti un pakalpojumi un pakalpojumu sniegšanas veids (vai pakalpojums ir sniegts klātienē, neklātienē, caur starpniekiem u.c.). Jo lielāks ir klientu risks, jo lielākam ir jābūt klienta izpētes apjomam. Šajā direktīvā tiek izstrādāts regulējums attiecībā uz Finanšu ziņu vākšanas vienībām (FIU). Šīs vienības darbojas kā valsts centrs, kas saņem, analizē un nosūta kompetentajām iestādēm ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem un citu informāciju attiecībā uz iespējamo nelikumīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu vai teroristu finansēšanu²¹.

¹⁹ EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2005/60/EK 2005. gada 26. Oktobris, pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0060&from=LV> (skatīts 24.05.2020)

²⁰ EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2005/60/EK 2005. gada 26. oktobris, pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0060&from=LV> (skatīts 24.05.2020)

²¹ turpat

Ceturtais direktīva -Direktīva 2015/849/ES jeb 4.AML Direktīva tika pieņemta 2015. gada 20. maijā un stājās spēkā 2015. gada 26. jūnijā, dodot dalībvalstīm divu gadu termiņu, lai iestrādātu nepieciešamos grozījumus normatīvajos aktos. 4.AML Direktīvas mērķis bija novērst neskaidrības un uzlabot normatīvā regulējuma konsekveni visās Eiropas Savienības dalībvalstīs NILLTFN jomā. Viens no būtiskākajiem jauninājumiem Ceturtajā direktīvā ir uz risku balstītās pieejas nozīmes palielināšana. Ja Trešā direktīva definē uz risku balstītu pieeju, tad Ceturtā direktīva ievieš to regulējuma epicentrā. Lai to demonstrētu, vārds “risks” Trešajā direktīvā ir minēts 36 reizes, bet Ceturtajā direktīvā jau 149 reizes.²² Uz risku balstītas pieejas īstenošana ir ieviesta, iestrādājot FATF 2012. gada publicētās 40 rekomendācijas, kurās tiek plaši aprakstīts šīs pieejas pamatojums. Tas nozīmē, dalībvalstīm ir noteikts pienākums veikt NILLTF risku novērtējumu valsts līmenī. Nacionālais riska novērtējums ir būtiska NILLTF novēršanas komponente, jo tā realizē vairākus mērķus. Pirmkārt, valsts apzinās NILLTF riskus un lemj par noteiktu rīcības plānu, lai šos riskus mazinātu. Nacionālais riska novērtējums palīdz likuma subjektiem identificēt un novērtēt tiem piemītošo risku un sniedz pārskatu ārvalstu darījuma partneriem un starptautiskiem ekspertiem par NILLTF riskiem Latvijā. Nacionālais riska novērtējums ir balstīts uz FATF pirmo rekomendāciju par risku novērtēšanu un ar risku pamatotas pieejas īstenošanu, kurā teikts, ka “valstīm ir jāapzina, jānovērtē un jāsaprot NILLTF riski attiecīgajā valstī un jārīkojas, tostarp jānosaka iestāde vai mehānisms risku novērtēšanas pasākumu koordinēšanai, kā arī jāizmanto resursi, lai nodrošinātu risku līmeņu efektīvu samazināšanu”.²³ Vēl viena nozīmīga Ceturtās direktīvas īpašība ir pastiprinātas sankcijas par likuma neatbilstībām gan juridiskām personām, gan fiziskām personām. Tiek noteikts, ka sods par NILLTF novēršanas prasību neievērošanu vai nepareizu ievērošanu likuma subjektam var svārstīties sākot no brīdinājuma līdz pat licences anulēšanu vai var tikt noteikts administratīvais naudas sods līdz 10% no uzņēmuma gada apgrozījuma vai vismaz līdz divkārtīgai summai no pārkāpuma rezultātā iegūtās peļņas (ja minēto peļņu var aprēķināt), vai sods fiziskai personai līdz

²² VinciWorks. 4th Money Laundering Directive – What you need to know. 06.12.2017. pieejams: <https://vinciworks.com/blog/4th-money-laundering-directive-what-you-need-to-know/>; skatīts (24.05.2020)

²³ Finanšu darījumu darba grupas (FATF) rekomendācijas. 2012. gada februāris; pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/fatf_rekomendacijas_lv.pdf (skatīts 26.05.2020)

5 miljoniem eiro.²⁴ Tiek samazināts sliekšnis aizdomīgiem darījumiem, par kuriem jāziņo (no 15,000 eiro uz 10,000 eiro). Tiek likts uzsvars, lai notiktu patieso labuma guvēju publicēšana valstu publiskajos reģistros, kas ļautu nodrošināt caurspīdību īpašnieku struktūras noteikšanā. Jāatzīmē, ka 4.AML Direktīva paredz arī lielāku pilnvaru piešķiršana FIU, kā arī to sadarbības veicināšanas pasākumu ieviešana caur vienota FIU darbības regulējuma izstrādi, ietverot pēdējos starptautiskos standartus. Papildinājums tam visam varētu būt arī piekļuve informācijai par bankas un norēķinu kontu turētājiem ar centralizētiem reģistriem vai elektroniskajām datu atgaves sistēmām.

Piektā Direktīva -Direktīva 2018/843/ES tika pieņemta 2018. gada 30. maijā²⁵. Būtiskākās izmaiņas NILLTF novēršanas regulējumā ir tādas, ka dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt, lai uzņēmumu un citu juridisko veidojumu patiesā labuma reģistri kļūst pieejami sabiedrībai. Tika sniegtas papildu specifikācijas attiecībā uz Piektās direktīvas piemērošanu attiecībā uz nodokļu konsultantiem un nekustamā īpašuma aģentiem.

Sestā Direktīva – Direktīva 2018/1673/ES. Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome 2018. gada 23. oktobrī pieņēma Sesto direktīvu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu ar krimināltiesībām, kuru Eiropas Savienības dalībvalstīm jāiestrādā nacionālajā regulējumā līdz 2020. gada 3. decembrim. Kaut gan 2017. gadā Eiropas Savienības dalībvalstis bija aizņemtas ar mājasdarbu iestrādāt Ceturtās direktīvas prasības nacionālajā regulējumā un 2018. gada darba kārtībā bija jau Piektā direktīva, tomēr jau tajā pašā 2018. gadā Eiropas Komisija ierosināja papildus priekšlikumus noziedzīgi iegūto līdzekļu un terorisma finansēšanas apkarošanas jomā. Tas nozīmē, Eiropas Komisija norādīja vajadzību samazināt dalībvalstu atšķirīgās noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas definīcijas, harmonizēt sodu politiku un norādīja, ka sadarbība starp dalībvalstu tiesībsargājošām iestādēm nav pietiekami efektīva. Komisija norādīja, ka noziedznieki izmanto dalībvalstu

²⁴ EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs); pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=LV> (skatīts 30.05.2020)

²⁵ EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843&from=LV> (skatīts 02.06.2020)

regulējuma vājās vietas un spēj nodarboties ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju nesodīti.²⁶ Ja tiek identificēts, ka juridiska persona ir atbildīga par NILLTF, tad Eiropas Savienības dalībvalstīm ir jānodrošina samērīgas un atturošas sankcijas, kas ietver naudas sodu un var ietvert citas sankcijas, tādas kā ierobežojumus valsts pabalstu vai atbalstu saņemšanā; piekļuves aizliegumu publiskajam finansējumam (tostarp iepirkuma procedūrām, dotācijām un koncesijām); aizliegumu veikt komercdarbību; pakļaušanu tiesas uzraudzībai; likvidāciju (ar tiesas lēmumu); juridiskas personas slēgšanu.²⁷

Nākošajā apakšnodaļā autore aplūkos NILL novēršanas pasākumu attīstību un normatīvos aktus Latvijā.

1.2. NILL novēršanas pasākumi Latvijā

Latvija sāka izstrādāt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas sistēmu 1997.gadā, pieņemot pirmo likumu, kas regulētu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu. 18.decembrī LR Saeima pieņēma likumu Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, kas stājās spēkā 1998.gada 1.jūnijā²⁸, kad savu darbu uzsāka Latvijas Finanšu izlūkošanas vienība – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, kuru saīsināti dēvēja par Kontroles dienestu, bet kopš 2019.gada 29.jūnija tas tiek saukts par Finanšu izlūkošanas dienestu.

Likums, kuram ārpakalpojuma grāmatvežiem jāpievērš pastiprināta uzmanība, ir Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums (normatīvā akta nosaukums līdz 2019.gada 13.jūnija likuma grozījumu pieņemšanai bija Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums). Šis 2008.gada 17.jūlijā LR Saeimā pieņemtais un Valsts Prezidenta izsludinātais likums stājās spēkā 2008.gada 13.augustā. Likumā ir iekļautas Eiropas Parlamenta un Padomes 2005.gada Direktīvas 2005/60/EK “Par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un teroristu finansēšanai” un 2006.gada Direktīvas 2006/70/EK “Ar ko nosaka

²⁶ EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2018/1673 (2018. gada 23. oktobris), Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1673&from=lv>; skatīts (04.06.2020)

²⁷ turpat

²⁸ LR Likums Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu. 18.12.1997. (zaudējis spēku). pieejams: https://likumi.lv/doc.php?id=46537&version_date=01.06.1998 (skatīts 10.05.2020.)

īstenošanas pasākumus Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2005/60/EK” prasības, kuras ir saskaņotas ar Finanšu darījumu darba grupu (FATF) standartiem.²⁹

Atgriežoties pie Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un finanšu terorisma novēršanas likuma un atsaucoties uz iepriekš minēto apgalvojumu par legalizācijas apkaršanas sistēmas nepārtraukto pilnveidošanās procesu, autore vēlas piebilst, ka divpadsmit gadu laikā, kopš šis likums tika pieņemts, ir veikti 18 grozījumi, laika gaitā gan papildinot, gan izslēdzot attiecīgos pantus, kuru būtība ir mainījusi aktualitāti. Pēdējie grozījumi šī likuma ietvaros ir veikti ar 2019.gada 29.jūnija spēkā stāšanās datumu.

Likumā definētas šādas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas darbības:

- 1) noziedzīgi iegūtu līdzekļu pārvēršana citās vērtībās, to atrašanās vietas vai piederības mainīšana, zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, un ja šīs darbības veiktas nolūkā slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības;
- 2) noziedzīgi iegūtu līdzekļu patiesā rakstura, izcelsmes, atrašanās vietas, izvietojuma, kustības, piederības slēpšana vai maskēšana, zinot, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti;
- 3) noziedzīgi iegūtu līdzekļu iegūšana īpašumā, vadījumā vai lietojumā, ja šo tiesību rašanās brīdī ir zināms, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti³⁰.

Lai labāk izprastu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, ir jāapzinās, ka šie noziedzīgie darījumi var ļoti atšķirties, pielietojot vairākas metodes, iesaistot cilvēkus, kuru skaits var mainīties.

Valsts ieņēmumu dienests metodiskajā materiālā par likuma ievērošanas prasībām definē trīs noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas stadijas:

²⁹ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu un terorisma finansēšanas novēršanas likuma prasības, to izpildes kārtība. LR Valsts ieņēmumu dienests. Prezentācija; pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/nill_videosemin_1.pdf (skatīts 10.05.2020)

³⁰ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu un terorisma finansēšanas novēršanas likuma prasības, to izpildes kārtība. LR Valsts ieņēmumu dienests. Prezentācija;.Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/nill_videosemin_1.pdf (skatīts 10.05.2020)

1) Ievietošana (angl. – placement) – fiziska atbrīvošanās no naudas vai aktīviem, kas ir iegūti noziedzīgā ceļā. Pirmās fāzes ietvaros noziedznieki “ievieto” krimināli iegūtos līdzekļus finanšu sistēmā. Bieži vien tas tiek darīts izmantojot finanšu iestādes, azartspēļu organizētājus vai citus legālus uzņēmumus strādājošus gan starptautiskos, gan vietējos mērogos. Ievietošanas darījumi var būt noziedzīgi iegūto līdzekļu sajaukšana ar legāli iegūtiem līdzekļiem (piemēram, narkotiku tirdzniecības ceļā iegūto līdzekļu apvienošana ar ēdināšanās iestādē nopelnītiem līdzekļiem); ārvalstu valūtas iepirkšana ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem; lielākas summas sadalīšana mazos maksājumos un to ievietošana dažādos bankas kontos ar mērķi izvairīties no ziņošanas prasībām; naudas līdzekļu nelegāla ievešana citās valstīs vai pastāvošo parādu atmaksa, izmantojot noziedzīgi iegūtos līdzekļus;

2) Noslāņošana vai izkārtošana (angl. – layering) – noziedzīgi iegūto līdzekļu atdalīšana no to avota, sadalot finanšu darījumus ar mērķi slēpt sākotnējo naudas izcelsmi. Otrā fāze iekļauj sevī noziedzīgi iegūto naudas līdzekļu pārvēršanu citā formā, veicot bieži vien kompleksu līdzekļu noslāņošanu, ar mērķi padarīt grūtāk saprotamu sākotnējo naudas izcelsmi vai slēpt šo līdzekļu patiesos īpašniekus. Piemērs noslāņošanai var būt elektroniska naudas pārvēršana no vienas valsts uz citu un šo līdzekļu ieguldīšana finanšu tirgos vai finanšu instrumentos; līdzekļu pārvešana no viena konta uz citu vienas vai dažādu finanšu institūciju ietvaros; finanšu instrumentus konvertēšana naudā; līdzekļu investēšana nekustamajā īpašumā vai uzņēmējdarbībā; līdzekļu ieguldīšana dzīvības apdrošināšanā, vērspapīros vai akcijās, izmantojot čaulas veidojumus ar mērķi slēpt patiesā labuma guvējus, vai pārdot augstas vērtības preces;

3) Integrācija (angl. – integration) – izveidot šķietamu leģitimāti noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, tos ieplūdinot atpakaļ reālajā ekonomikā, lai tie izskatītos šķietami normālas biznesa vai privātie maksājumi. Trešā fāze ietver sevī šķietami normālus darījumus, lai veicinātu iespaidu, ka līdzekļi ir iegūti legāli. Naudas atmazgātāji, piemēram, var investēt līdzekļus nekustamajā īpašumā vai luksusa precēs. Integrācijas fāzē naudas atmazgātāji var izmantot iespēju pārdot šos aktīvus un paaugstināt savu labklājību. Integrācijas fāzi tipiski ir visgrūtāk pamanīt, ja vien nav būtiskas atšķirības starp cilvēka ienākumiem un viņa aktīviem vai personīgo labklājību. Trešā fāze var

izpausties kā nekustamo īpašuma, juvelierizstrādājumu, mākslas izstrādājumu, dārgu automašīnu pirkšana, biznesa pirkšana. Nauda tiek uzrādīta kā peļņa no darījuma.³¹

Šo visu likumu izmaiņas un sankcijas par pārkāpumiem NILLTPFN likumā un arī pašu noziedzīgo darījumu sarežģītība uzliek lielu atbildības slogu grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējiem, kā rezultātā nepietiek vien ar ekonomikas/finanšu zinībām, bet vēlamas ir arī juridiskās zināšanas.

Kā norādīja Finanšu izlūkošanas dienesta pr.v. Sandijs Vectēvs žurnāla “BILANCE” konferencē “Aktuālākās uzskaites un finanšu pārvaldības problēmas un to risinājumi”, tad ārpakalpojumu grāmatvedis jaunajā cīņās ar finanšu noziegumiem tiek uztverts kā viens no “vārtsargiem” jeb profesionāļiem, kuri potenciāli var saskarties ar informāciju par plānotiem vai jau notikušiem nelikumīgiem darījumiem”. Konferencē viņš skaidroja³², tieši kādā veidā grāmatvežu pakalpojumi var tikt izmantoti tumšajiem mērķiem, sniedzot arī dažus piemērus, kam šādās situācijās jāpievērš uzmanība un kā jārikojas.

Bieži tiek konstatēti gadījumi, kad grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējs palīdz nerezidentam – fiziskai personai – reģistrēt Latvijā saimniecisko darbību, tādā veidā palīdzot tam kļūt par juridisku personu – rezidentu (tai skaitā palīdz atvērt kontus Latvijas kredītiestādēs, sniedz juridiskās adreses iznomāšanas pakalpojumus). Tāpat grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēji var tikt izmantoti, lai slēptu nelegāli iegūtu līdzekļu izcelsmi un/vai leģitimētu aktīvus, piemēram, izveidojot uzņēmumus un ārzonas uzņēmumu struktūras vai sagatavotu uzņēmumu gada pārskatus, radot iespaidu par uzņēmuma veikto darījumu likumību, piemēram, uzņēmuma gada bilancē norādot faktiski nenotikušus darījumus³³.

Nelegāli iegūto līdzekļu legalizēšanu varot iedalīt divās lielās grupās – tā dēvējamie “solo mazgātāji” (atsevišķi indivīdi) un organizētās noziedzības grupējumi. “Organizētās noziedzības

³¹ VID; Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas novēršanas pamatprincipi; pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/vadlinijas> (skatīts 04.06.2020)

³² Ikars Kubliņš, “Kas un kā ārpakalpojumu grāmatvežus iesaista “naudas atmazgāšanas” afērās un kā to pamanīt?”; 13.12.2019; pieejams: <https://www.plz.lv/kas-un-ka-arpakalpojumu-gramatvezus-iesaista-naudas-atmazgasanas-aferas-un-ka-to-pamanit/> (skatīts 03.05.2020)

³³ turpat

grupējumi ir ļoti pašpietiekami – tās ir milzīgas organizācijas ar birojiem Rīgas centrā, saviem darbiniekiem. Šīm organizācijām ārpakalpojumu grāmatvežu padomus vai pakalpojumus parasti nevajag, tāpēc ikdienā grāmatvedim var nākties biežāk saskarties ar “solo mazgātājiem”. Viņi vēlas no jums padomu, konsultācijas, atbalstu, palīdzību, jo grāmatvežiem ir specifiskas zināšanas, kas pašiem atmazgātājiem ne vienmēr ir pieejamas,³⁴ skaidroja S. Vectēvs.

Interesanti, ka reizēm ārpakalpojumu grāmatvedības uzņēmumi (īpaši lielākas, respektablas kompānijas) tiek izmantoti nevis padomu saņemšanai un faktiskai palīdzībai, bet vienkārši kā aizsegs, lai iemidzinātu modrību tiesībsardzības iestādēm vai finanšu institūcijām. “Tā ir zīmola izmantošana, spēlīte. Jautājums, vai uzņēmums spēj saprast, ka tā ir tikai spēlīte un ka darījumi patiesībā ir fiktīvi?”³⁵ retoriski vaicāja S. Vectēvs.

Iepazīstoties ar šo publikāciju autore kārtējo reizi gūst sev apstiprinājumu, ka valsts uzraugošās institūcijas gaida ļoti lielu līdzdalību NILL novēršanas pasākumu īstenošanā, kaut tikai 2020.gadā jūnijā Saeima 1. lasījumā sāks skatīt grozījumu projektu likumam “Par grāmatvedību”, kurš paredz ieviest ārpakalpojumu grāmatvežu licencēšanu. Valstī likumi tiek izstrādāti nokavēti, apstiprināti sasteigti, pat brīžiem gribas teikt, ka secība ir neloģiska. Brīžos, kad valstij pastāv risks saņemt kādas nauda sankcijas vai situāciju, statusu pasliktinošus lēmumus no ES institūcijām, tad Latvijas uzraugošās institūcijas sāk veikt, varētu pat teikt, “agresīvas” darbības, lai tikai parādītu, ka strādā. Ne velti Latvija jau tagad tiek saukta pat AML likuma ievērošanas “pionieri”, žēl ka tas vairāk tiek teikts ar sarkasmu.

Piemēram, ārpakalpojumu grāmatvežu licencēšanas nepieciešamība jau no 2012. gada ir noteikta starpvaldību organizācijas FATF rekomendācijās, bet Latvijā tas tiks uzsākts tikai 2020.gadā, kaut gan sankciju piemērošana par NILLTPFN likuma normu neievērošanu tika uzsākta un īstenota ļoti ātri. Apmēram divdesmit Eiropas Savienības valstīs grāmatvedība ir reglamentētā profesija, bet Latvijā joprojām nav. Pēc autores domām, ārpakalpojumu grāmatvežu licencēšanai jau bija jānotiek daudzus gadus atpakaļ vai labākajā gadījumā vienlaicīgi ar

³⁴ Ikars Kubliņš, “Kas un kā ārpakalpojumu grāmatvežus iesaista “naudas atmazgāšanas” afērās un kā to pamanīt?”; 13.12.2019; pieejams:<https://www.plz.lv/kas-un-ka-arpakalpojumu-gramatvezus-iesaista-naudas-atmazgasanas-aferas-un-ka-to-pamanit/> (skatīts 03.05.2020)

³⁵ turpat

NILLTPFN likuma spēkā stāšanās brīdī, kad ārpakalpojuma grāmatvedības sniedzēji kļuva par likuma subjektiem. Ar likumu³⁶ tiek skaidrots, ko jāsaprot ar terminu “ārpakalpojuma grāmatvedis” – tā ir persona, kura, pamatojoties uz rakstveida līgumu ar uzņēmumu (izņemot darba līgumu), apņemas sniegt vai sniedz klientam grāmatvedības pakalpojumus un kuras kvalifikācija atbilst vismaz ceturtā līmeņa profesionālajai kvalifikācijai grāmatvedības, ekonomikas, vadības vai finanšu jomā, ko apliecina attiecīgs izglītības dokuments (diploms vai apliecība), un kurai ir vismaz triju gadu pieredze grāmatvedības jomā. Ja ārpakalpojuma grāmatvedis ir juridiska persona, ārpakalpojuma grāmatveža kvalifikācijai atbilst uzņēmuma valdes loceklis vai darbinieks, kurš atbild par grāmatvedības ārpakalpojuma sniegšanu.

Saskaņā ar pieejamiem datiem 2018. gada 31. decembrī Valsts ieņēmumu dienesta (VID) uzraudzībā bija 7282 ārpakalpojumu grāmatveži, savukārt, te pat kaimiņu valstī- Igaunijā, ir tikai četršimt ārpakalpojumu grāmatvedības uzņēmumu.³⁷ Nav izslēgts, ka ne visi Latvijas ārpakalpojumu grāmatveži līdz šim reģistrējās kā NILLTPFNL subjekti³⁸ tādēļ šis ārkārtīgi lielais skaits ārpakalpojuma grāmatvežu rada neveselīgu konkurenci grāmatvežu vidū, jo to profesionalitāte var būt apšaubāma, notiek agresīva pakalpojumu cenu pazemināšana, kā rezultātā, daudziem ārpakalpojuma grāmatvežiem NILLTPFN likuma prasības ir otršķirīgas, galvenais nezaudēt klientu. Kas turpretīm atvieglo NILL iespējamību. Tikai ar 2018.-2019.gadā uzsāktajām VID pārbaudēm likuma subjekti sāk nopietnāk pievērst uzmanību likuma prasībām.

Nākošajā nodaļā autore smalkāk pēta NILLTPFN likumu, definīcijas, prasības un nianses.

³⁶ Likumprojekts Grozījumi likumā "Par grāmatvedību" 11.06.2020; pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/37398152B625B4FAC225850A00505893?OpenDocument> (skatīts 16.06.2020)

³⁷ Vai ārpakalpojumu grāmatvežu licencēšana būs veids, kā garantēt grāmatvežu kvalifikāciju?; 14.12.2018, pieejams: <https://www.plz.lv/vai-arpakalpojumu-gramatvezu-licencesana-bus-veids-ka-garantet-gramatvezu-kvalifikaciju/>; (skatīts 15.06.2020)

³⁸ Jeļena Marjasova; “Grāmatvedības licencēšana aktualizēs atbilstības jautājumus”; 06.11.2019; pieejams: <https://www.plz.lv/gramatvezu-licencesana-aktualizes-atbilstibas-jautajumus/>; (skatīts 16.06.2020)

2. NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS UN TERORISMA UN PROLIFERĀCIJAS FINANSĒŠANAS LIKUMA NORMU SKAIDROJUMS LATVIJAS GRĀMATVEDĪBAS ĀRPAKALPOJUMU UZŅĒMUMIEM

2.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas uz terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma elementi

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums sastāv no 15 nodaļām un 83 pantiem. Likuma uzdevums definēt un skaidrot, kas likuma subjektiem ir jādara, jāzina, jāievēro, lai novērstu noziedzīgas darbības. Maģistra darba pielikumā Nr.2 var iepazīties ar NILLTPFNL īsu raksturojumu.

NILLTPFN likumu var raksturot, ka likuma subjektiem ir šādi pienākumi:

- ✓ iesniegt Valsts ieņēmumu dienestam ziņojumus par savu darbības veidu, kas atbilst likuma subjekta saimnieciskajai un profesionālajai darbībai un atbildīgo darbinieku par likuma prasību izpildi iecelšanu, tai skaitā no augstākās vadības, kas ir tiesīgi pieņemt lēmumus un ir tieši atbildīgi par šī likuma prasību ievērošanu;
- ✓ izveidot par šā likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka (tai skaitā no augstākās vadības) novērtēšanas politiku un dokumentēt novērtējumu, kas apliecina, ka attiecīgais darbinieks (tai skaitā no augstākās vadības) atbilst normatīvajos aktos un šā likuma subjekta iekšējās politikās un procedūrās noteiktajām prasībām, lai nodrošinātu šā likuma subjekta darbības atbilstību šā likuma prasībām;
- ✓ izveidot NILLTPF novēršanas iekšējās kontroles sistēmu, tai skaitā izstrādājot un dokumentējot attiecīgās politikas un procedūras;
- ✓ ziņot Finanšu izlūkošanas dienestam par konstatētajiem aizdomīgiem darījumiem, iesniegt sliedzīgu deklarāciju, un Valsts ieņēmumu dienestam par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā;
- ✓ veikt atbildīgo darbinieku apmācību;

- ✓ piecus gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas vai gadījuma rakstura darījuma veikšanas glabāt klienta izpētes dokumentus un pēc piecu gadu termiņa tos iznīcināt.

Autore, pēc apkopotās informācijas VID mājas lapas sadaļā “Atbildība par likuma prasību pārkāpšanu”³⁹ uzskaitītajām piemērotajām sankcijām par ārpakalpojumu grāmatvedības uzņēmumu pārkāpumiem konstatēja, ka pastāv problēmas ar likumu prasību izpildi, kas definētas likuma 2.nodaļā- iekšējās kontroles sistēma, 3. nodaļā- klienta izpēte un 4. nodaļā- ziņošana par aizdomīgiem darījumiem un sliekšņa deklarācija. Tādēļ autore turpinājumā analizēs šo prasību ievērošanu ārpakalpojumu grāmatvedības uzņēmumos un ar tām saistīto problemātiku.

2.2. Iekšējās kontroles sistēmas analīze un problemātika

Likuma subjektiem – juridiskām personām ir jānosaka vai jāieceļ viena vai vairāki darbinieki, kas ir tiesīgi pieņemt lēmumus un ir tieši atbildīgi par likuma prasību ievērošanu. Uzņēmumam- likuma subjektam, neatkarīgi no lieluma, ir pienākums izveidot iekšējās kontroles sistēmu⁴⁰, kas ir pasākumu un dokumentu kopums, kurā komersants vai saimnieciskās darbības veicējs ir noteicis tos pasākumus un metodes, kuras viņš pielieto, paredzot tam atbilstošus resursus un veicot darbinieku apmācību, lai viņa vadītais uzņēmums netiktu iesaistīts noziedzīgos nodarījumos, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma un proliferācijas finansēšanu vai nodokļu krāpšanā. Šāda prasība tiek definēta Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma 2.daļā no 6.panta līdz 10.pantam. Kā jau likuma 6.pantā tiek rakstīts: “Likuma subjekts atbilstoši savam darbības veidam veic un dokumentē noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējumu, lai noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu savai darbībai un klientiem piemītošos noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riskus, un, pamatojoties uz šo novērtējumu, izveido noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēmu, tai skaitā izstrādājot un dokumentējot attiecīgās politikas un procedūras, kuras apstiprina likuma

³⁹ KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI par novērtējumu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riskiem, kuri skar iekšējo tirgu un attiecas uz pārrobežu darbībām pieejams : <https://www.vid.gov.lv/lv/atbildiba-par-likuma-prasibu-parkapsanu> (skatīts 22.02.2020)

⁴⁰ VID, Biežāk uzdotie jautājumi, 27.09.2018, pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/pakalpojumi-tiek-sniegti-tikai-vidai-juridiskai-personai-un-gada-apgrozijums-neliels-vai-uz-mani> (skatīts 26.04.2020)

subjekta valde, ja tā ir iecelta, vai likuma subjekta augstākā pārvaldes institūcija”⁴¹. Uz risku balstīta pieeja un tās izmantošana (angliski-Risk Based Approach (RBA)) ir centrālais 2012.gadā FATF izstrādāto standartu elements, jo dod iespēju valstīm veidot iekļaujošu finanšu sistēmu, būtiski neiejaucoties tās izvēles brīvībā kā nodrošināt noziegumu apkarošanu. Turklāt, šīs vadlīnijas ir balstītas uz pieņēmumu, ka pat tās valstis, kas uzskatāmas par mazattīstītām, ar zemiem ienākuma līmeņiem, ar lielām lauku platībām, kā arī ar sabiedrības noslāņošanas tendenci automātiski nevar uzskatīt par tādām, kurās pastāvētu zemāks naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas risks.⁴²

Iekšējās kontroles sistēmā ir jābūt izstrādātiem vismaz šādiem dokumentiem⁴³, :

- kārtību, kādā tiek veikta klienta izpēte;
- kārtību, kādā tiek dokumentēts un pārskatīts ar klientu, tā rezidences valsti, klientu personisko vai saimniecisko darbību, izmantotajiem pakalpojumiem un produktiem un to piegādes kanāliem, kā ar klienta veiktajiem darījumiem saistītais noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risks;
- kārtību, kādā veicama klienta darījumu uzraudzība;
- aizdomīgu darījumu atklāšanas kārtību un kārtību, kādā likuma subjekts atturas no aizdomīga darījuma veikšanas;
- kārtību, kādā tiek ziņots Finanšu izlūkošanas dienestam par aizdomīgiem darījumiem un Valsts ieņēmumu dienestam par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā;
- klienta identifikācijas un izpētes gaitā, kā arī klienta veikto darījumu uzraudzības gaitā iegūto datu un dokumentu glabāšanas un iznīcināšanas kārtību;

⁴¹ LR likums Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. 17.07.2008. (aktuālā redakcija); pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=178987#> (skatīts 24.03.2020)

⁴² FATF Guidance Anti-Money Laundering and Terrorist Financing Measures and Final Inclusion, France, 2013, p.5.; pieejams: http://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/reports/AML_CFT_Measures_and_Financial_Inclusion_2013.pdf (skatīts 25.05.2020)

⁴³ Vadlīnijas Valsts ieņēmumu dienesta uzraugāmajiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem, Uz risku balstīta pieeja, sava un klienta riska novērtēšana, (08.05.2019); pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/vadlinijas> (skatīts 26.04.2020)

- darbinieka tiesības, pienākumus un atbildību, pildot likuma prasības, kā arī darbinieku profesionālās kvalifikācijas un atbilstības standartus;
- kārtību, kādā tiek nodrošināta anonīma iekšējā ziņošana par šā likuma prasību pārkāpumiem;
- politiku un procedūru regulāras darbības pārskatīšanas prasības un kārtību atbilstoši izmaiņām normatīvajos aktos vai likuma subjekta darbības procesos, sniegtajos pakalpojumos, pārvaldības struktūrā, klientu bāzē vai darbības reģionos.

Likuma subjekts iekšējās kontroles sistēmu, t. sk. politikas un procedūras, organizē, ņemot vērā komersanta vai saimnieciskās darbības veicēja lielumu, veikto darījumu apmēru, to dažādību un sarežģītību, NILLTPF riska lielumu un citus faktorus. Papildus jāņem vērā sniegtajiem pakalpojumiem un piedāvātajiem produktiem piemītošais NILLTPF riska līmenis, proti, jāizvērtē, cik augsts risks pastāv likuma subjekta pakalpojumiem un produktiem tikt izmantotiem NILLTPF.⁴⁴

Lai izstrādātu šos visus nepieciešamos dokumentus, sākotnēji ir jāidentificē savi riski un arī klientu riski.

- savi riski – sākotnējie saimnieciskajai darbībai piemītošie riski, kuri parasti rodas saistībā ar nozares, jurisdikcijas un saimnieciskās darbības specifiku mijiedarbībā ar ārējā apdraudējuma faktoriem;
- klienta riski – plānoto un esošo klientu iespējas izmantot jūsu sniegtos pakalpojumus, lai izvairītos no Novēršanas likuma prasību izpildes.

Pēc autores domām, uz doto brīdi ir pieejams jau ļoti daudz informācijas, skaidrojumu, kādi tieši ir šie riski. Tātad, tie ir riski kurus ir identificējusi Eiropas Komisija Eiropas Savienības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtējumā⁴⁵, riski, kuri

⁴⁴ E-mācības, EDS NILLTPFNL subjektiem; pieejams: <https://apmacibas.vid.gov.lv/?sfwd-lessons=ieksejas-kontroles-sistema-2> (skatīts 03.05.2020)

⁴⁵ KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI par novērtējumu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riskiem, kuri skar iekšējo tirgu un attiecas uz pārrobežu darbībām; Briselē, 26.6.2017; pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/LV/COM-2017-340-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF> (skatīts 25.04.2020)

identificēti nacionālajā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtēšanas ziņojumā un citi, attiecīgā attiecīgā likuma subjekta darbībai raksturīgi riski, par kuriem plašāka informācija ir pieejama VID izstrādātajās vadlīnijās. Saskaņā ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta ziņojumu par pārskata periodu 2017.- 2018.gads, ir sekojošs raksturojums: “Arī grāmatvedības pakalpojumu sniedzēji jeb ārpalpojuma grāmatveži, to specifisko zināšanu dēļ, ir spējīgi sniegt konsultācijas saistībā ar nodokļiem. Izvēloties ārpalpojuma grāmatvedi, personai nav valstiski atzīta mehānisma, lai noskaidrotu, kura no šīm personām ir uzticama un zinoša, kā arī to, kādi ir šīs personas ētikas standarti un atbildības mehānisms. Noziedznieki var izmantot sektora pārstāvjus, lai slēptu NIL izcelsmi un/vai leģitimētu aktīvus dažādos veidos, piemēram, izveidojot uzņēmumus un ārzonas uzņēmumu struktūras, sniedzot fiktīvus līgumus un citus darījumu dokumentus, sagatavotu gada pārskatus. Sektorālo novērtējuma pārskata periodā identificēta nespēja ziņot vai apzināta neziņošana Kontroles dienestam par aizdomīgiem un/vai neparastiem darījumiem. Veicot klātienē uzraudzības pasākumus novērots, ka grāmatvedības ārpalpojumu sniedzējam izveidojās cieša sadarbība ar klientu, kas ir balstīta uz personisko paziņanos. Līdz ar to ārpalpojuma grāmatvedim ir zināmas grūtības ziņot par sava klienta aizdomīgiem darījumiem pat, ja tie ir redzami. Riskus rada iespējama fiktīvu darījuma dokumentu sagatavošana un iegrāmatošana. Ņemot vērā atsevišķu grāmatvedības ārpalpojumu sniedzēju iesaisti ar NILL saistītos noziedzīgos nodarījumus, pastāv risks, ka sektora pārstāvji ne tikai neapzināti tiek iesaistīti NILL, bet arī apzināti (vai neapzināti) veic darbības, kuras palīdz to klientiem legalizēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus. Tāpat kritiski vērtējama uzraudzības iestādes nespēja pilnvērtīgi identificēt uzraugāmo NILLTPFN likuma subjektu loku, nepastāvošu darbības uzsākšanas kontroļu dēļ.” TF risku raksturojums ir sekojošs, ņemot vērā grāmatvedības ārpalpojumu sniedzēju sektora īpašības, secināms, ka šis sektors nav pakļauts īpaši augstam TF apdraudējumam. Tomēr grāmatvedības ārpalpojumu sniedzējiem būtiski ir pievērst uzmanību klientiem un darījumiem no augsta TF riska jurisdikcijām, TF riska indikatoriem un izplatītākajām uz tirdzniecību balstītas NILL tipoloģijām⁴⁶.” Kā ļoti nozīmīgs palīgmateriāls arī

⁴⁶ Sektoru noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtējums, pieejams : https://www.fid.gov.lv/images/Downloads/useful/FINAL_kopsav_sektorialie_risku_nov_2019.pdf (skatīts 02.05.2020)

VID mājas lapa publicētā, FATF izstrādātātās vadlīnijas "Uz risku balstītas pieejas vadlīnijas - grāmatvedības profesija"⁴⁷, kurās plašāk tiek raksturotas, definētas prasības, ieteikumi grāmatvežiem.

Vērtējot riskus vienotā sistēmā, ir jāņem vērā, ka kopējā riska līmeņa noteikšana nevar būt vienkārša vidējā riska noteikšana, jo atsevišķi riska faktori var būt nozīmīgāki par citiem. Vairāki maza riska kritēriji nevar samazināt vienu augsta riska kritērija vērtību, ja vien maza riska kritēriji neizriet no mehānismiem, kuri ir tieši saistīti ar augstāka riska kritēriju. Piemēram, klienta identifikācijas procesā visi riski ir zemi, bet klients izrādās politiski nozīmīga persona, kas ir augsta riska identifikators. Politiski nozīmīga persona tiek uzskatīta par paaugstināta riska personu, ņemot vērā tās ietekmi publiskajā sektorā, tādēļ ir jāpiemēro padziļināta klienta izpēte, un citi zema riska vērtējumi nevar ietekmēt kopējo klienta riska faktoru. Protams, salīdzinot politiski nozīmīgu personu darījumu uzraudzības intensitāti, ir jāņem vērā papildu riska faktori, piemēram, rezidentam uzraudzības process var būt vienkāršotāks nekā nerezidentam no augsta riska jurisdikcijas.

Risku novērtējumi ir nozīmīgs informācijas avots, lai apzinātos situāciju kopumā un saprastu būtiskākos faktorus, kuri globāli ietekmē konkrētās nozares specifiku. Pamatojoties uz šiem faktoriem, ir iespējams precīzāk noteikt specifisko kritēriju robežvērtības un to ietekmi uz kopējo risku novērtējumu. Paaugstinātu risku pārvaldīšana vienmēr prasīs vairāk resursu nekā zemu risku pārvaldīšana.

Zemāk tiks uzskaitīti ievainojamības faktori un galvenie sektora riski, kas jāņem vērā, izstrādājot savu risku novērtējumu⁴⁸

Ārpalpojuma grāmatvežu galvenie ievainojamības faktori ir:

- darbības uzsākšanas prasību neesamība;

⁴⁷ FATF; Uz risku balstītas pieejas vadlīnijas -grāmatvedības profesija (2019); pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/rba-accounting-profession_tulkots_latv_val.pdf (skatīts 02.05.2020)

⁴⁸ Piemērs ievainojamības faktoriem un riskiem grāmatvedības un nodokļu konsultāciju nozarē; pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/3_2_piemers_ievainojamibas_faktoriem_un_riskiem_gramatvedibas_un_nodoklu_konsultaciju_nozare.pdf (skatīts 02.05.2020)

- apkalpoto klientu ievērojamais apgrozījums- nodrošināt padziļinātu klientu izpēti un darījumu uzraudzību klientiem ar ievērojamu apgrozījumu;
- plašais sniegto pakalpojumu loks;
- pakalpojumu sniegšana augsta riska juridiskām personām- nodrošināt, ka likuma subjekts iekšējās kontroles sistēma paredz atsevišķu kārtību augsta riska juridisko personu identificēšanā un uzraudzībā;
- nepietiekama izpratne par NILLTPFN likuma prasībām- nodrošināt savlaicīgu un regulāru darbinieku un atbildīgo personu apmācību par NILLTPFN likuma risku pārvaldību;
- nespēja identificēt aizdomīgus darījumus- ieviest klientu riska profilēšanu atbilstoši aizdomīgu darījumu riska identifikatoriem un regulāri izvērtēt potenciāli aizdomīgus darījumus, konsultējoties ar atbildīgo darbinieku un dokumentējot procesu.

Tātad sākotnēji jāidentificē, ja likuma subjekts ir fiziska persona (arī uzņēmuma valdes priekšsēdētājs/loceklis un par NILLTPFN likuma prasību izpildi atbildīgā persona, kā arī patiesais labuma guvējs), var uzskatīt, ka struktūra ir vienkārša un skaidra, un ja šī persona negūst ienākumus no cietiem avotiem, uzņēmuma īpašnieku struktūrai un patiesā labuma guvēja personiskā darbība vērtējama kā zema riska. Attiecībā uz juridisko formu jāmin, ka Sabiedrība ar ierobežotu atbildību (SIA) ir izplatītākā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas juridiskā forma, tādēļ juridiskās formas risks vērtējams kā vidēji augsts. Attiecībā uz saimniecisko darbību jānorāda, ka tā atbilstoši sektoru risku novērtējuma tiek klasificēta kā vidēji augsta/augsta riska nozare, tādējādi kopējais likuma subjekta risks tiek novērtēts kā vidēji augsts. Attiecībā uz ģeogrāfisko risku likuma subjektam jāvērtē, ja sniedz grāmatvedības ārpakalpojumu komersantiem, kas darbojas Latvijas Republikā un kuru sadarbības partneri ir Latvijā dibināti uzņēmumi, tad to risks vērtējams kā zems. Tomēr, gadījumā ja sadarbības partneri ES reģistrēti uzņēmumi, tad jāpārlicinās kā ir novērtētas šīs valstis, vai zemiem vai paaugstinātiem legalizācijas draudiem. VID Nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pārvaldes direktore A.Rudzīte rekomendē iegūt nepieciešamo informāciju par interesējošajām valstīm mājas lapā <https://www.knowyourcountry.com/>, jo tur ir informācija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pētījumiem dažādās valstīs. Šajā gadījumā ir jāsaprot arī tāda būtiska lieta, ka grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējiem atšķirībā no citiem likuma subjektiem ir

jāpievērš pastiprināta uzmanība savu klientu darījumiem, savukārt citiem NILLTPFN likuma subjektiem jākoncentrējas tieši uz savstarpēji ar klientu veiktajiem darījumiem, kā rezultātā jau sākotnēji jānosaka, kuri riski ir augsti, un tas prasīs pastiprināti pievērst uzmanību un veikt padziļinātāku klientu uzraudzību.

Ārpalpojuma grāmatvežu galvenie prezumētie riski:

- slepenas vienošanās ar citiem regulētā sektora subjektiem;
- apzināta neziņošana par aizdomīgiem/neparastiem darījumiem;
- konsultāciju sniegšana kā izvairīties no nodokļu nomaksas;
- fiktīvu darījuma dokumentu sagatavošana un iegrāmatošana.

Likuma subjektam nosakot savu klientu risku, ir jāņem vērā sekojoši riski⁴⁹:

- juridiskās formas risks – juridiskās personas, veidojuma struktūra ir piemērota, lai izvairītos no patiesā labuma guvēja identifikācijas, apgrūtinātu darījumu uzraudzību vai citādi ierobežotu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas prasību izpildi. Juridiskās formas risks, līdzīgi kā uzņēmuma vadības struktūra, ir tieši saistīts ar patiesā labuma guvēja noskaidrošanu un iespējamību slēpt patiesos labuma guvējus. Pārsvārā noziedznieki izmanto sabiedrības ar ierobežotu atbildību tieši dēļ iespējas nodalīt atbildību un pastarpināti to kontrolēt. Lai gūtu pilnīgāku riska vērtējumu, šo kritēriju ir vēlams vērtēt kopā ar pārvaldības un īpašnieku struktūru.
- īpašnieku un pārvaldības struktūras risks – īpašnieku struktūra ir speciāli veidota, lai apgrūtinātu to identifikāciju. Īpašnieki ir personas no augsta riska jurisdikcijām, riska sarakstiem u.c. Uzņēmuma īpašnieku struktūras risks ir tieši saistīts ar patiesā labuma guvēja noskaidrošanu. Jāņem vērā, jo lielāka ir iespēja, ka noskaidrotais patiesais labuma guvējs var nebūt īstais patiesais labuma guvējs, jo augstāks ir risks. Tādēļ jau sākotnēji, pamatojoties uz uzņēmuma īpašnieku struktūru, ir iespējams noteikt izejas riska līmeni un

⁴⁹ Vadlīnijas Valsts ieņēmumu dienesta uzraugāmajiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem, Uz risku balstīta pieeja, sava un klienta riska novērtēšana, 08.05.2019; pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/vadlinijas> (skatīts 26.04.2020)

piemērot atbilstošus pasākumus patiesā labuma guvēja pārbaudei. Uzņēmuma juridiskā un saimnieciskās darbības veikšanas adrese arī ir faktors, kas var būt nozīmīgs riska indikators, jo noziedznieki, reģistrējot fiktīvus uzņēmumus, norāda saimnieciskās darbības veikšanas vietu, kurā faktiski nav iespējams veikt reģistrēto darbību. Fiktīvu uzņēmumu reģistrēšanas gadījumā atļaujas juridiskās adreses reģistrēšanai var būt iegūtas par maksu, tādēļ ir jāņem vērā arī juridiskās personas īpašnieka saikne ar juridisko un saimnieciskās darbības veikšanas adresi. Uzņēmuma vadības un pārstāvju risks ir saistīts ar iespējamību, ka norādītais uzņēmuma vadītājs faktiski ir tikai aizsegs patiesajam labuma guvējam. Tādēļ ir piesardzīgi jāvērtē uzņēmumi, kurus vada personas ar apšaubāmu pieredzi, spējam un reputāciju vai kuru saikne ar uzņēmumu nav loģiski pamatojama. Ir vērojama tendence iecelt par nomināldirektoriem personas no Neatkarīgo Valstu Sadraudzības (NVS) valstīm.

- klienta patiesā labuma guvēja darbības risks – norādītais patiesais labuma guvējs nav īstais patiesais labuma guvējs, proti, tā personiskā vai saimnieciskā darbība rada šaubas par atbilstību patiesā labuma guvēja statusam;
- biznesa, saimnieciskās darbības lieluma risks – jo lielāks ir personas apgrozāmo līdzekļu apmērs un darījumu skaits, jo grūtāk izsekot konkrētam darījumam, un pastāv lielāka iespējamība fiktīvu darījumu sapludināšanai ar reāliem darījumiem;
- sniegto pakalpojumu, produktu specifikas, piegādes mehānismu risks – sarežģīti darījumi vai produkti bieži tiek izmantoti, lai maskētu līdzekļu izcelsmi vai piederības maiņu. Šādu grūti izsekojamu pakalpojumu vai produktu piedāvāšana rada papildu risku, ja vien šādām darbībām nav acīmredzama ekonomiska labuma. Tāpat augsts sākotnējais risks piemīt jauniem, inovatīviem finanšu pakalpojumiem, jo tie ne vienmēr nodrošina nepieciešamās noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas prasības. Pakalpojumu/produktu piegādes kanālu risks ir saistīts ar iespēju izmantot pakalpojumus attālināti, tādējādi liedzot iespēju klātienē identificēt otru darījuma pusi. Šāds risks īpaši nozīmīgs ir pakalpojumiem, kuri saistīti ar informācijas sniegšanu (juridiskās un nodokļu, finanšu konsultācijas, reklāmas, mārketinga pakalpojumi). Papildus augsts piegādes kanālu risks

pastāv jaunākajām tehnoloģijām – FinTech produktiem, jo tiem bieži viss klienta identifikācijas process notiek digitālajā vidē.

- biznesa modeļa un ģeogrāfiskās atrašanās vietas risks – uzņēmumam vai personai, kura sniedz pakalpojumus vairākās jurisdikcijās, pastāv iespēja organizēt līdzekļu plūsmu starp tām, tādējādi tā apzināti vai neapzināti var tikt iesaistīta nelegālu līdzekļu pārvietošanā vai to piederības slēpšanā. Ja uzņēmumam ir meitas kompānijas, ir jāņem vērā nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas prasības, kas tiek piemērotas citās jurisdikcijās, proti, vai tās ir atbilstošas Eiropas Savienībā noteiktajām prasībām. Nodibinot darījuma attiecības ar personām no citām jurisdikcijām, ir jāņem vērā tām piemītošais risks. Lai arī salīdzinoši daudz fiktīvu darījumu notiek starp Baltijas valstīs reģistrētiem uzņēmumiem, kopumā Baltijas valstis produktīvi sadarbojas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas prasību ieviešanā, tādēļ riska kritērijs ir noteikts vidēji mazs
- klientu profila risks – augstāks risks piemīt personām, kuras darbojas ar nerezidentiem, zemo nodokļu valstīs reģistrētiem uzņēmumiem, klientiem ar lielu skaidras naudas darījumu īpatsvaru vai bankas kontiem ārvalstīs, reģistrētiem dažādās jurisdikcijās, uzņēmumiem ar sarežģītu īpašnieku struktūru vai biedrībām.

Ar klienta risku ir saistāms uzņēmuma darbības ilguma kritērijs. Uzņēmumi ar ilglaicīgu saimniecisko darbību un labu reputāciju ir mazāk tendēti iesaistīties noziedzīgās darbībās, jo tie var īsā laikā pazaudēt to, ko ir radījuši ilgā laika periodā. Tādēļ personas, kas nodarbojas ar nelikumīgiem darījumiem, mēdz uzpirkt svešus uzņēmumus, bieži čaulas kompānijas, lai apgrūtinātu uzraudzības un kontroles institūciju spējas tos identificēt. Papildus ir jāņem vērā arī uzņēmuma faktiskā darbība visā tā pastāvēšanas laikā, jo arī uzņēmums ar labu reputāciju var sākt nodarboties ar kādu papilddarbību, kas rada augstu NILL risku. Uzņēmuma apgrozījumam ir tieša saikne ar iespējamo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risku. Būtiskas izmaiņas klienta apgrozījumā vai darījumu apmērā var liecināt par paaugstinātu risku, jo noziedznieki bieži izmanto svešus uzņēmumus vienreizējiem legalizācijas darījumiem, vai arī jau sākotnēji rada uzņēmumus nodokļu krāpšanas un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nolūkā, lai pēc pāris apjomīgiem darījumiem atstātu tukšu čaulu bez finanšu līdzekļiem.

Pēc autores domām, ļoti svarīgi iekšējā kontroles sistēmā ierakstīt un arī ievērot, ka saskaņā ar likuma 8. pantu “Risku novērtējuma aktualizēšana un iekšējās kontroles sistēmas uzlabošana” likuma subjektam regulāri atbilstoši piemītošajiem riskiem, bet ne retāk kā reizi trijos gados jāveic noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējuma pārskatīšanu un aktualizēšanu, kā arī likuma subjekts regulāri, bet ne retāk kā reizi 18 mēnešos dokumentējot izvērtē iekšējās kontroles sistēmas darbības efektivitāti, tai skaitā pārskatot un aktualizējot ar klientu, tā rezidences (reģistrācijas) valsti, klienta saimniecisko vai personisko darbību, izmantotajiem pakalpojumiem un produktiem un to piegādes kanāliem, kā arī ar veiktajiem darījumiem saistīto noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējumu un, ja nepieciešams, veic pasākumus iekšējās kontroles sistēmas efektivitātes uzlabošanai, tai skaitā pārskata un precizē noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas politikas un procedūras.⁵⁰

Analizējot apkopotos datus, autore konstatēja, ka gandrīz 90 likuma subjektiem, VID veiktajās pārbaudēs konstatētie pārkāpumi ir saistīti ar iekšējās kontroles sistēmas nepilnīgu izstrādi vai tā nav tikusi aktualizēta.

Gan pēc autores domām, gan arī pēc veiktās aptaujas iegūtajiem datiem, ievērojamas problēmas rada likuma 9.pants, kas ir ”Likuma subjekts nodrošina, lai atbildīgie darbinieki pārzina ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma un proliferācijas finansēšanu saistītos riskus, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanu regulējošos normatīvos aktus, kā arī veic regulāru darbinieku apmācību, lai pilnveidotu viņu prasmi konstatēt aizdomīgus darījumus un to pazīmes un izpildīt iekšējās kontroles sistēmā paredzētās darbības”⁵¹. Kā piemēram, viens no respondentiem min “vairāk nepieciešami no budžeta finansēti semināri un konsultācijas, kā arī reāla palīdzība kontroles sistēmas izstrādāšanā un ieviešanā. Līdz šim to visu var dabūt tikai par maksu” vai kāda cita respondenta atbilde: ”neviens bezmaksas seminārs nesniedz normālu, saprotamu skaidrojumu

⁵⁰ LR likums Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. 17.07.2008. (aktuālā redakcija); pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=178987#> (skatīts 24.03.2020)

⁵¹ Turpat

šim likumam un prasībām. Biju VID, tirdzniecības kameras rīkotajos semināros- būtībā slaidos parāda sausus likuma pantus. Un akcentē - ja nebūs šis, būs sods, ja tas... sods... “. Likuma subjekti vēlētos “praktiskas apmācības, konkrētu jautājumu smalka izskaidrošana”. Protams, jāmin, ka aptauja apkopo dažādas pieredzes, un visvairāk tiek izteiktas negatīvās. Pēc autores domām un pieejamās infomācijas, VID turpina veikt pasākumus, kas ir vērsti uz izpratnes par NILLTFPN pasākumiem veicināšanu. Tomēr likuma subjekti vēlas, lai VID apmācībās būtu izmantoti vairāk praktiski piemēri, kā arī tiktu sniegta informācija par uzraugāmo likuma subjektu pārbaudēs NILLTFPN jomā biežāk konstatētajiem trūkumiem, kas veicinātu uzraugāmo likuma subjektu ieviesto iekšējo kontroles sistēmu uzlabošanu. Pēc autores domām, VID būtu ieteicams izskatīt iespēju nākotnē organizēt seminārus konkrētām likuma subjektu grupām, un šajos semināros tieši izskatīt, diskutēt par tieši šajā nozarē konstatētajām problēmām, riskiem. Uz šo dienu tiek organizēti bezmaksas semināri VID uzraugāmajiem Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem, bet tie ir domāti visiem subjektiem un ir ļoti vispusīgi. Pēdējo pusgadu, VID ar EDS starpniecību visiem likuma subjektiem piedāvā E-apmācības “Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma un Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma piemērošana”. E- apmācību mērķis ir sniegt zināšanas par Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumu, kā arī radīt praktiskas iemaņas tiesību normu piemērošanā.

E-apmācības kursa uzdevumi ir:

- ✓ sniegt zināšanas par NILLTFPN procesiem;
- ✓ sekmēt vienotu izpratni par NILLTFPN procesiem;
- ✓ sekmēt likuma subjektu spēju identificēt, novērtēt un izprast noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riskus, un veikt pasākumus un darbības konstatēto risku pārvaldīšanai un mazināšanai

- ✓ sekmēt likuma subjektu vienotas pieejas īstenošanu, lai konstatētu un novērstu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma un proliferācijas finansēšanu.⁵²

Autore izmantoja šo E-apmācību 2020.gada maija beigās, lai iepazītos ar sagatavotajiem mācību materiāliem. Kā pozitīvs faktors ir jāatzīmē, ka apkopotā informācija ir secīga, saprotama, kas sniedz pašus pamatus, lai izprastu NILLTPFNL, bet jāatzīst, sarežģītākas situācijas netiek pieminētas. Tomēr vilšanās sajūtu radīja publicētā informācija un atsauces uz spēkā neesošajiem Ministru kabineta 2019. gada 2. jūlija noteikumiem Nr. 281 "Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem". Gala rezultātā autore arī veica testu, lai iegūtu sertifikātu un novērtētu savas iegūtās zināšanas. Tests tika izpildīts uz 80%, un tika izsniegts sertifikāts. It kā labi, jo likuma prasības ir izpildītas, šajā gadījumā, kāda uzņēmuma darbinieks ir izgājis apmācības. Tomēr autore saskata problēmu, ka šajā gadījumā netiek saņemta atgriezeniskā saite no VID, kas tiktu atspoguļota kā nepareizi sniegto atbilžu atšifrēšana, jo galvenais mācību mērķis ir celt likuma subjektu profesionalitāti un šādā veidā varētu uzzināt, kur vēl ir "klupšanas akmens vai robs" zināšanās, un kas vēl būtu padziļināti jāapgūst. Pēc elektroniskā sertifikāta saņemšanas autore griezās VID, telefoniski sazinoties ar vienu no VID Nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pārvaldes Metodikas atbalsta un riska analīzes daļas inspektoriem, uzdodot sekojošus jautājumus- kādēļ apmācību materiālos ir publicēta spēkā neesošu normatīvo aktu informācija un, kādēļ lietotājam nav iespējams pēc testa iesniegšanas iepazīties ar testa novērtējumu un analizēt to. Jāatzīst, atbilde sāpināja, jo darbinieks atzīst, ka tādas neprecizitātes ir, bet finanšu līdzekļu trūkumu dēļ, pagaidām, tas nav novērsts. Autore aizdomājās, vai šāda atruna, ka trūkst finanšu līdzekļu iekšējās kontroles izstrādē, vai klienta darījumu un klientu izpētē, kādam ārpakalpojumu grāmatvedības uzņēmumam ir devusi iespēju izvairīties no naudas soda?

Veicot tālāku likuma pētījumu, autore vēlas pievērst uzmanību 13.06.2019. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 29.06.2019 veiktajiem grozījumiem, iekļautajam 10.¹ pantam, kas ir "prasības augstākās vadības loceklim un par šā likuma prasību izpildi atbildīgajam darbiniekam un pretendenta atbilstības izvērtēšana". Šis pants definē, ka atbildīgā persona var būt persona:

⁵² E-mācības, EDS NILLTPFNL subjektiem, pieejams https://apmacibas.vid.gov.lv/?page_id=142 (skatīts 07.05.2020)

1) kurai ir nevainojama reputācija;

2) kura nav sodīta par tīša nozieguma izdarīšanu pret valsti, īpašumu vai pārvaldības kārtību, tīša nozieguma izdarīšanu tautsaimniecībā vai valsts institūciju dienestā vai par tāda nozieguma izdarīšanu, kas saistīts ar terorismu, vai kura sodīta par šādiem noziegumiem, bet kurai sodāmība ir noņemta vai dzēsta;

3) kurai nav piemērota sankcija (izņemot brīdinājumu) par normatīvo aktu pārkāpumu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas vai starptautisko un nacionālo sankciju jomā vai kurai ir piemērota šāda sankcija, bet no tās piemērošanas dienas ir pagājis vismaz viens gads;

4) kura atbilst citām ārējos normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.⁵³

Kā viens no salīdzinoši mulsoinošiem apakšpunktiem ir šā panta ceturtās daļas prasība "lai izvērtētu personas, kura pretendē uz augstākās vadības locekļa vai par šā likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka amatu, atbilstību šā panta pirmās daļas 2. punkta prasībai, likuma subjekta īpaši pilnvarota persona no Sodū reģistra normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pieprasa, saņem un apstrādā personas datus.", kas daudzos grāmatvedības ārpakalpojumu uzņēmumos ir radījis jautājumus, kādēļ gan šāda prasība netiek prasīta arī grāmatvežiem, kas ir darba ņēmēji nevis pakalpojuma sniedzēji. Autore gan atzīst, ka šī ir atbilstoša prasība, jo daudzās ES valstīs tāda ir noteikta, kā arī būtu pilnīgi normāli, ka grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējs savam potenciālajam sadarbības klientam var lūgt iesniegt šādu izziņu vai arī pieprasa pats. Pie šādas izziņas pieprasīšanas nerezidenti reti uzdod jautājumus kādēļ ir tāda vajadzīga, bet vienkārši iesniedz, jo tā ir normāla prakse viņu valstī, turpretīm Latvijas rezidentiem pagaidām ir grūti pieņemt šo prasību. Lielākoties likuma subjekti saviem klientiem nevaicā šādu informāciju, jo baidās jau pirms sadarbības uzsākšanas sabojāt turmākās attiecības, tādēļ tas tikai būtu likumsakarīgi, ka Ministru kabinets līdz 2021. gada 1. jūlijam iesniegs Saeimai likumprojektu, kas vienādo šā likuma 5. 1 panta otrās daļas un 41. panta otrās daļas nosacījumus informācijas

⁵³ LR likums Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. 17.07.2008. (aktuālā redakcija); pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=178987#> (skatīts 24.03.2020)

pieejamības nodrošināšanai šā likuma subjektiem no Latvijas Republikas informācijas sistēmām šā likuma prasību izpildei.⁵⁴

Autore pētījumu gaitā piekrīt vienam no anonīma respondenta izteiktajam viedoklim “VID mājas lapā vajadzētu ievietot konkrētus piemērus rīcībai un likuma piemērošanai dažādos gadījumos, ne tikai vadlīnijas, līdzīgi kā metodiskajos materiālos par nodokļu piemērošanu (jautājumi, atbildes, veidlapas, paraugi). VIDam vajadzētu informēt ārpakalpojumu grāmatvežus par klienta riskiem, kas VIDam ir zināmi, lai VID būtu sadarbības partneris, ne tikai uzraugošā institūcija. Piemēram, ja uzņēmuma valdes loceklim ir nodokļu samaksas vai citi riski, kā arī, ja banka vai kāds cits ziņo par klienta darījumiem, tad VIDs informē par to ārpakalpojuma grāmatvedi. Tas ir -VID dalās ar sev pieejamo informāciju, līdz ar to ārpakalpojumu grāmatvedim samazina darba apjomu klientu izpētē. Ar jautājumu vai ierosinājumu, vai ” VID vajadzētu informēt ārpakalpojumu grāmatvežus par klienta riskiem, kas VID ir zināmi, lai VID būtu arī sadarbības partneris, ne tikai uzraugošā institūcija?” autore griezās Latvijas Republikas Finanšu ministrijā, uz ko sekojošu atbildi sniedza Finanšu tirgus politikas departamenta Kredītiestāžu un maksājumu pakalpojumu politikas nodaļas jurists Kristaps Ziediņš: “Atbilstoši NILLTPFN likuma 6.panta pirmajai daļai likuma subjekts atbilstoši savam darbības veidam veic un dokumentē NILLTPF risku novērtējumu, lai noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu savai darbībai un klientiem piemītošos NILLTPF riskus, un, pamatojoties uz šo novērtējumu, izveido NILLTPFN iekšējās kontroles sistēmu, tai skaitā izstrādājot un dokumentējot attiecīgās politikas un procedūras, kuras apstiprina likuma subjekta valde, ja tā ir iecelta, vai likuma subjekta augstākā pārvaldes institūcija. Saskaņā ar NILLTPFN likuma 6.panta 1.1 daļu likuma subjekts, veicot risku novērtējumu un veidojot iekšējās kontroles sistēmu, ņem vērā: 1) riskus, kurus identificējusi Eiropas Komisija Eiropas Savienības noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtējumā (turpmāk — Eiropas Savienības risku novērtējums); 2) riskus, kuri identificēti nacionālajā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtēšanas ziņojumā; 3) citus attiecīgā likuma subjekta

⁵⁴ Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā; 29.06.2019; pieejams : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=NIM:277952> (skatīts 04.06.2020)

darbībai raksturīgus riskus. Tādējādi veikt un dokumentēt risku novērtējumu ir NILLTPFN likuma subjekta pienākums un NILLTPFN likums neparedz pienākumu sniegt VID uzraudzībā esošajiem NILLTPFN likuma subjektiem VID rīcībā esošo risku informāciju. VID rīcībā esošā riska informācija tiek izmantota NILLTPFN likuma 46.pantā noteikto pienākumu īstenošanai un VID rīcībā esošās riska informācijas izmantošana ir paredzēta NILLTPFN likumā noteikto funkciju īstenošanai. Turklāt NILLTPFN likuma 48.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka VID nav tiesību informēt šā likuma subjektu klientus un patiesos labuma guvējus, kā arī citas personas par to, ka Finanšu izlūkošanas dienestam ir sniegtas ziņas par klientu, darījumu pārraudzību klienta kontā un aizdomīgiem darījumiem un var tikt veikta vai tiek veikta šo ziņu analīze vai pirmstiesas kriminālprocess saistībā ar noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, tajā skaitā NILLTPF vai šo darbību mēģinājumu. NILLTPFN likuma 6.panta pirmās daļas pārkāpums ir viens no visbiežāk konstatētajiem pārkāpumiem VID uzraugāmajiem NILLTPFN likuma subjektiem, tādējādi secināms, ka NILLTPFN likuma subjekti neizpilda savu pienākumu veikt riska novērtējumu savai saimnieciskajai darbībai un saviem klientiem”.

Šī atbilde apstiprina, ka grāmatvežiem ir uzlikts liels birokrātiskais slogs, veicot klientu izpēti un klienta darījumu analīzi un atbalsts no uzraugošajām pusēm ir minimāls. Līdzīgas darbības veic arī bankas, juristi un citi likuma subjekti, vai nebūtu lietderīgāk sadalīt pienākumus, piemēram, banka turpinātu pētīt ar pārskaitījumiem veiktos darījumus, bet grāmatveži veiktu tikai skaidras naudas darījumu izpēti. Daloties pieredzē šajā jomā ar citu Eiropas valstu grāmatvežiem ir secināts, ka Latvijā ir neadekvāti daudz pienākumi un pārmērīgi liela atbildība, lai ievērotu visas šī likuma prasības, pie tam šo prasību izpildes kontrole ir ļoti subjektīva. Autore darba izstrādes procesā sazinājās ar Igaunijas Grāmatvežu asociācijas (Eesti Raamatupidajate Kogu – ERK) valdes priekšsēdētāju Margus Tammeraja, uzdodot sekojošus jautājumus: kā Igaunijas ārpakalpojumu grāmatvežiem sokas ar NILLTPFNL ievērošanu un vai no valsts uzraugošajām institūcijām notiek kādas pārbaudes, vai tiek piemērotas sankcijas- naudas sodi?

Margus Tammeraja atbilde bija šāda: “Par AML likuma izstrādi Igaunijā atbild Finanšu ministrija, kas pašlaik veic valsts riska novērtējumu. Kontroli veic Finanšu ziņu vākšanas vienība (FIU), kas ir Iekšlietu ministrijas pakļautībā. Igaunijas Grāmatvežu asociācija ir vērsusies pie

AML atbildīgajiem Grāmatvedības pakalpojumu komitejas pārstāvjiem, kas pamatā sniedz tās pašas vadlīnijas, kas ieteiktas grāmatvedības pakalpojumu sniedzēja juridiskajā dokumentācijā (piebilde, dokumentācija ir igauņu valodā un pieejamas tikai dalībniekiem). Praksē FIU ir veicis dažas intervijas ar lielākiem grāmatvedības birojiem par to, kā tiek ievērots AML likums, un ir sniedzis dažus ieteikumus (nav publiski pieejams). Es neesmu dzirdējis par naudas sodiem, kas saistīti ar AML grāmatvedības nozarē Igaunijā. Galvenā uzmanība pievērsta ārvalstu banku filiālēm / meitasuzņēmumiem (Danske, Swedbank, SEB). Lielākā daļa grāmatvežu ikdienā ir balstījušies uz banku AML noteikumiem – uzņēmums nevar atvērt savu bankas kontu vai veikt lielus pārskaitījumus, ja vien banka nav rūpīgi pārbaudījusi apstākļus, tādējādi grāmatveži neveic klientu papildu apsekošanu. Igaunijas Grāmatvežu asociācijas rīcībā ir paraugs Know Your Customer intervijai un papildinājumi pakalpojumu līgumam dokumentu paketēs, kas ir pieejami asociācijas dalībniekiem.” Pēc iegūtās informācijas, gribētos cerēt, ka Latvijā, kad tiks sakārtota likumdošana un ārpalpojumu grāmatvežu licencēšana, situācija uzlabosies, un tuvosies Igaunijai praksei.

Autore arī uzsver, ka likuma subjekti nedrīkst aizmirst, ka sākot ar 2019.gada 4.jūliju, ir jābūt izstrādātai atbilstoši savam darbības veidam, kā arī jāveic un jādokumentē starptautisko un nacionālo sankciju riska novērtējums, lai noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu savai darbībai vai klientiem piemītošo starptautisko un nacionālo sankciju risku saskaņā ar Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumu 13.¹ pantu. Pamatojoties uz novērtējumu, ir jāizstrādā starptautisko un nacionālo sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēma, tostarp dokumentējot attiecīgās politikas un procedūras.

2.3. Klientu izpētes problemātika

Ar klienta izpēti saistītie jautājumi rodas ne vien atsevišķiem NILLTPFN likuma subjektiem, bet sektoram kopumā. To apliecina arī VID pārbaudes, kurās VID arvien biežāk konstatē, ka “nav veikta un dokumentēta klienta identifikācija, nav noskaidrots klienta patiesais labuma guvējs un tā piederība politiski nozīmīgas personas statusam, nav veikta savlaicīga klienta izpēte”, un par to piemēro soda sankcijas.

Tiek uzskatīts, ka klienta izpēte un “Pazīsti savu klientu” (angļu valodā — *Know Your Customer*) pieeja ir labākais veids, ka mazināt NILLTPF iespējas. Jo detalizētāk NILLTPFN

likuma subjekts zina savu klientu un tā darbību, jo labāk saprot un spēj izvērtēt ziņošanas nepieciešamību, kā arī tas ļauj izvairīties no atbildības par sadarbošanos ar klientiem, kuri atbilst vairākām augsta riska pazīmēm un var veicināt noziedzīgo procesu aktivitātes pieaugumu.⁵⁵ Tas dod lielākas iespējas preventīvi novērst NILLTPF un starptautisko un Latvijas nacionālo sankciju pārkāpšanu, apiešanu vai neizpildi.

Izpētes mērķis ir nodrošināt, ka NILLTPFN likuma subjekts ar pietiekamu pārliecību spēj apzināties, kādi klienta darījumi varētu būt aizdomīgi. Tāpēc ir svarīgi izstrādāt un ieviest klienta izpētes procedūras visiem klientiem un īpašas procedūras tiem klientiem, kuriem piemīt augstāks risks.

Starpvaldību organizācijas Finanšu darījumu darba grupas 10. rekomendācija un Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (ES) 2015/849 nosaka prasības attiecībā uz klienta izpēti. Šīs prasības ir pārņemtas NILLTPFN likumā, kas nosaka tā subjektiem pienākumu veikt klienta izpēti šādos gadījumos:

- pirms darījuma attiecību uzsākšanas;
- pirms gadījuma rakstura darījuma, ja tas atbilst NILLTPFN likumā noteiktajiem kritērijiem;
- ja rodas aizdomas par NILLTPF vai šo darbību mēģinājumu vai ka iepriekš iegūtie klienta izpētes dati nav patiesi;
- ja darījumā tiek izmantota virtuālā valūta.

Klienta izpētes pasākumi detalizēti izklāstīti NILLTPFN likuma 11.¹ pantā, un tie ir:

- ✓ klienta identifikācija un iegūto identifikācijas datu pārbaude;
- ✓ patiesā labuma guvēja noskaidrošana;
- ✓ pārbaude, vai attiecībā uz klientu ir noteiktas sankcijas un vai klients ir politiski nozīmīga persona, PNP ģimenes loceklis vai ar PNP cieši saistīta persona.

⁵⁵ Ruce P. J., 'Anti-Money Laundering: The Challenges of Know Your Customer Legislation for Private Bankers and the Hidden Benefits for Relationship Management (the Bright Side of Knowing Your Customer)', 128 Banking LJ. 548, 2011, p.549

- ✓ informācijas par darījuma attiecību un gadījuma rakstura darījuma mērķi un paredzamo būtību iegūšana;
- ✓ pēc darījuma attiecību uzsākšanas to uzraudzība;
- ✓ klienta izpētes dokumentu, personas datu un informācijas uzglabāšana, regulāra izvērtēšana un aktualizēšana.

Korekti un pēc būtības veikta klienta sākotnējā izpēte ir priekšnosacījums pareizam klienta riska novērtējumam, klienta turpmākās izpētes un tā darbības uzraudzības veida noteikšanai un efektīvai risku pārvaldīšanai. Kad klienta sākotnējā izpēte ir paveikta, NILLTPFN likuma subjekts pieņem lēmumu par klienta akceptēšanu vai neakceptēšanu.

NILLTPFN likuma subjekta darbiniekiem, kuri veic klienta sākotnējo izpēti, nevis tikai formāli jāizpilda procedūras un jāastāda anketas, bet jābūt spējīgiem iedziļināties detaļās, uzdot jautājumus un atklāt neatbilstības. Šādos gadījumos jāgriežas pie atbildīgā darbinieka, kuram ir nepieciešamā kompetence un kurš ir tiesīgs pieņemt lēmumus. Jāatceras, ka visām klienta sākotnējās izpētes darbībām jābūt dokumentētām, tostarp identifikācijas, pārbaudes un informācijas noskaidrošanas pasākumiem. Tas ir svarīgi, lai NILLTPFN likuma subjekts varētu pierādīt, ka klienta sākotnējā izpēte ir veikta saskaņā ar normatīvo aktu prasībām un savlaicīgi.

Kopš 2019. gada 1. maija nefinanšu sektora NILLTPFN likuma subjektiem ir saistošs arī starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumā noteiktais pienākums izveidot sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmu. VID savās vadlīnijās iesaka tā uzraudzībā esošajiem NILLTPFN likuma subjektiem sankciju riska pārvaldīšanas politikas un procedūras integrēt NILLTPF novēršanas iekšējās kontroles sistēmā. Tāpēc, veicot klienta izpēti, jāizpilda arī procedūras, kas vērstas uz sankciju riska pārvaldīšanu.

Tāpat pirmais, būtiskais solis ir klienta identifikācija. Identifikācijas mērķis – pārliecināties, kura persona ir tā, ar kuru darījuma attiecības tiks patiesi uzsāktas un vai tā ir reāla persona. Vienkāršoto izpēti veic vienmēr, kad likuma subjekta attiecībās ar klientu kļūst par subjektu. Likuma subjekta pienākums un darbības ir sekojošas:

- ✓ Fiziska persona - paņemt pases/ID dokumenta kopiju. Ja identificējama fiziska persona, rezidents – tad pases/ID dokuments jāpārbauda nederīgo dokumentu reģistrā.

- ✓ Juridiska persona- paņem pārstāvētītiesīgās/-o personas/-u pases kopijas, paņem derīgu pilnvarojumu apliecināšu dokumentu, Komercreģistra izdrukas, reģistrācijas dokumenti utt.

Ja identifikācija nenotiek klātienē, tad jānodrošina videoidentifikācijas iespēju (jāatbilst īpašām tehnoloģiskajām prasībām), bet, ja tas nav iespējams – jāveic padziļināto izpēti. Klienta identifikāciju var veikt pie pirmās iespējas, bet ne vēlāk kā līdz darījuma attiecību uzsākšanai.

Padziļināto izpēti veic gadījumos kad:

- Notiek neklātienas identifikācija un netiek nodrošināta likumā noteiktās videoidentifikācijas tehnisko prasību ievērošana
- Klients, tā ģimenes loceklis vai ar klientu cieši saistīta persona ir politiski nozīmīga persona
- Klients ir augsta riska.

Padziļinātās izpētes gaitā likuma subjekts iegūst pārliecību par:

- Klienta PLG
- Darījuma attiecību paredzamo būtību
- Klienta veikto darījumu atbilstību tā saimnieciskajai darbībai
- Klienta un klienta PLG līdzekļu un labklājības izcelsmi
- Paredzamo vai veikto darījumu pamatojumu

Nākošais solis- anketas aizpildīšana, kas nozīmē, ka anketu klientam dod atbilstoši tā veidam- fiziska vai juridiska persona. Jāatceras, ka šo anketu aizpilda klients (tā pilnvarotais pārstāvis) vai atbildīgā persona un to obligāti paraksta klients pašrocīgi vai ar drošu elektronisku parakstu. Ja iespējams, pirms parakstīšanas anketas saturu vajadzētu pārbaudīt, lai saprastu, vai visa nepieciešamā informācija ir iekļauta, jo īpaši būtiskā informācija par PLG, par saimniecisko darbību, par ienākumu avotiem un par sadarbības valstīm. Anketā iekļautā informācija ir pamats tālākām klienta izpētes darbībām un riska noteikšanai, lai uzsāktu darījuma attiecības ar klientu.

Trešais solis- nepieciešams aizpildīt klienta riska izpētes protokolu, vadoties no tās informācijas, kas sākotnēji iegūta no klienta anketas. Gadījumā, ja nav skaidras atbildes par kādu

no jautājumiem risku novērtējumā, tad to vaicā klientam, vai meklē publiskajos reģistros (Lursoft, Zemegrāmatā utt.), vai meklē citās vietnēs (piemēram, ziņas par reputāciju, klienta saimniecisko darbību, utt.).

Obligāti jāpiemēro uz risku balstīta pieeja, likuma subjekta jānosaka klienta riska līmeni, no kā būs atkarīga tālāko darbību veikšana. Riska līmenis var būt- zems risks /vidējs risks/augsts risks, ja tiek noteikts augsts risks, tad vienmēr jāveic padziļinātā izpēte. Šis ir minēts kā piemērs, jo katram likuma subjektam iekšējās kontroles sistēmā ir jābūt noteiktam kā tiek noteikts, definēts risks, tas var būt vārdos, ciparos utt.

Ļoti būtiska ir darījuma risku izpēte, kuras mērķis ir identificēt vai klienta darījumos konstatējamās tādas pazīmes, kas rada likuma subjektam pienākumu ziņot FID vai VID. Veicot šo izpēti likuma subjekta ir jāuzdod sev jautājums “Vai ir konstatējamās tādas pazīmes, kuras ir iespējams objektīvi atspēkot?” Ja konstatējamās pazīmes, kuras objektīvi var atspēkot, tad nepieciešams protokolā fiksēt iemeslus un pamatojošos dokumentus, kas ļauj uzskatīt, ka pastāv objektīvs iemesls, lai neziņotu FID vai VID. Likuma subjektam padziļināti jāpēta, ja

- klientam neraksturīgi liels darījuma apjoms;
- uzkrītošas izmaiņas konta bilancē;
- darījums ir klientam netipisks.

Bieži vien NILLTPF vai sankciju pārkāpšanas priekšnoteikums ir anonimitāte. Tāpēc ir nepieciešama klienta identifikācija un identifikācijas dokumentu pārbaude. Informācijas apjoms un obligātie dokumenti, kas NILLTPFN likuma subjektam jāiegūst klienta identifikācijas procesā, ir noteikti NILLTPFN likumā: attiecībā uz fiziskām personām — 12. pantā, attiecībā uz juridiskām personām un juridiskajiem veidojumiem — 13. pantā.

Praksē neklātienēs klienta identifikāciju izmanto finanšu sektorā un pārsvarā bankas, turpretīm nefinanšu sektora NILLTPFN likuma subjekti parasti veic klienta klātienēs identifikāciju.

Klienta identifikācijas informāciju un dokumentus NILLTPFN likuma subjekts iegūst no fiziskas personas, ja klients ir fiziska persona, vai no personas, kurai ir tiesības pārstāvēt klientu, ja klients ir juridiska persona vai juridiskais veidojums, kad tā personīgi piedalās identifikācijas

procedūrā klātienē. Papildus klienta sniegto identifikācijas informāciju ir ieteicams pārbaudīt LR vai ārvalsts informācijas sistēmā, kas ir publiski pieejams, uzticams un neatkarīgs avots.

Naudas atmazgāšanas būtība ir saimniecisku darījumu simulācija – faktiski tiek imitēti darījumi. “Kāds izliekas, ka viņam ir bizness – un tas ir tas, ko grāmatvedis var pamanīt, jo grāmatvedim ir jāgatavo atskaites, pārskati, viņš redz kontu darījumus, datus. Protams, lai atšķirtu legālu biznesu no fiktīva biznesa, ir jābūt izglītībai, zināšanām un pieredzei. Ne vienmēr to ir viegli izdarīt, īpaši sākumā. Taču, ja pie tā strādā un regulāri piedomā, ar laiku tas kļūst diezgan viegli. Piemēram, man 15 gadu pieredze ļauj pēc konta pārskata vien pateikt, vai darījumi ir īsti vai fiktīvi,” sacīja S. Vectēvs.

Atsevišķa nianse finanšu noziegumu spektrā ir patieso labuma guvēju slēpšana, un arī to ārpalpojumu grāmatvedis var pamanīt. “Persona, kas ir firmas oficiālais īpašnieks, valdes amatpersona vai pilnvarotā persona, ar jums nemaz nekomunicē, bet ik pa laikam piezvana kāda cita, iespējams, politiski nozīmīga persona, un apjautājas, kā iet ar darījumiem, kāds ir konta stāvoklis un tā tālāk,” piemēru patieso labuma guvēju slēpšanas situācijai sniedza⁵⁶ S. Vectēvs.

Spēkā esošā NILLTPFN likuma redakcija nosaka visiem tā subjektiem pienākumu izgatavot to dokumentu kopijas, uz kuru pamata tiek veikta klienta identifikācija. Darbiniekam, kas veic klienta identifikāciju, pašrocīgi jāizgatavo dokumentu kopijas, noformējot tas atbilstoši 2018. gada 4. septembra MK noteikumiem Nr. 558 “Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība”⁵⁷.

Pārbaudot fiziskās personas identitāti, NILLTPFN likuma subjekta darbiniekam jāpārlicinās:

- ka personu apliecinošais dokuments pieder tā uzrādītājam, derīgs personas identifikācijai un nav iekļauts Nederīgo dokumentu reģistrā — pārbaudot to LR valsts

⁵⁶ Ikars Kubliņš, “Kas un kā ārpalpojumu grāmatvežus iesaista “naudas atmazgāšanas” afērās un kā to pamanīt?”; 13.12.2019; pieejams: <https://www.plz.lv/kas-un-ka-arpakalpojumu-gramatvezus-iesaista-naudas-atmazgasanas-aferas-un-ka-to-pamanit/> (skatīts 03.05.2020)

⁵⁷ Ministru Kabineta Noteikumi Nr. 558; Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība, 04.09.2018. aktuālā redakcija, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/301436-dokumentu-izstradasanas-un-noformesanas-kartiba> (skatīts 08.05.2020)

pārvaldes pakalpojumu portālā un saglabājot attiecīgu izdruku klienta lietā, pārliedcinoties, ka izdruka satur datumu;

- ka personas paraksts sakrīt ar tā parakstu personu apliecinošā dokumentā. Ja fiziskas personas paraksts nesakrīt ar parakstu personu apliecinošā dokumentā, tad jāpalūdz, lai klients paraksta tikko izveidotu personas apliecinošā dokumenta kopiju.

NILLTPFN likuma 11.¹ panta pirmās daļas 2. punkts nosaka, ka klienta izpētes pasākumi ir uz risku novērtējumu balstīts darbību kopums, kura ietvaros likuma subjekts noskaidro PLG un, balstoties uz risku novērtējumu, pārliedcinās par to, ka attiecinīgā fiziskā persona ir klienta PLG. Juridiskam veidojumam un juridiskai personai likuma subjekts noskaidro arī attiecinīgās personas dalībnieku struktūru un veidu, kādā izpaužas PLG kontrole pār šo juridisko veidojumu vai juridisko personu. Savukārt NILLTPFN likuma 18. panta trešā daļa nosaka, ka likuma subjekts, izmantojot ziņas vai dokumentus no LR Uzņēmumu Reģistra noskaidro klienta PLG. Papildus, balstoties uz risku novērtējumu, likuma subjekts noskaidro klienta PLG vienā vai vairākos no šādiem veidiem:

- saņem klienta apstiprinātu paziņojumu par PLG;
- izmanto ziņas vai dokumentus no LR vai ārvalsts informācijas sistēmām;
- patstāvīgi noskaidro PLG, ja ziņas par to nevar iegūt citādi.

Pašdeklarācija kā vienīgais veids PLG noskaidrošanā ir pieļaujama tikai zema riska gadījumos. PLG noskaidrošanā ir būtiski piemērot uz riska izvērtējumu balstītu pieeju, kuras ietvaros iekšējos normatīvajos aktos ir jāiestrādā detalizētas prasības PLG identifikācijai un atbilstības pārbaudei. Tādējādi tiek novērsta iespējamība, ka, piemēram, aiz sarežģītas īpašumtiesību un pārvaldības struktūras tiek slēpts PLG un formālais PLG darbojas trešās personas interesēs vai kontrolē. Vienlaikus iekšējos normatīvajos aktos ir jānosaka pazīmes, kas liecina, ka PLG darbojas trešās personas labā, uz kuru pamata tiek uzsākta klienta padziļinātā izpēte.

Ja uzņēmumam ir sarežģīta īpašumtiesību un pārvaldības struktūra, būtu jāpieprasa, lai klients iesniedz īpašumtiesību un pārvaldības struktūras shēmu⁵⁸. Šajos gadījumos ir svarīgi izprast katru līmeni uzņēmuma struktūrā un augsta riska klientiem pārbaudīt katra līmeņa noteikto PLG. Būtu jāizstrādā detalizēti nosacījumi, kuri jāizvērtē konkrētam juridiskā veidojuma tipam, un biežāk iespējamajiem juridiskajiem veidojumiem būtu jādefinē to tiešās (īpašumtiesību) un netiešās (cita veida) ietekmes veidi un tiem atbilstoši dokumentārie apliecinājumi

Jo augstāks risks, jo padziļinātākam jābūt veidam, kādā PLG tiek noskaidrots un kādā tiek gūta pārlicība par to, ka noskaidrotā persona tiešām ir klienta PLG. Arī attiecībā uz informācijas un dokumentu izmantošanu no reģistriem vai interneta resursiem ir jāievēro uz risku izvērtējumu balstīta pieeja, kas nozīmē, ka jāpārlicinās, vai ar minēto PLG noskaidrošanas veidu ir pietiekami un vai nepastāv saprātīgas šaubas par iegūtās informācijas atbilstību. Informācija noteikti jāpārbauda, ja kredītiestādes rīcībā ir ziņas, kas ir pretrunā ar reģistros norādītajām⁵⁹. Likuma subjektam būtu jāizmanto uz risku izvērtējumu balstīta pieeja un iekšējos normatīvajos dokumentos būtu jāapraksta nepieciešamais informācijas apjoms, kas jāanalizē un jādokumentē, lai likuma subjekts varētu apliecināt, ka ir veicis riska līmenim atbilstoša apjoma informācijas apkopošanu un analīzi, kas likuma subjektam dotu pārlicību un neradītu šaubas par patieso PLG, t.i., ir pietiekami dokumentēti secinājumi un apkopotā informācija nesatur pretrunas un nerodas aizdomas, ka patiesais PLG tiek slēpts. Likuma subjektam būtu jāizstrādā uz savu klientu vai potenciālo klientu riska profilu balstīti kritēriji, kas pamato tā pieeju klientu analīzei⁶⁰.

Klienta izpētes rezultātā likuma subjektam var rasties situācija, kad tas konstatē, ka LR Uzņēmumu Reģistra esošā informācija par PLG nesakrīt ar tā klientu izpētes procesā iegūto informāciju. Veicot klientu izpēti, nenoliedzami būtu jāņem vērā un jānodrošina iespēja informācijas neatbilstību novērst. Kā paredz ar 5.AML Direktīvu grozītās Direktīvas 2015/849 30. panta 4. punkta jaunā redakcija – lai nodrošinātu informācijas par juridisko personu PLG

⁵⁸ Ieteikumi patiesā labuma guvēja noskaidrošanai. Bilance PLZ 12.11.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/ieteikumi-patiesa-labuma-guveja-noskaidrosanai/> (skatīts 08.05.2020)

⁵⁹ Kā rīkoties, ja noskaidrot patieso labuma guvēju ir sarežģīti? Bilance PLZ; 14.11.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/ka-rikoties-ja-noskaidrot-patieso-labuma-guveju-ir-sarezgiti/> (skatīts 07.05.2020)

⁶⁰ Kā rīkoties, ja noskaidrot patieso labuma guvēju ir sarežģīti? Bilance PLZ; 14.11.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/ka-rikoties-ja-noskaidrot-patieso-labuma-guveju-ir-sarezgiti/> (skatīts 07.05.2020)

adekvātumu, pareizību un aktualitāti, dalībvalstīm jāievieš mehānismi šajā nolūkā. Šādiem mehānismiem jāietver prasība atbildīgajiem likuma subjektiem un – vajadzības gadījumā un ciktāl šī prasība nevajadzīgi neiejaucas to funkcijās – kompetentajām iestādēm ziņot par jebkādu neatbilstību, ko tie atraduši starp informāciju par faktiskajiem īpašniekiem, kas pieejama centrālajos reģistros, un informāciju par faktiskajiem īpašniekiem, kas tiem pieejama. Šādā gadījumā attiecīgā informācija jāvērtē savu tiesisko attiecību ar klientu ietvaros kontekstā ar citu informāciju un jāziņo Finanšu izlūkošanas dienestam par aizdomīgu darījumu, ja kopumā iestājas aizdomīga darījuma ziņošanas nosacījumi. Informācijas nesakrītība pati par sevi var arī nebūt pamats ziņošanai. Vienlaikus, ja ir pamats aizdomām, ka klients ir sniedzis nepatiesas ziņas likuma subjektam vai LR Uzņēmumu Reģistram, jāziņo Valsts policijai par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu, jo tā ir krimināli sodāma rīcība saskaņā ar Krimināllikuma 195.¹ pantu.

2020.gada 1.jūlijā stāsies spēkā NILLTPFN likuma 18. panta 3.¹ daļa, kura noteiks, ka likuma subjekti, kā arī kontroles un uzraudzības institūcijas, konstatējot, ka klienta izpētes gaitā noskaidrotā informācija par PLG neatbilst LR Uzņēmumu Reģistra vestajos reģistros reģistrētajai informācijai, nekavējoties, bet ne vēlāk kā triju darbdienu laikā paziņo par to LR Uzņēmumu Reģistru, paskaidrojot konstatētās neatbilstības būtību, kā arī norādot, ka informācija, iespējams, ir nepatiesa pēc būtības vai ka informācijā konstatēta pārrakstīšanās kļūda⁶¹.

VID organizētajos semināros un izdales materiālos norādīts ieteikums klientu izpētei izmantot publisko informāciju, tai skaitā Lursoft kā informācijas avotu. Daudzi Lursoft klienti atzinuši, ka VID savās organizētajās pārbaudēs atzinīgi novērtē, ja klientu pārbaudes procesā tiek izmantoti Lursoft pakalpojumi. Tādēļ, lai veiktu klientu izpēti, ir iespēja izmantot šādus pakalpojumus:

- AML izziņu, kas veidota saskaņā ar VID vadlīnijām, vienkopus parādot svarīgākos datus, kas ļauj veikt risku novērtējumu – juridiskās formas, īpašnieku un patieso labuma guvēja valsts u.c. riskus, kā arī automatizēti pārbauda sakrītības sankciju sarakstos;

⁶¹ Kā rīkoties, ja noskaidrot patieso labuma guvēju ir sarežģīti? Bilance PLZ; 14.11.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/ka-rikoties-ja-noskaidrot-patieso-labuma-guveju-ir-sarezgiti/> (skatīts 07.05.2020)

- Uzņēmuma pilno izziņu, kurā ir iekļauta informācija gan par uzņēmuma amatpersonām un dalībniekiem, gan arī par patiesajiem labuma guvējiem;
- Personu saistību grafu, kas uzskatāmi atspoguļo personu saistības ar uzņēmumiem.

Patiesā labuma guvēja definīcija minēta NILLTPFNL 1. panta 5. punktā. Minētā norma ir sadalīta divās daļās, a) apakšpunktā noteikti kritēriji, lai fizisko personu atzītu par patieso labuma guvēju juridiskā personā, savukārt b) apakšpunktā juridiskā veidojumā, piemēram, nodibinājumā. Ņemot vērā, ka izplatītākajam juridisko personu veidam — sabiedrībām ar ierobežotu atbildību piemērojams tieši normas a) apakšpunkts, tādēļ tiks veikta tieši šīs patiesā labuma guvēja definīcijas daļas padziļinātāka analīze⁶².

NILLTPFNL 1. panta 5. punkta a) apakšpunktā noteikts, ka patiesais labuma guvējs ir fiziskā persona, kura ir juridiskās personas īpašnieks vai kura kontrolē klientu, vai kuras vārdā, labā, interesēs tiek nodibinātas darījuma attiecības vai tiek veikts gadījuma rakstura darījums, un tā ir vismaz fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 procenti no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē.

Patiesā labuma guvēja noskaidrošana arī tiek veikta, ņemot vērā definīcijas trīs pazīmes — īpašumtiesības, kontroli un intereses.

Attiecībā uz patieso labuma guvēju tās visas var izpildīties gan vienlaikus uz vienu personu, gan katras pazīmes ietvaros var dominēt atsevišķas fiziskas personas, kuras visas arī attiecīgi uzskatāmas par patiesajiem labuma guvējiem.

Īpašumtiesību kritērija pazīme ir īpaši būtiska kapitālsabiedrībām, jo tieši pamatkapitāla daļas un balsstiesīgās akcijas piešķir dalībniekam balsstiesības dalībnieku sapulcē, kas ir augstākā vadības institūcija kapitālsabiedrībā. Attiecīgi, ja fiziskā persona var būtiski ietekmēt dalībnieku sapulces lēmuma pieņemšanas procesu, tad minētā persona būtu uzskatāma par kapitālsabiedrības patieso labuma guvēju, ja vien tā nerīkojas citas personas uzdevumā. Vienlaikus norādāms:

⁶² Laima Letiņa; Pārskatāma uzņēmējdarbības vide – patiesie labuma guvēji atklājas Uzņēmumu reģistrā; 17.01.2020.; pieejams: <https://www.plz.lv/parskatama-uznemejdarbibas-vide-patiesie-labuma-guveji-atklajas-uznemumu-registra/> (skatīts 08.05.2020)

pirmkārt, NILLTPFNL 1. panta 5. punkta a) apakšpunktā minētais vairāk nekā 25 procentu sliekšnis nenozīmē, ka par kapitālsabiedrības patieso labuma guvēju nevar būt fiziska persona, kurai tieši vai netieši pieder mazāk kā 25 procenti no pamatkapitāla daļām vai balsstiesīgajam akcijām. Situācija katrā kapitālsabiedrībā jāizvērtē individuāli. Otrkārt, normā minētais 25 procentu sliekšnis var kalpot kā vadlīnija, lai noteiktu fiziskas personas būtisku kontroli citos juridisko personu veidos. Piemēram, ja biedrības biedri ir trīs fiziskas personas, kuri nerīkojas citas personas vārdā, kontrolē lēmumus attiecībā uz biedrības līdzekļiem — tad minētie biedri būtu uzskatāmi par biedrības patiesajiem labuma guvējiem.

Praksē sarežģītāk ir konstatēt otro patiesā labuma guvēja pazīmi — kontroli un vēl jo vairāk trešo — interesi. Norādāms, ka tiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā patiesais labuma guvējs juridisko personu kontrolē tieši, un tas var izrietēt no īpašumtiesību realizācijas vai likumīgas kontroles. Savukārt netiešas līdzdalības vai kontroles gadījumā kontrole tiek īstenota ar citas personas — fiziskas vai juridiskas — starpniecību. Netiešo kontroli var īstenot ar dažādiem līdzekļiem, piemēram, ar savstarpēji noslēgtu līgumu vai izmantojot dominējošo ietekmi (piemēram, kāda dalībnieka, akcionāra vai valdes locekļa ietekmi kapitālsabiedrībā), finansējot kapitālsabiedrību, izmantojot radnieciskas saites vai līgumsaistības. Tāpat kapitālsabiedrības dalībnieki vai akcionāri var savstarpēji sadarboties, lai palielinātu šādu netiešu kontroli caur citu personu, slēdzot rakstiskus vai mutvārdu līgumus, kā arī izmantojot savas pilnvaras iecelt kapitālsabiedrībā augstāko vadību.⁶³

Svarīgi pieminēt, ka patiesais labuma guvējs ne vienmēr gūs materiālu labumu no juridiskās personas. Par patieso labuma guvēju juridiskajā personā uzskatāma tai skaitā fiziskā persona, kura faktiski īsteno kontroli pār to, lemjot par rīcību ar juridiskās personas mantu, ieceļot juridiskās personas vadības institūcijas vai pieņemot citus būtiskus lēmumus attiecībā uz juridisko personu.

Lai arī LR Uzņēmumu Reģistrā ir pieeja informācija par PLG, tomēr jāatzīst, ka atsevišķiem juridisko personu veidiem varētu būt sarežģīti vai pat neiespējami noskaidrot patieso labuma guvēju. Spilgts piemērs tam ir biedrības, jo atbilstoši definīcijai biedrība ir brīvprātīga

⁶³ Laima Letiņa; Patiesā labuma guvēja statuss, tā reģistrācijas komercreģistrā nozīme. Jurista Vārds, 30.04.2019., Nr. 17/18 (1075/1076), 22.–27. lpp.

personu apvienība, kas nodibināta, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, kam nav peļņas gūšanas rakstura⁶⁴. Tajos apvienojušos biedru skaits nereti ir krietni lielāks par pāris fiziskajām personām, turklāt nepārtraukti, ļoti elastīgi maināms. Līdz ar to biedrībās, kurās ir aktīvi biedri, tie darbojas tikai Biedrību un nodibinājumu likumā noteiktās kompetences ietvaros, lēmums par rīcību ar biedrības mantu pieņem salīdzinoši liela kolektīva balsojuma ietvaros, nedominējot konkrētām fiziskajām personām, — visticamāk, patieso labuma guvēju noskaidrot nebūs iespējams. Šādā gadījumā biedrības valdei reģistrā jāiesniedz paziņojums, ka, izmantojot visus iespējamus noskaidrošanas līdzekļus, secināts, ka biedrības patieso labuma guvēju noskaidrot nav iespējams, kā arī ir izslēgtas šaubas, ka biedrībai ir patiesais labuma guvējs, vienlaikus norādot pamatojumu⁶⁵.

Likuma subjektam ir jāmaksā atpazīt pazīmes, kas liecina, ka klients darbojas trešās personas labā un tās jāapraksta iekšējās kontroles sistēmā. Zemā tiek uzskaitītas pazīmes, kas liecina par iespējamību, ka klients vai tā PLG darbojas trešās personas labā, piemēram:

- uzņēmuma reģistrētie īpašnieki un PLG valsts reģistros nesakrīt ar likuma subjektam uzrādītajiem;
- klients/PLG nespēj sniegt pamatotu skaidrojumu par labklājības un naudas izcelsmi;
- PLG saimnieciskā un personīgā pieredze nav atbilstoša uzņēmuma darbībai;
- PLG negūst labumu no uzņēmuma vai arī tas ir minimāls un nav samērojams ar uzņēmuma apgrozījumu; labumu gūst citas personas;
- klients veic operācijas trešo personu interesēs;
- klients darbojas kā aizsegs citas personas darījumiem;
- PLG/klienta pārstāvis ir nervozs; klientam/tā pārstāvim/PLG ir pavadītāji⁶⁶;

⁶⁴ Biedrību un nodibinājumu likuma 2. panta pirmā daļa.

⁶⁵ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma 18.² panta otrā daļa.

⁶⁶ Ieteikumi patiesā labuma guvēja noskaidrošanai. 12.11.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/ieteikumi-patiesa-labuma-guveja-noskaidrosanai/> (skatīts 08.05.2020)

Konstatējot kādu no minētajām pazīmēm gan sākotnējā izpētē, gan darījuma attiecību laikā, vai arī veicot klienta izpēti pirms gadījuma rakstura darījuma, ir jāveic papildu izpēte. Gadījumā, kad papildu izpēte nenovērš aizdomas par klienta darbību citas personas interesēs vai labā, darījuma attiecības netiek uzsāktas vai arī tās tiek pārtrauktas, vai gadījuma rakstura darījums netiek veikts.

Kopš 2020.gada 7.janvāra ar Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros reģistrēto informāciju par juridisko personu patiesajiem labuma guvējiem ir tiesīgs iepazīties ikviens, un saskaņā ar pēdējiem grozījumiem likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”, informācija tiešsaistes datu pārraides režīmā ir pieejama bez maksas⁶⁷. Šie ir ļoti būtiski grozījumi, kas likuma subjektiem palīdz veiksmīgāk veikt klientu identificēšanu, jo līdz tam šo informāciju varēja iegūt Lursoft mājas lapā, kas bija maksas pakalpojums.

Kopš 2019. gada 1. jūlija, kad stājās spēkā grozījumi NILLTPFN likumā, Uzņēmumu reģistrs būtiski mainījis savu praksi saistībā ar informācijas pieprasīšanu par uzņēmumu patiesajiem labuma guvējiem. Līdz tam reģistrs bieži vien nepieprasīja dokumentārus pierādījumus iesniegtajām ziņām par patiesajiem labuma guvējiem, tagad tas notiekot gandrīz visos gadījumos — uz šo problemātiku uzmanību vērša Eva Berlaus, Sorainen Latvijas biroja vadošā partnere, zvērināta advokāte⁶⁸. “Pat pašas vienkāršākās valdes izmaiņu reģistrācijas lietas ieilgst un kļūst neparedzamas, jo Uzņēmumu reģistra notāriem katram ir sava prakse — dokumenti, kas pieņemami vienam, nebūs pieņemami otram. Reģistrācija kļuvusi neprognozējama, dārga un ilga. Vēl pirms dažiem gadiem Latvijas Uzņēmumu reģistrs tika pamatoti izslavēts kā ļoti ātrs, kur vienkāršas reģistrācijas darbības parasti varēja paveikt vienas dienas laikā, tagad par to var aizmirst. Tagad varat samaksāt valsts nodevu un doties uz baznīcu, lai noliktu svecīti un cerētu, ka jums būs paveicies ar Uzņēmumu reģistra notāra lēmumu. Process ir kļuvis pilnīgi neparedzams un nejēdzīgs,” skarbi vērtē E. Berlaus. Advokāte uzskata, ka cīņa ar finanšu noziegumiem nedrīkst paralizēt komercdarbību un atbaidīt kvalitatīvus investorus. Šajā

⁶⁷ Likuma “Grozījumi likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”” 4. pants. Pieejams : <https://www.vestnesis.lv/op/2019/240.14> (skatīts 07.05.2020)

⁶⁸ Ikars Kubliņš; Galvenās šogad gaidāmās tendences nodokļu un komercdarbības tiesiskā regulējuma jomā II, BilancePLZ, 16.03.2020.; pieejams: <https://www.plz.lv/galvenas-sogad-gaidamas-tendences-nodoklu-un-komercdarbibas-tiesiska-regulejuma-joma-ii/> (skatīts 07.05.2020)

kontekstā autore vēlas minēt, ka tiešām, šobrīd investoru ienākšana Latvijā ir apgrūtināta, jo ar ļoti līdzīgu situāciju saskaras arī grāmatvedības ārpakalpojumu uzņēmumi gadījumos, ja klienta PLG ir nerezidents un klientam ir jāatver Latvijā bankas konts. Liekas, ka visi priekšdarbi ir veikti, LR Uzņēmumu reģistrs ir veicis iespaidīgu pārbaudi, reģistrējis uzņēmumu komercreģistrā, VID piešķir PVN numuru, uzņēmumā strādā darbinieki, bet banka nepiešķir kontu, jo nespēj noteikt PLG, ka rezultātā vieglāk atteikt konta atvēršanu. Tas rada bažas, ka brīžiem NILLTPFN likuma prasības tiek pārspīlētas. Savukārt E. Berlaus uzskata, ka Uzņēmumu reģistram būtu jāatgriežas pie iepriekš piekoptās prakses, kas likumā joprojām ir atļauta — pieņemt tikai ziņas par patiesajiem labuma guvējiem, bet dokumentāru pamatojumu prasīt tikai izlases kārtībā (likums Uzņēmumu reģistram nevis uzliek par pienākumu, bet tikai paredz tiesības prasīt dokumentus, kas apliecina ziņas par patieso labuma guvēju), atstājot dokumentu pārbaudi bankām, kuras ir daudz labāk kvalificētas šim darbam. Būtu iespējams arī ciešāk sadarboties ar citām ES dalībvalstīm, un vismaz par tiem uzņēmumiem, kuru īpašnieki jau ir reģistrēti kādā dalībvalstī, informāciju par patiesajiem labuma guvējiem iegūt no attiecīgās dalībvalsts reģistra. Nākamais solis būtu domāt par vienotas ES uzņēmumu patieso labuma guvēju datubāzes izveidi, rosina⁶⁹ E. Berlaus. Šim apgalvojuma autore negribētu piekrist, jo valstī LR Uzņēmumu Reģistram tieši būtu jābūt kā “sietam”, kas riskantajiem uzņēmumiem neļautu ienākt.

Autore vērš uzmanību, ka ar grozījumiem NILLTPFN likumā, kas stājās spēkā 2019. gada 29. jūnijā, tika papildināta NILLTPFN likuma 25. panta sestā daļa, un kopš 2019.gada 1. novembra⁷⁰ tiešsaistē ir pieejama informācija no VID, politiski nozīmīgu personu datubāzes - <https://www6.vid.gov.lv/PNP>. To paredz Ministru kabineta 2019. gada 27. augusta noteikumi Nr. 406 “Noteikumi par informācijas apjomu, ko sniedz Valsts ieņēmumu dienests par politiski nozīmīgām personām un tās pieprasīšanas, izsniegšanas un glabāšanas kārtību”. Ar PNP datubāzi tiek saprasti VID rīcībā esošie dati no VID informācijas sistēmām, kas uzkrāj informāciju par

⁶⁹ Ikars Kubliņš; Galvenās šogad gaidāmās tendences nodokļu un komercdarbības tiesiskā regulējuma jomā II, BilancePLZ, 16.03.2020.; pieejams: <https://www.plz.lv/galvenas-sogad-gaidamas-tendences-nodoklu-un-komercdarbibas-tiesiska-regulejuma-joma-ii/> (skatīts 07.05.2020)

⁷⁰ VID mājaslapā pieejama informācija par politiski nozīmīgām personām un to ģimenes locekļiem, 07.11.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/vid-majaslapa-pieejama-informacija-par-politiski-nozimigam-personam-un-to-gimenes-locekliem/> (skatīts 05.05.2020)

konkrētas personas ieņemto politiski nozīmīgo amatu un citas personas saikni ar šo personu. Datubāzes mērķis mazināt administratīvo slogu, kas ir saistīts ar politiski nozīmīgu personu un to ģimenes locekļu identificēšanu, pārbaudi un uzraudzību likuma subjektiem. Meklēšanas rezultātā lietotājam tiek attēlota informācija par meklējamās fiziskās personas atbilstību politiski nozīmīgas personas statusam, un papildus tiek attēlota informācija par meklējamās personas laulāto, tēvu, māti, bērnu, brāli vai māsu, ja tie atbilst politiski nozīmīgas personas statusam. Attēlojamā informācija ietver personas vārdu uzvārdu, amatu sarakstus, kurus persona ieņēma 24 mēnešu periodā no pieprasījuma brīža, un/vai, amatu, kuru persona ieņem šobrīd, un datumu, kas norāda, no kura, līdz kuram datumam attiecīgais amats ir ieņemts. Ja meklējamās personas laulātais, tēvs, māte, bērns, brālis vai māsa, atbilst politiski nozīmīgas personas statusam, tad papildus visam minētajam, tiek parādīts radniecības veids, kas pastāv starp meklējamo personu un meklējamās personas radnieku. Attiecībā uz politiski nozīmīgu personu radniekiem dati pieejami tikai par pilngadīgām personām Latvijas Republikas rezidentiem.

Iepriekš normatīvā regulējuma ietvaros NILLTPFN likuma subjektiem bija ierobežotas iespējas pārliecināties par to klientu sniegtās informācijas par neatbilstību politiski nozīmīgas personas statusam patiesumu, tādējādi palielinot iespējamību, ka netiek veikta pienācīga klienta izpēte un darījumu uzraudzība. Ieviešot šādu neklātienē elektronisko kanālu, tiek nodrošinātas NILLTPFN likuma subjekta iespējas, balstoties uz no VID uzturētās politiski nozīmīgu personu datubāzes saņemto informāciju, pārbaudīt klienta atbilstību politiski nozīmīgas personas statusam. Iespēja identificēt politiski nozīmīgu personu ļaus arī mazināt korupcijas riskus.

Autore iesaka klienta izpēti veikt, pēc 2.1. attēlā redzamās struktūras, ko ir izveidojusi Jeļena Marjasova, Mg.oec., SIA RS ONE Consulting valdes locekle. Tā ir pārskatāma un ērti lietojama ikdienas darbā.

2.1.att. NILLTPFNL subjektu klientu izpētes shēma. Jeļena Marjasova, Mg.oec., SIA RS

ONE Consulting valdes locekles izveidota ⁷¹

⁷¹ Jeļena Marjasova, Mg.oec., SIA RS ONE Consulting valdes locekle, Klienta sākotnējās izpētes praktiskie aspekti, 07.02.2020, pieejams: <https://www.plz.lv/klienta-sakotnejas-izpetes-praktiskie-aspekti/> (skatīts 09.05.2020)

2.4. Aizdomīgu darījumu konstatēšana un ar to saistītā problemātika

Aizdomīgs darījums ir darījums vai darbība, kas rada aizdomas, ka tajā iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar terorisma un/vai proliferācijas finansēšanu vai šādu darbību mēģinājumu.

2019.gada 17. decembrī stājās spēkā Ministru kabineta 2019. gada 27. augusta noteikumi Nr. 408 “Noteikumi par kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem”⁷², kas paredz atteikties no ziņojumiem par neparastiem darījumiem un ieviest pienākumu Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem iesniegt sliedzīga deklarācijas. No 2019.gada 22. novembra stājušies spēkā Ministru kabineta 2019. gada 19. novembra noteikumi Nr. 530 “Noteikumi par veidlapas paraugu ziņojumam par pārkāpumiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas jomā”⁷³. Tie attiecas uz fiziskajām un juridiskajām personām, kas ziņo par iespējamiem pārkāpumiem NILLTPFN jomā, valsts institūcijām un profesionālajām organizācijām, kas veic NILLTPFN likuma prasību izpildes uzraudzības un kontroles pasākumus un izskata ziņojumus par pārkāpumiem NILLTPFN jomā. Izmaiņas regulējumā bija nepieciešamas, lai Finanšu izlūkošanas dienests saņemtu pēc iespējas kvalitatīvākus un pamatotāku likuma subjektu ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem un samazinātu nepamatotu ziņojumu skaitu. Ar jaunajiem noteikumiem ziņošanas subjektiem, tai skaitā arī ārvalstu iedzīvotājiem, uzlikts pienākums rūpīgāk izvērtēt darījuma iespējamo noziedzīgumu un ziņošanas gadījumā sniegt pamatojumu aizdomām. Ziņojumā par aizdomīgu darījumu ir jāiekļauj pamatojums aizdomām par saistību ar NILLTPFN un ar to saistīto noziedzīgo nodarījumu tipoloģiju.

2019.gada 29. jūnijā stājās spēkā 2019. gada 13. jūnija grozījumi NILLTPFN likumā, kas paredzēja likumu papildināt ar 83. pantu par ziņošanu par likuma pārkāpumiem (arī iespējamiem)

⁷² Ministru kabineta noteikumi Nr. 408, Noteikumi par kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem; 27.08.2019.; pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/309174> (skatīts 27.05.2020)

⁷³ Ministru kabineta noteikumi Nr. 530; Noteikumi par veidlapas paraugu ziņojumam par pārkāpumiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas jomā; 19.11.2019.;

pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/310772-noteikumi-par-veidlapas-paraugu-zinojumam-par-parkapumiem-noziedzīgi-iegutu-lidzekļu-legalizācijas-un-terorisma-un-proliferācijas>, (skatīts 24.05.2020)

uzraudzības un kontroles institūcijai un aizliegumu radīt nelabvēlīgas sekas. Likums aizliedz sodīt personu vai citādi tieši vai netieši radīt tai nelabvēlīgas sekas sakarā ar to, ka šī persona ir ziņojusi par šā likuma pārkāpumu uzraudzības un kontroles institūcijai. Pienākums pierādīt, ka nelabvēlīgās sekas personai nav radītas saistībā ar ziņošanu par šā likuma pārkāpumu, ir pusei, kas šīs sekas radījusi. Tas attiecas arī uz tādu personu, kura par šā likuma pārkāpumu ir ziņojusi likuma subjektam vai Finanšu izlūkošanas dienestam.

Kā ārpakalpojumu grāmatvedim atpazīt aizdomīgu darījumu sasaisti ar finanšu noziegumiem? Uz šo jautājumu atbildi cenšas sniegt Finanšu izlūkošanas dienests, kurš ir noteicis sasaistes starp aizdomīgām klientu darbībām (t.sk. konkrētiem likumpārkāpumiem) un iespējamajiem noziedzīgu nodarījumu veidiem. Šīs sasaistes var noderēt NILLTPFN likuma subjektiem, to skaitā arī ārpakalpojumu grāmatvežiem.

Finanšu izlūkošanas dienesta noteiktās sasaistes starp iespējamajiem aizdomīgiem darījumiem ar sekojošiem aktuāliem noziedzīgu nodarījumu veidiem:

- izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas (Krimināllikuma (turpmāk – KL) 218. pants)– uzņēmuma darbības analīze liecina, ka uzņēmums, iespējams, darbojas citu partneru interesēs, tā saimnieciskās darbības analīze norāda uz iespējamu fiktīvu darbību vai patieso saimnieciskās darbības rezultātu slēpšanu un nepatiesu datu atspoguļošanu grāmatvedības pārskatos;
- krāpšana elektroniskā vidē (KL 177., 177¹., 193., 193¹. pants) – izmantojot elektroniskos saziņas/informācijas kanālus (t.sk. datoru, tālruni, maksājumu karšu apstrādes rīkus, attālinātu maksājuma instrumentus), ir izkrāpti finanšu līdzekļi, un ir zināma cietusī persona, jo saņemts atbilstošs krāpnieciskās izcelsmes maksājuma atsaukums vai cietušās personas iesniegums;
- nebanku kredītu krāpšana (KL 177., 177¹. pants)– izmantojot izkrāptus vai maldināšanas ceļā iegūtus attālināto maksājuma instrumentu (internetbanka, mobilā banka un tml.) konta īpašnieka identifikācijas datus, trešā persona aizņēmusies finanšu līdzekļus nebanku kreditēšanas iestādēs konta turētāja vārdā bez nolūka segt aizņēmumu, un ir saņemts cietušās personas iesniegums par krāpšanas faktu;

- finanšu piramīda (KL 177. pants)– konta naudas plūsma liecina, ka tiek saņemti fizisko personu līdzekļi ar mērķi tos investēt, bet tālākā naudas plūsma liecina, ka saņemtie līdzekļi netiek izmantoti paredzētajam mērķim, bet gan trešo personu interesēs;
- neregistrēta vai nelicencēta uzņēmējdarbība (KL 207., 218. pants)– darījumi kontā liecina, ka konta īpašnieks – fiziskā persona – sniedz pakalpojumus vai pārdod preces, bet nav deklarējis konta izmantošanu saimnieciskās darbības veikšanai, vai arī konta īpašnieks – juridiskā persona – sniedz pakalpojumus vai pārdod preces, un šādai darbībai nepieciešama speciāla atļauja (licence), bet juridiskā persona tādu nevar uzrādīt;
- krāpniecība, saistīta ar publiskā finansējuma saņemšanu (KL 177. pants)– publiskā finansējuma saņemšana, izveidojot daudzskaitlīgu apļveida darījumu shēmu ar mērķi palielināt apgrozījumu uzņēmumam, kurš plāno pieteikties publiskā finansējuma līdzekļu saņemšanai, un tādējādi maldināt atbildīgo Latvijas Republikas iestādi par uzņēmuma finanšu iespējām; publiskā finansējuma mērķim neatbilstošs līdzekļu izlietojums;
- noziedzīgs nodarījums, kurā iesaistīta politiski nozīmīga persona (KL atkarībā no noz. nodar. veida)– ir informācija vai aizdomas par noziedzīgu nodarījumu, arī citu minēto tipoloģiju ietvaros, kurā iesaistīta politiski nozīmīga persona, minētās politiski nozīmīgas personas ģimenes loceklis vai ar minēto politiski nozīmīgu personu cieši saistīta persona;
- noziedzīgs nodarījums, veicot Latvijas Republikas valsts amatpersonas pienākumus (KL XXIV nodaļa)– darījumi rada aizdomas, ka Latvijas Republikas amatpersona, veicot amata pienākumus, iesaistījies noziedzīgās darbībās (piesavināšanās, dienesta pilnvaru pārsniegšana, dienesta stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, valsts amatpersonai noteikto ierobežojumu pārkāpšana, neatļauta piedalīšanās mantiskos darījumos, dienesta viltojums), izņemot korupciju;

- koruptīvas darbības (KL XXIV nodaļa)– likuma subjekta rīcībā ir informācija, ka darījumi liecina par iespējamu korupciju un/vai koruptīvu darbību rezultātā iegūtu līdzekļu legalizāciju Latvijas teritorijā, ārvalstīs vai pārrobežu līmenī;
- viltotu dokumentu izmantošana (KL 275. pants)– likuma subjekts konstatējis, ka darījumu veikšanai izmantoti viltoti personas dokumenti vai viltoti darījumu dokumenti;
- krāpšana maksātnespējas procesā (KL 177. pants)– konstatēti darījumi, kas liecina par iespējamu shēmu ar mērķi kontrolēt maksātnespējas procesu maksātnespējīgās personas (fiziskās vai juridiskās) interesēs un izvairīties no saistību izpildes pret kreditoriem pilnā apmērā;
- cita veida krāpšana (KL 177. pants)– darījumu kopums rada aizdomas par cita veida krāpšanu, kas nav norādīta iepriekšminētajās tipoloģijās;
- terorisma finansēšana (KL 88¹. pants)– darījuma dalībnieku identitāte, maksājuma mērķis, maksājuma virziens no/uz augsta riska valsti vai darījums norise augsta riska valstī un/vai cita darījumu informācija rada aizdomas par iespējamu terorisma finansēšanu;
- nezināmas izcelsmes noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija (KL 195. pants)– likuma subjekts ir veicis aizdomīgu darījumu analīzi, bet aizdomas par noteiktu noziedzīgu nodarījumu nav apstiprinājušās, tomēr klients, kas veicis aizdomīgos darījumus, nav varējis pietiekami pamatot, tajā skaitā ar dokumentiem, saņemto līdzekļu likumīgu izcelsmi⁷⁴.

Pēc Finanšu izlūkošanas datiem ziņojumu skaits aug, bet aizvien ir mazs. Lai gan grāmatvežu iesniegto ziņojumu skaits pēdējā laikā ir strauji pieaudzis, no neviena ziņojuma 2017. gadā līdz 48 ziņojumiem 2019. gada pirmajos trīs ceturkšņos, tomēr, ņemot vērā ārpakalpojumu grāmatvežu lielo skaitu, tas aizvien esot vērtējams kā neliels. “Patiesībā man ir pamats gaidīt no

⁷⁴ Kā ārpakalpojumu grāmatvedim atpazīt aizdomīgu darījumu sasaisti ar finanšu noziegumiem? BalancePLZ; 03.07.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/ka-atpazit-saiknes-starp-aizdomīgiem-darījumiem-un-finansu-noziegumiem/> (skatīts 05.05.2020)

jums vairāk,” grāmatvežiem sacīja S. Vectēvs. Jāmin, ka pēdējos gadus, Finanšu izlūkošanas dienests strādā ļoti aktīvi informācijas pieprasīšanā no citām valstīm, kā piemēram 2019.gadā tika iesniegti 69 (2018.gadā - 32) informācijas pieprasījumi Lietuvas Finanšu noziegumu izmeklēšanas dienestam⁷⁵ un 64 informācijas pieprasījumi no Igaunijas Finanšu izlūkošanas dienesta⁷⁶. Visticamāk, ārpakalpojuma grāmatveži, ar mērķi mazināt riskus vai izvairīties no VID sankcijām, jau līdz 2019.gada decembrim bija ziņojuši 134 reizes par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā⁷⁷. Līderi ziņojumu skaitā ir bankas, tādēļ daudziem ārpakalpojumu grāmatvežiem rodas jautājums, kādēļ tas arī jā dara viņiem, jo pirmais un ļoti efektīvais NILL novēršanas “siets” ir tieši bankas, kurās ir profesionāli tieši šajā jomā, ir pietiekošs finansējums un tehnoloģijas, kas ļauj ātri atklāt NILL mēģinājumus.

Līdz šim saņemtajos ziņojumos grāmatveži kā visbiežāk norādīto aizdomīguma pazīmi norādījuši

- ✓ “klients darbojas kā aizsegs citas personas darījumam” (citiem vārdiem, patiesā labuma guvēja slēpšana) – 25 gadījumi,
- ✓ “konts ir tālu no klienta rezidences” – 18 gadījumi,
- ✓ “izvairīšanās no nodokļu nomaksas” – 4 gadījumi,
- ✓ “darījums ir klientam netipisks” – 4 gadījumi⁷⁸.

Raksturīgākās pazīmes, kas varētu liecināt, ka notikusi izvairīšanās no nodokļu nomaksas⁷⁹:

⁷⁵ Money Laundering and terrorist financing prevention report of the Financial Crime Investigation service 2019, Annual report, pieejams: http://www.fntt.lt/data/public/uploads/2020/06/ml_tfp_activities_financial_crime_investigation_service_2019.pdf; (skatīts 21.06.2020)

⁷⁶ Estonian FIU Yearbook 2019; Overview of the activities of the Estonian Financial Intelligence Unit in 2019; https://www.politsei.ee/files/2020-06/1591869360_rab-aastaraamat-2019-eng.pdf?a9404f5d20 (skatīts 21.06.2020)

⁷⁷ Agnese Rudzīte; VID; NILLTPFN aktualitāte, nozaru riski, ārpakalpojuma grāmatveži; 12.12.2019.; pieejams: http://www.rmsforum.lv/admuploads/file/agnese_rudzite_12.12.2019_prezent%C4%81cija.pdf (skatīts 27.05.2020)

⁷⁸ Ikars Kubliņš, Kas un kā ārpakalpojumu grāmatvežus iesaista “naudas atmazgāšanas” afērās un kā to pamanīt? BilancePLZ; 13.12.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/kas-un-ka-arpakalpojumu-gramatvezus-iesaista-naudas-atmazgasanas-aferas-un-ka-to-pamanit/> (skatīts 03.05.2020)

- 1) uzņēmuma kontos pārsvarā ir tranzīta darījumi.
- 2) naudas plūsmas analīze kontā rada aizdomas, ka maksājumu mērķi nesakrīt ar uzņēmuma deklarēto saimniecisko darbību un nav skaidra to ekonomiskā būtība;
- 3) deklarētie sadarbības partneri atšķiras no reālajiem kreditoriem un debitoriem uzņēmuma kontos;
- 4) trūkst maksājumu, kas norādītu uz uzņēmuma reālu pastāvēšanu (piemēram, telpu noma, komunālie maksājumi, maksājumi valsts budžetā);
- 5) par it kā saimnieciskiem darījumiem saņemtie līdzekļi lielākoties tiek izņemti skaidrā naudā vai pārskaitīti fiziskām personām;
- 6) galvenie sadarbības partneri ir vienā un tajā pašā juridiskajā adresē reģistrēti uzņēmumi, un/vai to pilnvarotās personas un patiesie labuma guvēji ir vienas un tās pašas fiziskās personas.
- 7) uzņēmums vai kāds no tā galvenajiem sadarbības partneriem ir ticis izslēgts no PVN maksātāju reģistra (informācija atrodama VID publiskojamo datu bāzē), vai tam apturēta saimnieciskā darbība;
- 8) līdzekļi tiek nosūtīti uz Latvijas Republikā reģistrētu uzņēmumu kontiem ārvalstīs.

Pēc autores domām ārpakalpojuma grāmatveži nelabprāt ziņo par aizdomīgiem darījumiem vai izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, jo nevēlas riskēt zaudēt klientus, it īpaši, ja klients uzņēmumam ienākumu ziņā ir nozīmīgs. Ziņošanas fakts arī nākotnē var veicināt pastiprinātāku vērību/kontroli no VID, protams, šāda situācija var arī palīdzēt grāmatvedības uzņēmumam, ja tas klientam izskaidros par iespējamiem riskiem un mudinājumu darboties atbilstoši valstī pastāvošajai likumdošanai. Mūsdienās, kad palielinās elektroniski sūtīto dokumentu skaits, ārpakalpojumu grāmatvežiem ir jāspēj izsekot vai kāds no dokumentiem vēlāk netiek atnests papīra formātā, kas rezultātā var izraisīt dubultu ieņēmumu vai izdevumu uzskaiti, kā rezultātā ir nepieciešams kāds laiks, lai konstatētu, vai šie darījumi ir patiesi notikuši, vai tā ir kļūda datu apstrādē, vai tie jau tiešām ir aizdomīgi darījumi. Tomēr pats lielākais no riskiem

⁷⁹ Kādas aizdomīga darījuma pazīmes liecina par iespējamu izvairīšanos no nodokļu nomaksas? BalancePLZ; 03.07.2019.; pieejams <https://www.plz.lv/kuras-aizdomigu-darijumu-pazimes-liecina-par-iespejamu-izvairisanos-nodoklu-nomaksas/> (skatīts 06.05.2020)

elektroniski apstrādātiem dokumentiem (skanēti, kopēti), ir tas, ka var neradīt pilnībā drošu pārliecību par veikto darījumu. Pēc autores domām, ārpakalpojumu grāmatvedim ir jādara viss iespējamais, lai viņam būtu pārliecība, ka veiktie grāmatojumi ir balstīti uz reāliem pavaddokumentiem un ka grāmatvedis sniedz pareizas atskaites nodokļu vajadzībām un ārējiem lietotājiem. Ārpakalpojuma grāmatvežiem ļoti liela uzmanība jāpievērš situācijām, kad klients ilgu laiku nevar iesniegt kādu izejošu vai ienākošu maksājumu attaisnojošus dokumentus. Obligāti, nekavējoties jāpieprasa, lai klients sniedz nepieciešamos dokumentus un skaidrojumu. Šādos gadījumos, obligāti jādokumentē informācijas pieprasījuma fakts, lai VID pārbaudes gadījumā būtu pierādāmi dokumenti, ka likuma subjekts ir veicis klientu darījumu uzraudzību. Likuma subjektam arī nopietni jāizvērtē, vai šādā gadījumā nav jāziņo FID par aizdomīgiem darījumiem.

Tālāk autore aplūkos salīdzinoši jaunu prasību, kas jāievēro ārpakalpojuma grāmatvežiem, tā ir- sliekšņa deklarācijas iesniegšana.

2.5. Sliekšņa deklarācija

Ministru kabineta 2019. gada 27. augusta noteikumi Nr. 408 “Noteikumi par kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem”, kas stājās spēkā 2019. gada 17. decembrī, paredz atteikties no ziņojumiem par neparastiem darījumiem un ieviest pienākumu NILLTPFN likuma subjektiem sniegt ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem.

Sliekšņa deklarācijas pamatbūtība ir sniegt ziņas par faktu, kā konstatēšanai nav nepieciešama papildu analīze. Sliekšņa deklarācijas būs iesniedzamas elektroniski, aizpildot veidlapu tiešsaistes formā vietnē fid.gov.lv. Kā šādas sliekšņa deklarācijas iesniedzamas, to attiecīgi noteic Ministru kabineta 2019. gada 27. augusta noteikumi Nr. 407 “Noteikumi par sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu”. Šie noteikumi stājās spēkā 2019.gada 17. decembrī. Informācija par sliekšņa deklarācijām, kas uzglabāsies Finanšu izlūkošanas dienestā, izmantos, veicot stratēģisko analīzi, kā arī tā būs izmantojama dienesta rīcībā esošo darījumu apstrādei un analīzei.

Ar noteikumiem Nr.407 likuma subjektiem tiek noteikts pienākums reizi nedēļā iesniegt Finanšu izlūkošanas dienestam sliekšņa deklarāciju par katru iepriekšējā periodā veiktu darījumu starp likuma subjektu un viņa klientu noteikumu Nr. 407 5. punktā noteiktajos gadījumos. Ja

darījumi konkrētajā periodā nav veikti, sliekšņa deklarācija nav jāiesniedz. Iepriekšējais periods šo noteikumu izpratnē ir periods no iepriekšējās sliekšņa deklarācijas iesniegšanas dienas. Tāpat sliekšņa deklarācijas nav jāsniedz gadījumos, kad likuma subjekts savas darba specifikas dēļ noteikumu 5.punktā minētos darījumus neveic. Gadījumos, ja likuma subjekts identificē klienta un trešās personas darījumu, kas atbilst noteikumu 5. punktā minētajiem nosacījumiem, vai rodas aizdomas par iespējamu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, terorisma vai proliferācijas finansēšanu, tad arī likuma subjektam sliekšņa deklarācija nav jāsniedz, taču nepieciešams izvērtēt ziņojuma par aizdomīgu darījumu iesniegšanas nepieciešamību.

Noteikumu 5.punktā⁸⁰ ir noteikti gadījumi, kādos likuma subjektam ir pienākums iesniegt sliekšņa deklarāciju:

Visiem likuma subjektiem, ciktāl tie nodrošina pakalpojumus, kas saistīti ar skaidras naudas darījumiem, vai pārrobežu maksājumiem, ir noteikti divi gadījumi:

- ✓ klients veic skaidras naudas darījumu, kura apmērs ir ekvivalents **7 000 eiro** vai vairāk,
- ✓ klients nosūta vai saņem pārrobežu maksājumu, kura apmērs ir ekvivalents **500 000 eiro** vai vairāk.

Skaidras naudas ekvivalents 7 000 eiro vai vairāk tiek sasaistīts ar aizliegumu veikt skaidrā naudā darījumu, kura summa pārsniedz 7 200 eiro. Ziņošanas pienākums attiecas uz to likuma subjektu, kurš veic skaidras naudas. Šis nosacījums ir attiecināms arī uz naudas apmēru gadījumos, kuros klients veic skaidras naudas izmaksu vai iemaksu dienas laikā no vai uz vienu un to pašu bankomātu (ATM).

Kapitālsabiedrības un kredītiestādes, kas nodarbojas ar ārvalstu valūtas skaidrās naudas pirkšanu un pārdošanu, ja darījums, kurā klients pērk vai pārdod ārvalstu valūtu skaidrā naudā, ir ekvivalents **5 000 eiro** vai vairāk.

Izložu un azartspēļu organizētāji – darījums, kura apmērs ir ekvivalents 2 000 eiro vai vairāk un kurā klientam izmaksā laimestu vai veic norēķinus ar klientu, kā arī ja klients pērk, pārdod vai

⁸⁰ MK Nr.407, Noteikumi par sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu; 27.08.2019., pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/309171-noteikumi-par-slieksna-deklarācijas-iesniegšanas-kartibu-un-saturu> (skatīts 08.05.2020)

maina spēles dalības līdzekļus vai šajā nolūkā maina valūtu, papildina interaktīvo azartspēļu un interaktīvo izložu kontu vai no tā izņem līdzekļus apmērā, kas ir ekvivalents **2 000 eiro** vai vairāk.

Personas, kas darbojas mākslas un antikvāro priekšmetu apriņķī, ja darījuma apmērs ir ekvivalents **50 000 eiro** vai vairāk. Īpaši augsts risks pastāv darījumos, kas tiek veikti skaidrā naudā, tādējādi legalizējot noziedzīgi iegūtus līdzekļus, kā arī, ja darījuma vērtība neatbilst vidējai tirgus cenai, vai klients vai tā patiesais labuma guvējs ir saistīts ar paaugstināta riska jurisdikciju vai ir nevalstiskā organizācija.

Subjekta sliekšņa deklarācijā iekļaujamās informācijas apjoms, salīdzinot ar ziņojuma iesniegšanu par neparastu darījumu, ir samazinājies.

Tā kā šī prasība ir salīdzinoši nesen stājusies spēkā, autorei ir grūti komentēt ar kādām problēmām ārpakalpojuma grāmatveži varētu saskarties ievērojot tās.

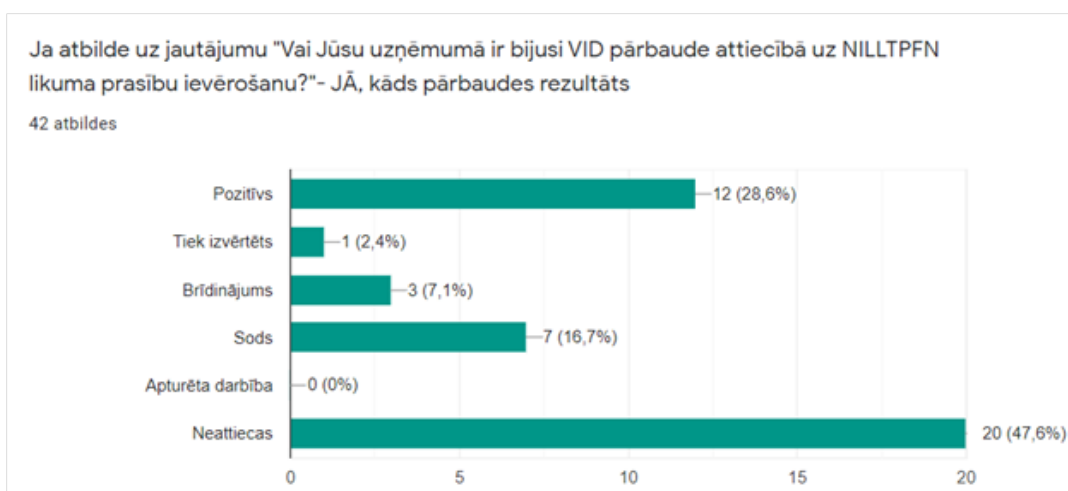
2.6. NILLTPFN prasību ievērošana grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējiem

Maģistra darba izstrādes procesā autore apkopoja un analizēja datus, kas pieejami VID mājas lapā “VID pārbaudes pie Likuma subjektiem par Likuma prasību ievērošanu” un otrs veids- veica grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēju aptauju.

Laika periodā no 2020.gada 20.aprīļa līdz 10.maijam autore izsūtīja aptaujas anketu un saņēma atbildes no Latvija grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējiem. Aptaujas anketa tika izsūtīta visiem Latvijas Republikas Grāmatvežu asociācijas biedriem, kuru e-pasti bija pieejami <http://www.lrga.lv/registrs/gramatvedibas-arpakalpojumu-sniedzēji> un "Nodokļu maksātāju atbalsta centrs" biedrības biedriem, ar lūgumu šo anketu pārsūtīt arī citiem ārpakalpojumu grāmatvežiem. Ar aptaujas jautājumiem var iepazīties Pielikumā Nr.1. Uzdevums bija noskaidrot, vai šajos uzņēmumos ir bijusi VID pārbaude saistībā ar NILLTPFN likuma prasību ievērošanu, kādi bijuši konstatētie pārkāpumi, vai likuma subjekts saprot, kas ir aizdomīgs darījums, par kuru jāziņo Finanšu izlūkošanas dienestam un kādas likuma subjektu domas par šī likuma prasībām. Tika saņemtas 42 grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēju atbildes, kas protams uz visa apjomīgā ārpakalpojumu grāmatvežu skaita ir niecīgs, tikai 0,60%. Pēc autores domām respondentu atsaucība ir bijusi neliela, bet jāatzīst, ka tajā brīdī valstī bija izsludināta COVID- 19

ārkārtas situācija, kuras laikā grāmatvežiem bija ārkārtīgi daudz darba saistībā ar valdības lēmumiem, lai cīnītos ar COVID-19 krīzes izraisītajām ekonomiskajām sekām un sniegtu atbalstu nozarēm, uzņēmumiem un to darbiniekiem. Tas paredzēja virkni atbalsta pasākumu nodokļu jomā uzņēmumiem, to darbiniekiem un saimnieciskās darbības veicējiem, šie atbalsti un intensitāte mainījās katru dienu, kā rezultāta grāmatvežiem ļoti rūpīgi bija jāseko līdzi visām izmaiņām, jāsatavo dažādi dokumenti, lai saņemtu nepieciešamo atbalstu, ja klientam bija nepieciešamība pēc tāda.

Aptaujas rezultāti sniedza šādu informāciju, ka 90% no šiem uzņēmumiem strādā grāmatvedības ārpakalpojumu nozarē no 7 gadiem un vairāk. Starp šiem 42 uzņēmumiem – 61,8% ir uzņēmumi, kuros strādā no 1- 5 darbiniekiem, 14,3% jeb 6 uzņēmumi - 5 līdz 10 darbinieki un 16,7% jeb 7 uzņēmumi, kur strādā 16 un vairāk darbinieki. Aptaujas rezultātā autore guva šādus datus, ka 22 uzņēmumos ir bijusi VID pārbaude. Starp divdesmit uzņēmumiem, kuros nav bijusi pārbaude, 11 atzina, ka situācijā, ja šāda pārbaude būtu jau rītdien tie nebūtu tai gatavi. Kas pierāda autores hipotēzi, ka vairākums likuma subjektu NILLTPFN likuma prasības izpilda formāli vai pat tikai gadījumos, ja tiks paziņots par VID pārbaudi. Protams, kā pozitīvs aspekts jāmin, ka starp šiem 22 likuma subjektiem, 12 – VID lēmums pozitīvs (2.2.attēls).

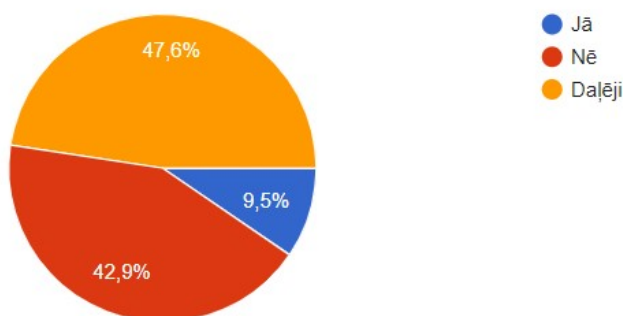

2.2.att. Respondentu sniegtās atbildes. VID pieņemtais lēmums likuma subjektiem, dati no aptaujas.

Autorei bija būtiski arī uzzināt, kā likumu subjekti ir jutušies VID pārbaūžu laikā, lai arī viņi ir profesionāli, tomēr svarīgs ir arī emocionālais stāvoklis, it īpaši pēc pēdējā gadā pieejamās publiskās informācijas par daudz bargāku sodu piemērošanas par konstatētajiem pārkāpumiem. Desmit respondenti atzina, ka jutušies bez izmaiņām, 5 – ļoti nedroši, bet nospiedoši (4) un nožēlojami (2). Tai pat laikā respondenti rakstīja arī pozitīvus vārdus par VID inspektoriem, kā piemēram, “inspektori bija saprotoši bet prasīgi, veica savu darbu“ vai “pārbaudes veicēju attieksme bija profesionāla”. Pārdomas rosinošas ir atbildes uz jautājumu “Vai viegli bija izprotamas un izpildāmas NILLTPFN likuma prasības?” (2.3.attēls), jo tikai 4 respondenti sniedza atbildi JĀ, kaut pie 22 likuma subjektiem ir bijusi pārbaude un pat 10 likuma subjektiem ir bijis pozitīvs lēmums.

Vai viegli bija izprotamas un izpildāmas NILLTPFN likuma prasības

42 atbildes

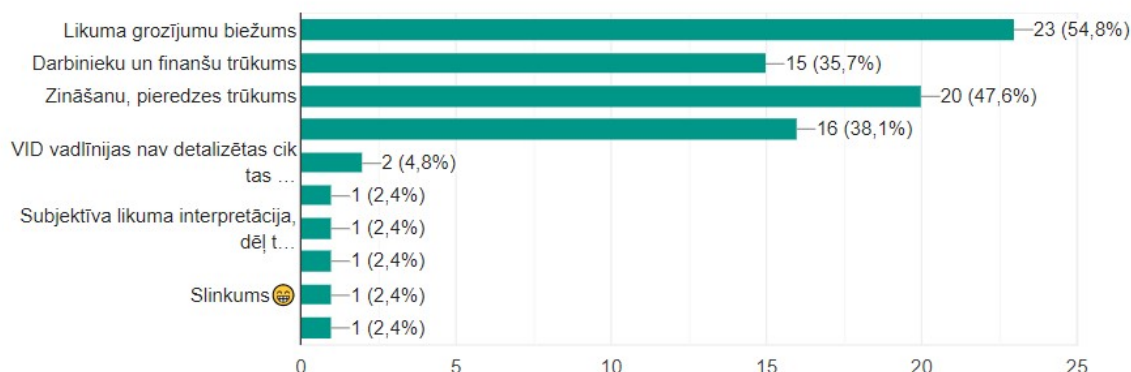
2.3.att.

Respondentu atbildes uz jautājumu par NILLTPFN likuma izpratni

Lēmums “Brīdinājums” bija par to, ka nav dokumentēti visu klientu identifikācijas un izpētes pasākumi vai iekšējā kontroles sistēma izstrādāta nepilnīgi. Lēmums “Sods”- 3 no 7 respondentiem tika piemērots, jo nebija ziņojuši Finanšu izlūkošanas dienestam par aizdomīgiem darījumiem un nebija dokumentēti klientu un darījumu izpētes procesi, 4 no 7 respondentiem nebija aktualizēta un pilnīgi izstrādātā un iekšējās kontroles sistēma. Augstāk minētie rezultāti secīgi arī nonāk pie iespējamajiem iemesliem, kādēļ ir šī problemātika ar likuma izpildi un tas ir likuma grozījumu biežums, zināšanu un pieredzes trūkums un 16 respondenti atzina, ka ir nepietiekošs atbalsts no FID un VID problēmsituācijās (2.4.attēls).

Kas tieši Jums sagādāja problēmas NILLTPFN likuma prasību izpildē?

42 atbildes

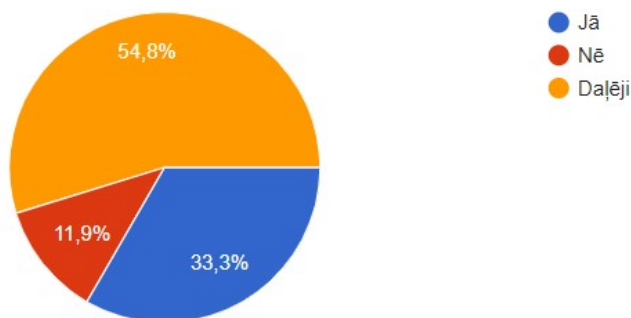

2.4.att. Respondentu atbildes uz jautājumu, par iemesliem NILLTPFN likuma prasību nepilnīgai izpildei

Ziņošana nekad nav bijusi viegls un pieņemams process daudziem Latvijas iedzīvotājiem, it īpaši ņemot vērā visus vēsturiskos aspektus. Tas viss arī atspoguļojas VID pieņemtajos lēmumos, jo par neziņošanu Finanšu izlūkošanas dienestam vairs netiek izteikts “Brīdinājums”, bet gan “Sods”, šīs aptaujas rezultāti izgaismoja arī citu problēmu, tas ka ne visi likuma subjekti saprot, kad ir jāziņo. Tikai 14 likuma subjekti atzina, ka zina un saprot, kādos gadījumos tas ir jādara (2.5.attēls).

Vai viegli izprotat, kas ir aizdomīgs darījums, par kuru jāziņo Kontroles Dienestam?

42 atbildes

2.5.att. Respondentu atbildes uz jautājumu par Ziņošanas apstākļiem Finanšu izlūkošanas dienestam

Aptaujas iegūtie rezultāti parāda vēl vienu nozīmīgu ziņošanas fakta problēmu- klienta un ienākumu zaudēšanu (2.6.attēls), jo 17 respondenti atzina, ka vairs nevarētu strādāt ar klientu, bet 15 respondenti pat nav par to domājuši.

Vai Jūs varētu turpināt profesionāli strādāt ar klientu, ja esat par viņu ziņojis Kontroles Dienestam par aizdomīgiem darījumiem?

42 atbildes

2.6.att. Respondentu atbildes. Likuma subjekta un klienta sadarbības turpināšanās iespējamība

Autore, veicot izpēti, iepazinās ar informāciju, kas pieejama par 2018.gadu un 2019.gadu saistībā ar NILLTPFNL prasību ievērošanu, jo šajos gados mainījās ārpakalpojumu grāmatvežu kā Likuma subjekta risku novērtējums. Laika periodā no 2013.gada līdz 2016.gadam ārpakalpojumu grāmatvežu sektora draudu līmenis tika vērtēts kā vidēji zems, bet jau 2017.gada - 2018.gada vērtējumā kā vidēji augsts, turklāt ievainojamības līmenis, kas bija vidēji augsts, nākošā perioda vērtējuma tika atzīts kā vidēji augsts/augsts, un arī NILL risku līmenis no vidēja riska, tika vērtēts kā vidēji augsts/augsts. Kā arī pastāvošiem nopietniem draudiem Latviju iekļaut pelēko valstu sarakstā, sākot ar 2018.gadu tika uzsāktas liela apjoma VID pārbaudes pie Likuma subjektiem par Likuma prasību ievērošanu. Pēc publiski pieejamās informācijas 2019.gadā VID veica 1013 pārbaudes⁸¹, par kurām tika izdoti 229 lēmumi par sodu iemērošanu. Sodu kopsumma

⁸¹ Zane Atlāce - Bistere, Sodu apmērs uzņēmumiem par pārkāpumiem AML jomā pārsniedz jau 400 000 eiro; DB.lv; 31.01.2020.;pieejams:<https://www.db.lv/zinas/sodu-apmers-uznemumiem-par-parkapumiem-aml-joma-parsniedz-jau-400-000-eiro-494697>; (skatīts 28.05.2020)

374665,00 EUR, un lielāko daļu summas veido tieši ārpakalpojumu grāmatvežu un nodokļu konsultātiem piemērotā, kas ir 312015.00 EUR. Jāpiemin, ka 2018.gadā lemto sodu apmērs bija tikai 8910.00 EUR, piecpadsmit likuma subjektiem. Izmaiņas ir ļoti pamatīgas, trīsdesmit piecas reizes lielāka summa sodos, un 15 reizes vairāk likuma Subjektiem ir piemērots naudas sods. Lursoft izpētījis, ka teju pusei no visiem sodītajiem uzņēmumiem piemērots sods robežās no 1001 līdz 5000 eiro, un tikai deviņos gadījumos izteikts brīdinājums bez naudas soda.⁸² Autore pēc apkopotajiem datiem, ņemot analīzei tikai uzņēmumus, kas ir reģistrējuši saimniecisko darbību NACE 69.20 “Uzskaites, grāmatvedības, audīta un revīzijas pakalpojumi; konsultēšana nodokļu jautājumos” konstatēja, ka uz 161 sodītu uzņēmumu, vidējais soda apjoms bija 1244.59 EUR. Soda apmērs no 1000 EUR līdz 5000 EUR bija piemērots 95 uzņēmumiem, 23 uzņēmumiem- 1000 EUR; 34 uzņēmumiem- 1500 EUR, 14 uzņēmumiem- 2000 EUR, 7 uzņēmumiem- 2500 EUR, 5 uzņēmumiem – 3000 EUR, vienam- 4000 EUR, bet 4 uzņēmumiem- 5000 EUR soda nauda. VID ir izdevis arī lēmumu apturēt darbību un piemērot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercrēģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai. Sankcija, apturēt darbību, ir piemērota deviņiem uzņēmumiem, kuriem papildus piemērotais naudas sods ir robežās no 1000,00 EUR līdz 5000,00 EUR. Jāpiemin, ka no šiem deviņiem uzņēmumiem trīs uzņēmumi uz 2020.gada 1.maiju jau ir likvidēti.

VID mājas lapā, sadaļā “Atbildība par likuma prasību pārkāpšanu” ir norādīts, ka par NILLTPFN likuma prasību neievērošanu, pārkāpumiem var tikt piemērotas sankcijas:

Ja NILLTPFN likuma subjekts atbilstoši NILLTPFN likumā noteiktajam:

- nav sniedzis VID likumā paredzēto informāciju noteiktajā termiņā;
- nav iecēlis vienu vai vairākus darbiniekus, kas ir tiesīgi pieņemt lēmumus un ir tieši atbildīgi par NILLTPFN likuma prasību ievērošanu;
- nav ieviesis iekšējās kontroles sistēmu;
- nav veicis klienta izpēti, darījumu attiecību un darījumu uzraudzību;

⁸² Zane Atlāce - Bistere, Sodū apmērs uzņēmumiem par pārkāpumiem AML jomā pārsniedz jau 400 000 eiro; DB.lv; 31.01.2020.; pieejams: <https://www.db.lv/zinas/sodu-apmers-uznemumiem-par-parkapumiem-aml-joma-parsniedz-jau-400-000-eiro-494697>; (skatīts 28.05.2020)

- nav nodrošinājis darbiniekiem apmācības;
- nav ziņojis Finanšu izlūkošanas dienestam par neparastu vai aizdomīgu finanšu darījumu,⁸³

par katru no šādiem pārkāpumiem var tikt piemērotas sankcijas saskaņā ar NILLTPFN likuma 78.panta pirmo daļu, kas nozīmē :

- 1) izteikt publisku paziņojumu, norādot par pārkāpumu atbildīgo personu un pārkāpuma būtību;
- 2) izteikt brīdinājumu;
- 3) uzlikt par pārkāpumu atbildīgajai personai (fiziskajai vai juridiskajai) soda naudu līdz 1 000 000 euro;
- 4) apturēt vai pārtraukt darbību (tai skaitā apturēt vai anulēt licenci (sertifikātu) vai anulēt ierakstu attiecīgajā reģistrā, apturēt saimniecisko darbību, piemērot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai) un dot kredītiestādēm vai maksājumu pakalpojumu sniedzējiem rīkojumus par likuma subjekta norēķinu operāciju daļēju vai pilnīgu apturēšanu;
- 5) noteikt pagaidu aizliegumu par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt tai likuma subjekta noteiktos pienākumus;
- 6) pienākumu veikt noteiktu rīcību vai atturēties no tās;
- 7) uzlikt par pienākumu likuma subjektam atcelt par pārkāpumu atbildīgo personu no amata.⁸⁴

Situācijā, ja NILLTPFN likuma subjekts nav ziņojis VID par aizdomīgu darījumu nodokļu jomā, var tikt piemērots naudas sods saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 165.⁴ pantu “Neziņošana par neparastiem un aizdomīgiem finanšu darījumiem”.

⁸³ VID, Atbildība par likuma prasību pārkāpšanu; pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/atbildiba-par-likuma-prasibu-parkapsanu> (skatīts 02.03.2020)

⁸⁴ LR likums Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. 17.07.2008. (aktuālā redakcija), pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=178987#> (skatīts 02.03.2020)

Ja noteiktajā termiņā pārkāpums netiek novērsts vai pārkāpums ir atzīstams par nozīmīgu, VID izdod administratīvo aktu par sankciju piemērošanu saskaņā ar NILLTPFN likuma 82. panta ceturto daļu.⁸⁵

Piemēram, viens no likuma subjektiem, kuram piemērots naudas sods 5000,00 EUR apmērā ir SIA "FINE-2011", kura pārkāpums ir saskaņā ar NILLTPFN likuma 37.2 panta prasībām-nodrošināt pārbaudes veikšanu un uzrādīt pieprasītos dokumentus. Saskaņā ar Lursoft pieejamo informāciju, šis uzņēmums 2018.gadu ir strādājis ar 482097,00 EUR apgrozījumu, darbu devis 15 darbiniekiem, valsts budžetā nodokļos samaksājot 28.4 tūkst. (pēc autores domām pārāk maza nodokļos samaksātā summa nodarbinot 15 darbiniekus). Uzņēmums ir apstrīdējis VID lēmumu 2019.gada 10.jūnijā, kurš ar VID ģenerāldirektora 15.07.2019. lēmumu ir atstāts negrozīts, bet uzņēmums tomēr ir iesniedzis 2019.gada 19.augustā pārsūdzību. Autorei, kā grāmatvedei, būtu patiešām interesanti uzzināt, kāds ir iemesls tik lielai sankcijai, kā arī uz kāda pamata uzņēmums turpina apstrīdēt lēmumu, kaut pēc pārkāpuma ir lasāms, ka uzņēmums nenodrošina pārbaudes veikšanu un neuzrāda pieprasītos dokumentus. Pēc autores domām, viens no iemesliem varētu būt uzņēmuma īpašnieks/ce kā riska persona (gan vēsturiskos darījumos, gan tagadnē esošos), kādēļ ir šāda notikumu gaita, jo ir bijis/usi valdes loceklis/e /priekšsēdētājs/a 18 uzņēmumos, no kuriem 12 uzņēmumi ir likvidēti. Savukārt, Lursoft veiktajā analīzē⁸⁶ arī ir konstatējami interesanti fakti, kā piemēram, 2013.gadā reģistrētā SIA "FERO grāmatvedība", kas gada pārskatus iesniegusi vien par 2013. un 2014.gadu. VID uzņēmumam piemērojis 500 eiro lielu naudas sodu par NILLTF risku novērtējuma neveikšanu, neaktualizētu iekšējās kontroles sistēmu, kā arī patieso labuma guvēju, piederību politiski nozīmīgām personām nenoskaidrošanu u.c. pārkāpumiem. Tas autorei rada neizpratni par sodu noteikšanas principiem, samērīgumu. Kā arī, kā tas ir iespējams, ka uzņēmums var sniegt kvalitatīvus grāmatvedības pakalpojumus, ja uzņēmums pats nav iesniedzis savu Gada pārskatu, vai nav apšaubāma šī uzņēmuma profesionalitāte un atbilstība grāmatveža profesijai? Šajā gadījumā nav pat iemesls sākt diskusijas

⁸⁵ Turpat

⁸⁶ Likuma prasību nepildīšana var maksāt uzņēmuma cenu, Lursoft Blog; 30.01.2020; pieejams: <https://blog.lursoft.lv/2020/01/30/likuma-prasibu-nepildisana-var-maksat-uznemuma-cenu/> (skatīts 03.06.2020)

par Profesionālu grāmatvežu ētikas kodeksa⁸⁷ ievērošanu, jo kā Starptautiskā grāmatvežu federācija (International Federation of Accountants (IFAC)) ir atzinusi grāmatvedības profesijas pozitīvo lomu korupcijas apkarošanā, nosakot trīs svarīgas darbības jomas: starpnozaru sadarbības veicināšana, pārredzama un atbildīga valsts finanšu vadība un kvalitatīvu finanšu pārskatu sagatavošana⁸⁸.

Profesionālo grāmatvežu ētikas kodekss noteic, ka grāmatvežu profesijas mērķis ir strādāt atbilstoši profesijas standartiem un kopumā īstenot sabiedrības intereses. Sabiedrība paļaujas uz profesionālo grāmatvežu objektivitāti un godīgumu, paļaujas uz to, ka grāmatveži savus profesionālos pienākumus pilda ar pienācīgu rūpību, kompetenci, centību. Grāmatvežiem savā darbībā ir jāievēro četras pamatprasības, kas ir - ticamība, profesionālisms, pakalpojumu kvalitāte un pārlicība. Profesionālisms jeb profesionālā kompetence ir viena no svarīgākajām pamatprasībām jebkuras profesijas pārstāvjiem, arī grāmatvedim. Profesionālās zināšanas ietver plašu zināšanu loku. Profesionālisma līmeni raksturo :

- 1) profesionālās kompetences iegūšana, kas ietver speciālās izglītības iegūšanu un darba pieredzes iegūšanu;
- 2) profesionālās kompetences uzturēšana, kas ietver nepārtrauktu zināšanu papildināšanu.⁸⁹

Analizējot apkopotos datus, autore redz, ka visvairāk konstatētie pārkāpumi ir sekojoši (2.7. attēls par periodu 2018.-2019.gadu):

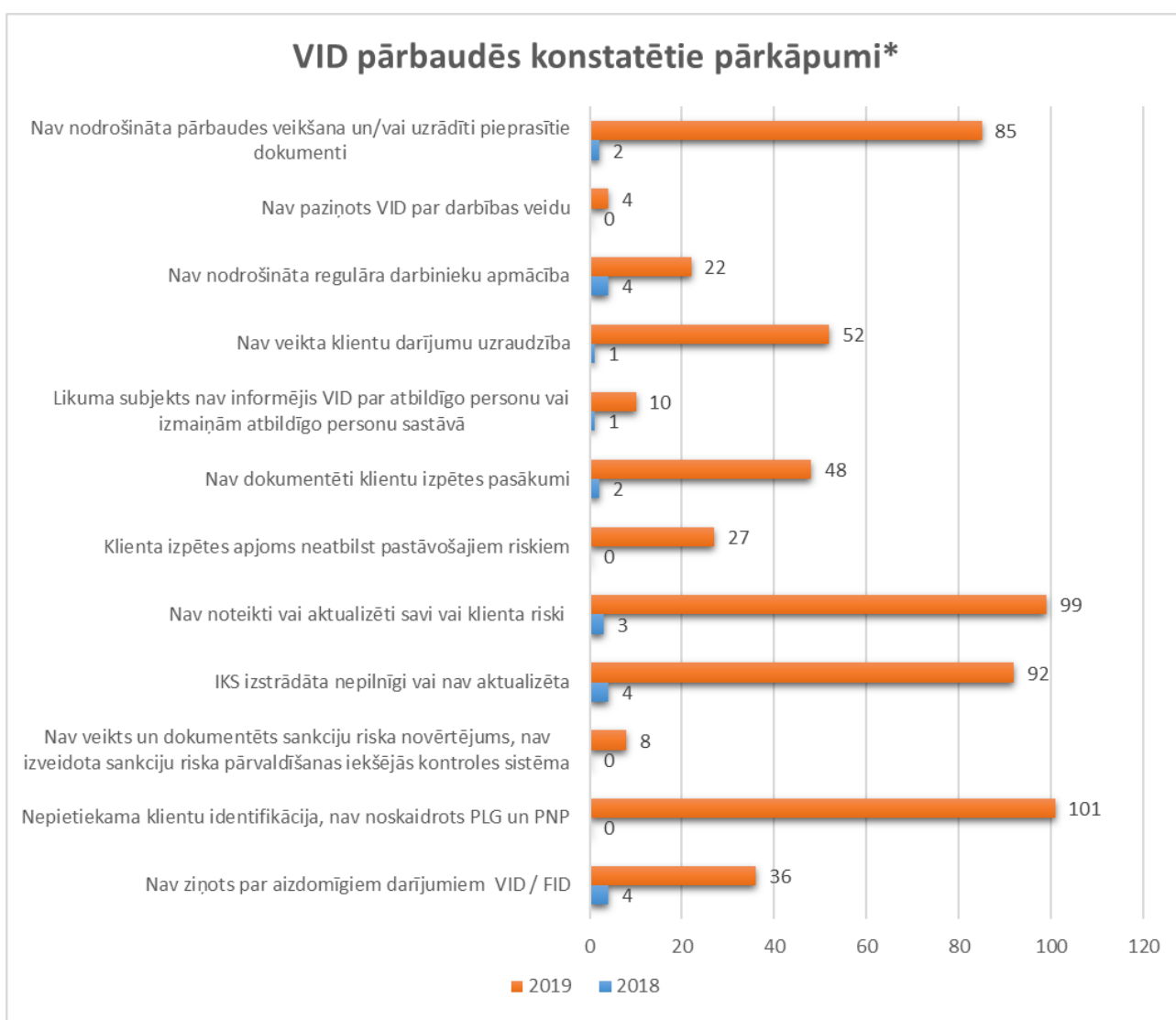
- 3) **102 lēmumos ir** par pārkāpumu NILLTPFN likuma 6. panta prasību neievērošanu, kas ir, pienākums veikt risku novērtējumu un izveidot iekšējās kontroles sistēmu.

⁸⁷ PROFESIONĀLU GRĀMATVEŽU ĒTIKAS KODEKSA ROKASGRĀMATA, 2014. GADA IZDEVUMS, [www.lzra.lv](http://lzra.lv), pieejams: <http://lzra.lv/files/SRS/2014-IESBA-Handbook-Final-tracked-changes.pdf>; (skatīts 12.06.2020)

⁸⁸ IEVA AIZSILA: GRĀMATVEŽU PROFESIONĀLĀS ĒTIKAS VADLĪNIJAS, 04.03.2019; pieejams: <https://www.bvzf.lu.lv/par-mums/zinas/zina/t/48834/> (skatīts 12.06.2020)

⁸⁹ Leibus I.; Pētersone I., Jesemčika A., Svarinska A., Grigorjeva R., *Finanšu grāmatvedība. Atkārtots un atjaunots 2. izdevums*. Rīga, Lietišķās informācijas dienests; 2018, 318.lpp.

- 4) **101 lēmumā ir** par pārkāpumu NILLTPFN likuma 18. panta prasību neievērošanu, kas ir patiesā labuma guvēja noskaidrošana un pārliecināšanās par noskaidrotā patiesā labuma guvēja atbilstību. 22. pants. Klienta padziļināta izpēte.
- 5) **96 lēmumos** norādīts ka pārkāpuma būtība ir IKS izstrādāta nepilnīgi vai nav aktualizēta
- 6) **87 lēmumos** atzīmēts, ka Likuma subjekts nevar uzrādīt visus pieprasītos dokumentus.
- 7) **53 lēmumos** atzīmēts, ka nav dokumentēta visa klientu izpēte un nav veikta klientu darījumu uzraudzība.

2.7.att. VID pārbaudēs konstatēto pārkāpumu skaits 2018.gadā un 2019.gadā.

*pēc autores apkopotās informācijas no VID publicētajiem datiem⁹⁰.

Attēlā 2.7 redzamais skaidri parāda, kuras likuma pantu prasības visbiežāk tiek pārkāptas. Atvērts jautājums, vai tas ir grāmatvežu neprofessionalitātes, vieglprātīgās attieksmes dēļ, vai tomēr prasību izpildes sarežģītības dēļ? Autore domā, ka šobrīd ir grūti izteikt kādus spriedumus, jo 2019.gads ir bijis pirmais gads, kad sāka piemērot daudz lielākus naudas sodus par NILLTPFNL prasību neievērošanu, tādēļ daudz lietderīgāk būtu salīdzināt 2019.gada datus attiecībā pret 2020.gadu. Vai tendence soda mēriem un pārkāpumu apjomam būs pieaugt, palikt nemainīgam, vai pat samazināties, jo iespējams, to varētu koriģēt un pozitīvi ietekmēt ārpalpojumu grāmatvežu licencēšanas uzsākšana.

⁹⁰ VID, Informācija par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem piemērotajām sankcijām; pieejams:

https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/aktuals_2606_subjektiem_piemerotas_sankcijas.pdf (skatīts 02.03.2020)

3. NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS UN TERORISMA UN PROLIFERĀCIJAS NOVĒRŠANAS PRAKSE GRĀMATVEDĪBAS ĀRPAKALPOJUMA UZŅĒMUMĀ “ABC”

3.1. Uzņēmuma “ABC” raksturojums

Uzņēmums “ABC” dibināts 2004.gadā, darbības veids ir grāmatvedības pakalpojumu sniegšana ar saimnieciskās darbības saistīto klasifikācijas NACE kodu 69.20 “Uzskaites, grāmatvedības, audita un revīzijas pakalpojumi, konsultēšana nodokļu jautājumos”. Uzņēmums neatrodas Rīgā un sniedz pakalpojumu rezidenti, gan nerezidenti .

Uzņēmuma klientu skaits ir 65, kas ir pašnodarbinātas personas, SIA un nodibinājumi, kuru reģistrētie darbību veidi ir sekojoši: arhitektūras pakalpojumi, skaņu ierakstu producēšana, ainavu veidošanas un uzturēšanas darbības, inženierdarbības un ar tām saistītās tehniskās konsultācijas, mākslas palīgdarbības, grants un smilts karjeru izstrāde, māla un kaolīna ieguve, ieguves rūpniecības, būvniecības un inženierbūvniecības iekārtu vairumtirdzniecība, kokmateriālu, būvmateriālu un sanitārtehnikas ierīču vairumtirdzniecība, jaunu preču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos, tehniskā pārbaude un analīze, citur neklasificēti profesionālie, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi, konsultēšana komercdarbībā un vadībzīnībās, fiziskās labsajūtas uzlabošanas pakalpojumi, inženierdarbības un ar tām saistītās tehniskās konsultācijas, citur neklasificētie specializētie būvdarbi, automobiļu rezerves daļu un piederumu mazumtirdzniecība, fotopakalpojumi, izmitināšana viesnīcās un līdzīgās apmešanās vietās, kinofilmu, video filmu un televīzijas programmu producēšana, reklāmas aģentūru darbība, automobiļu un citu vieglo transportlīdzekļu iznomāšana un ekspluatācijas līzings, augkopības papilddarbības, graudu, sēklu, neapstrādātas tabakas un lopbarības vairumtirdzniecība, papīra un kartona ražošana, citur neklasificēta izglītība, datorprogrammēšana, datoru un perifēro iekārtu remonts, būvniecības projektu izstrādāšana, gaļas un gaļas produktu vairumtirdzniecība, reklāmas aģentūru darbība, nekustamā īpašuma pārvaldīšana par atlīdzību vai uz līguma pamata, metālizstrādājumu cauruļu, apkures iekārtu un to piederumu vairumtirdzniecība, ziedu, augu, sēklu, mēslošanas līdzekļu, istabas dzīvnieku un to barības mazumtirdzniecība specializētajos veikalos, tabakas izstrādājumu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos, tabakas izstrādājumu vairumtirdzniecība, restorānu un mobilo ēdināšanas vietu pakalpojumi, aitu

un kazu audzēšana, izglītības atbalsta pakalpojumi, lopkopības papilddarbības, veterinārie pakalpojumi, uzglabāšana un noliktavu saimniecība. Autore ar nolūku uzskaitīja Uzņēmuma “ABC” klientu darbības veidu daudzveidību, lai persona, kas lasa šo, varētu iedomāties cik profesionāliem ir jābūt darbiniekiem, lai strādātu ar dažādu nozaru normatīvajiem aktiem un likumiem. Uzņēmums ir orientēts uz darbības paplašināšanu.

Uzņēmuma “ABC” pārskata gads ir periods no 1.janvāra līdz 31.decembrim. Pēc pieejamās informācijas Lursoft, 2019.gadu var uzskatīt par veiksmīgu, jo neto apgrozījums ir pieaudzis par 8%, un uzņēmuma peļņa ir palielinājusies 3 reizes pie nemainīga darbinieku skaita. Uzņēmumā ir 5 darbinieki - 2 galvenās grāmatvedes (viena no tām ir arī valdes locekle) un 3 grāmatvedes, visas sniedz grāmatvedības ārpakalpojumu.

3.1.tabula

Uzņēmuma “ABC” rādītāju apkopojums par 2018.gadu un 2019.gadu*

Rādītāji	01.01.2018.-31.12.2018.	01.01.2019.-31.12.2019.
Neto apgrozījums, EUR	86 944	93 943
Bilances vērtība, EUR	23 863	25 349
Vidējais darbinieku skaits	5	5
Peļņa, EUR	2 218	7 046

**autores veidota tabula, izmantojot uzņēmuma “ABC” 2018.gada un 2019.gada pārskatu datus (bilance, peļņas un zaudējuma aprēķins un gada pārskata piezīmes)*

Saskaņā ar Latvijas Republikas Gada pārskata un konsolidēto gada pārskatu likuma 5.panta 2.punktu, tiek definēts, ka mikrosabiedrība ir tāda sabiedrība, kura bilances datumā nepārsniedz vismaz divas no trim minētajām kritēriju robežvērtībām:

1. Bilances kopsumma- 350 000 EUR;
2. Neto apgrozījums- 700 000 EUR;

3. Vidējais darbinieku skaits pārskata gadā- 10.⁹¹

Uzņēmuma "ABC" rādītāji nepārsniedz robežvērtības, tādēļ tas klasificējas kā mikrosabiedrība.

Nākošajā apakšnodaļā autore apkopos informāciju par uzņēmuma "ABC" NILLTPFN likumā iekļauto dokumentu esamību.

3.2. Uzņēmuma "ABC" Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā iekļauto dokumentu apskats

Uzņēmums "ABC" ir pielāgojis iekšējās kontroles sistēmu, kas ir balstīta uz Latvijas Republikā pieņemto Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas likumu. Pēc valdes locekles stāstītā, autore ieguva sekojošu informāciju, ka līdz 2019.gada sākumam uzņēmums pats centās ar savām zināšanām, izpratni veidot iekšējās kontroles sistēmu. Tomēr visu laiku ir bijusi nedrošības sajūta, vai viss ir saprasts pareizi un izdarīts pietiekoši, lai pārbaudes gadījumā netiktu kontaktēti pārkāpumi un piemērotas sankcijas tieši par dokumentu izstrādi. 2019.gada pirmajā pusē, kad stājās spēkā būtiski grozījumi Starptautisko un LR nacionālo sankciju likumā, tika izstrādāti jauni grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā, kas paredzēja jau daudz nopietnākas sankcijas un vēl specifiskākas zināšanas, valdes locekle sāka izvērtēt, kā rīkoties, lai samazinātu uzņēmuma riskus pārbaudes gadījumā. Iespējamie risinājumi-turpināt pašiem izveidot, atjaunot nepieciešamos dokumentus likuma prasību izpildei, pieņemt darbā AML speciālistu vai iegādāties, jau sagatavotu dokumentu komplektu, kādam obligāti jābūt grāmatvedības ārpakalpojumu uzņēmumos. Rezultātā tika nolemts iegādāties šādu komplektu, jo tas bija ekonomiski visizdevīgāk. Latvijā ir daudz uzņēmumu, kuros strādā speciālisti ar tieši nepieciešamajām juridiskajām un finanšu zināšanām, lai šie dokumenti būtu augstas kvalitātes. Cenas gan ir dažādas, kas svārstās no 100 EUR līdz pat 1000 EUR, bez PVN. Tomēr, rezultātā tas ir daudz lētāk nekā pieņemt papildus darbinieku, vai pārbaudes gadījumā saņemt lēmumu par naudas soda piemērošanu. Jāatzīst, ka šāda sagatavota komplekta iegāde nedod garantiju, ka viss ir izdarīts, un to var nolikt plauktā. Tas tāpat ir uzņēmuma ikdienas darbs, jo protams, viss ir jāizlasa, jāpielāgo tieši sava uzņēmuma vajadzībām, regulāri jāatjauno, jāpapildina, jāapmāca

⁹¹ LR Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likums. 22.10.2015. (aktuālā redakcija); pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/277779-gada-parskatu-un-konsolideto-gada-parskatu-likums> (skatīts 08.05.2020)

darbinieki, jāseko līdzi izmaiņām normatīvajos aktos. Bet, kā atzina valdes locekle, tas tomēr ļauj justies drošāk, ka nav tik daudz jādome par metodiku, bet vairāk domāt par tiešām būtiskām lietām, kā klienta un darījumu izpēti. Pēc viņas domām, šādam iekšējās kontroles sistēmas paraugam, nepieciešamo veidlapu, anketu paraugiem būtu jābūt pieejamiem VID mājas lapā, ko likuma subjekti varētu izmantot un viņa cer, ka sākot ar grāmatvežu licencēšanu, VID tomēr varēs kaut ko līdzīgu piedāvāt. Šajā brīdī ļoti daudz jāpatērē darba spēka resursu uz aprakstošo daļu izstrādi, dokumentu sagatavošanu, nevis darbībām, kas ir likuma mērķis - konstatēt, samazināt, atpazīt un novērst noziedzīgus nodarījumus.

Prakses laikā autore iepazīnās ar uzņēmuma "ABC" sagatavoto dokumentu klāstu (mapi), kas paredzēta, lai uzņēmums ievērotu un izpildītu NILLTPFNL prasības. Pielikumā Nr.3 var iepazīties kādi dokumenti ir uzņēmumā (netiek attēlots saturs, bet tieši lappušu skaits, lai būtu ieskats). Pēc autores domām, šis ir patiešām apjomīgs dokumentu kopums (uz vismaz 112 lapaspusēm), kas ir nepieciešams, lai izpildītu NILLTPFNL prasības, tas ir, tikai aprakstošā daļa. Papildus tam klāt nāk katra, individuālā, klienta un darījumu izpēti apliecinātie dokumenti. Pēc autores veiktās izpēti, tika rosināts uzņēmumam "ABC" izstrādāt procedūru, kā tiek konstatēti un iesniegta sliekšņa deklarācija. Autore vēlas arī pieminēt, ka prakses pēdējās nedēļās, decembra beigās, uzņēmums "ABC" saņēma VID vēstuli "Par pārbaudes veikšanu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā", kas tika veikta janvāra 3 nedēļā. Jāatzīst, uzņēmumam tas radīja papildus satraukumu, jo gada beigās, decembra mēnesī bija veikti vairāki grozījumi NILLTFN likumā un citos saistītajos noteikumos, kā rezultātā to visu vajadzēja aktualizēt iekšējā kontroles sistēmā. Jāmin, ka janvāra mēnesis, ir mēnesis, kad ir vairāk regulāro grāmatvedības atskaišu, kas grāmatvežiem jāiesniedz VID. Tam visam papildus klāt nāca pašu iekšējā pārbaude, vai tiešām ir visi nepieciešamie dokumenti, vai pēdējā laikā nav bijušas kādas izmaiņas klientu datos, vai kādi dati nav novecojuši. Tā kā vēstulē jau bija norādīti konkrēti klienti, par kuriem vajag sagatavot galveno grāmatu vai žurnālu - virsgrāmatu un norēķinu kontu izrakstus, grāmatvedības reģistrus – debitoru un kreditoru apgrozījumus par pēdējiem diviem gadiem, tas radīja vēl lielāku spriedzi un tika veikta padziļinātāka šo klientu un darījumu izpēti. Pēc galvenās grāmatvedes stāstītā, VID inspektore ieradās divas reizes uz pārbaudi, pārbaude notika uzņēmuma "ABC" biroja telpās. Pirmā pārbaudes reize bija ļoti saspringta, inspektore skrupulozi pārbaudīja visus dokumentus un rezultātā atzina, ka dokumenti ir izstrādāti atbilstoši

likuma prasībām. Tomēr inspektore arī konstatēja dažas nepilnības, viena no tām bija- nav veikts Sankciju risku novērtējums visiem klientiem, uz šo pārkāpumu norādīja, jo 2019. gada 9. decembrī ASV Ārvalstu aktīvu kontroles birojs (Office of Foreign Assets Control, OFAC) bija noteikusi sankcijas pret Aivaru Lembergu, Ventspils Attīstības Aģentūru, Biznesa Attīstības Asociāciju, Latvijas Tranzīta Biznesa Asociāciju un Ventspils brīvostas pārvaldi, kā rezultātā likuma subjektam bija jāpārlicinās, vai viņa klientiem nav sadarbība ar uzskaitītajām juridiskām personām un fiziskām personām. Šī pārkāpuma novēršanai tika dots laiks līdz nākošajai pārbaudes reizei, kas notika pēc 2 nedēļām. Otrs, daudz būtiskāks pārkāpums tika konstatēts, ka ir bijusi novēlota ziņošana Finanšu izlūkošanas dienestam par aizdomīgu darījumu. Uzņēmums “ABC” jau bija pārtraucis sadarbību ar šo klientu, bet visticamāk, ka no VID puses tiks piemērotas soda sankcijas par šo pārkāpumu, tikai jautājums, cik lielas.

2020.gada 1.jūnijā uzņēmums “ABC” saņēma VID lēmumu par soda uzlikšanu, kas bija sodīšana ar soda naudu 550 euro apmērā. Lēmumā tika aprakstīti sekojoši pārkāpumi: likuma subjekts dažās epizodēs nevarēja uzrādīt klienta noslēgtos sadarbības līgumus ar saviem klientiem, darījumus apliecinošus dokumentus, izrakstītus rēķinus, pavadzīmes vai citus veikto darījumu apliecinošus dokumentus. Tādējādi secināms, ka subjekts nav veicis darījuma uzraudzību, lai pārlicinātos, ka minētie darījumi nav uzskatāmi par neparastiem vai aizdomīgiem. Turklāt, ņemot vērā, ka saņemtie naudas līdzekļi tiek pārskaitīti tajā pašā un nākamajā dienā dalītos maksājumos, ir konstatējama likuma “Par nodokļiem un nodevām” 22.2panta trešās daļas 8.punktā minētā darījuma aizdomīguma pazīme – Nauda tiek debitēta no konta tūlīt pēc tā kreditēšanas. Ņemot vērā minēto, kā arī ievērojot to, ka subjekts nav veicis minētā darījuma uzraudzību un konstatējis darījuma aizdomīguma pazīmi nodokļu jomā, subjekts nav ievērojis NILLTPFN likuma 20.panta pirmās daļas otrā punkta prasības un 30.panta pirmās daļas prasības. Turklāt, ņemot vērā, ka Klienta darbības veids ir “XXX” un ka no maksājuma mērķa izriet, ka subjekts ir veicis ar saimniecisko darbību nesaistītu darījumu – preču tirdzniecība, subjektam bija jāpievērš īpaša uzmanība šiem darījumiem un jāveic darījuma uzraudzība, iegūstot dokumentus, kas pamato finanšu līdzekļu kustību⁹².

⁹² VID lēmums 01.06.2020. Uzņēmumam “ABC”; skatīts (06.06.2020)

2019.gada 12.decembrī notika XXII profesionālā konference “Revīzija, Nodokļi un Grāmatvedība 2019”, kurā uzstājās arī VID NILLNP direktore Agnese Rudzīte. Savā prezentācijā viņa uzsvēra, kam tieši grāmatvežiem būtu jāpievērš papildus uzmanība, un tas ir uz tirdzniecību balstītai naudas atmazgāšanai:

- maksājumi trešajām pusēm;
- daudzas maza apmēra iemaksas no dažādiem bankas kontiem vai maksājumu pakalpojumu sniedzējiem;
- nesakrītības maksājuma uzdevumos un pavadzīmēs ar faktiski nosūtītajām precēm;
- liela apmēra kredītlinijas bez loģiska izskaidrojuma;
- nav skaidra pušu starpā veikto darījumu ekonomiskā būtība;
- par precēm vai pakalpojumiem saņemtā maksājuma pārskaitīšana tādā pašā apmēra uz augsta riska jurisdikciju;
- sadarbība ar klientiem no jurisdikcijām, kuras nodrošina augstu klienta anonimitāti;
- nav darījumu pamatojošie dokumenti nepieciešamajā apmērā;
- ienākošajiem maksājumiem trūkst maksātāju identificējošās informācijas.⁹³

Iepazīstoties ar VID lēmumu autore gūst apstiprinājumu, lai ar iekšējās kontroles sistēma uzņēmumam izstrādāta, klientu identifikācijas notiek, tomēr vislielākais darba resurss un uzmanība jāvelta darījumu uzraudzībai, it īpaši, ja klients jau ir sens, grāmatvedis var zaudēt modrību, un neievērot pastāvošos risku, kā rezultātā sekas tiek lauzts sadarbības līgums ar klientu un saņem naudas sodu no VID.

⁹³ Agnese Rudzīte; VID; NILLTPFN aktualitāte, nozaru riski, ārpalpojuma grāmatveži;12.12.2019; pieejams: http://www.rmsforum.lv/admuploads/file/agnese_rudzite_12.12.2019_prezent%C4%81cija.pdf (skatīts 27.05.2020)

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Pētījuma rezultātā autore izdara šādus secinājumus:

1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas pamatā ir mērķis slēpt vai maskēt finanšu līdzekļus un citas vērtības, kas iegūtas noziedzīgā ceļā un šīs darbības galvenokārt tiek veiktas trīs fāzēs – ievietošana, izkārtošana, integrācija. Autore secina, ka Latvijā ārpakalpojumu grāmatveži tiek izmantoti, lai tiktu legalizēti nelegāli iegūti līdzekļi, bieži tas ir pašiem ārpakalpojumu grāmatvežiem nezinot, bet ir arī epizodes, kad tiek sniegtas konsultācijas kā izvairīties no nodokļu nomaksas.
2. Autore secina, ka Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums nenovērš šo līdzekļu legalizāciju, tā vietā ir radītas darbības, kuras tiek formāli izpildītas, bet netiek sasniegts likuma mērķis. Kā būtiskākie pārkāpumi, ko konstatē VID, ir piemēram, ka IKS ir izstrādāta, bet faktiski savu funkciju nepilda vai IKS nav nodrošināta atbilstoša NILLTPFN riskiem, klienta izpētes procesā nav apzināti visi NILLTPFN riski un nav piemērota padziļināta klienta izpēte, bet nekur likumā nav minēts, kas ir pietiekama izpēte, jo, likuma subjekts ir veicis šo izpēti, un viņaprāt tā ir bijusi pietiekoša. Visas šīs darbības ir saistītas ar papīru aizpildīšanu un sods tiek piemērots, kaut rezultātā, jau nav ticis apstiprināts fakts, ka ir notikusi līdzekļu legalizācija. Likuma subjekti neveic atbilstoši izstrādātajai iekšējai kontroles sistēmai klienta darījumu pastāvīgu uzraudzību.
3. Lai tiktu izstrādāta efektīva likumam atbilstoša noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēma, ir nepieciešamas padziļinātas zināšanas ne tikai finansēs, bet arī juridiskajās zinātnēs. Iekšējās kontroles sistēmas izstrādei jāvelta lielus finanšu resursus. Lai likuma subjekti ievērotu un strādātu saskaņā ar izstrādāto NILLTPFN iekšējo kontroles sistēmu, tas ir pamatīgs papildus darba slogs grāmatveža ikdienas darbiem, kas tiek darīti saskaņā ar grāmatveža profesijas specifiku.
4. Apkopotie aptaujāto grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzēju dati par viedokli attiecībā uz NILLTPFN prasību ievērošanu, liecina par nepietiekamu zināšanu daudzumu un neskaidrībām šajā jautājumā, trūkst apmācību ar praktisku piemēru izklāstu. Likuma

prasību izpildi traucē likuma grozījumu biežums, darbinieku un finanšu trūkums, zināšanu un pieredzes trūkums. Loģiska darbību ķēde būtu pakalpojuma cenas paaugstināšana, bet ar to likuma subjekts var zaudēt klientu, jo tā kā ārpakalpojuma grāmatvežu ir ļoti daudz, gan jau atradīs, kas veiks pakalpojumu par to pašu cenu, vai pat zemāku.

5. Autore un arī vairums ārpakalpojumu grāmatvežu uzskata, ka pastāv subjektīva likuma interpretācija, dēļ tā, ka likums ir uzrakstīts neprofesionāli, jo ir nepieciešamas skaidrojošas vadlīnijas. Šobrīd katrs subjekts to var izstrādāt atbilstoši savām vajadzībām – veidojot sadrumstalotu sistēmu, kas norāda gan uz NILLTPFN likuma salīdzinoši haotisku pieņemšanu un darbību nacionālā līmenī, koncentrēšanos uz noteiktiem subjektiem, ko varētu dēvēt par pamatsubjektiem (ar to saprotot kredītiestādes un finanšu iestādes), kā arī atšķirīgas izpratnes veidošanos nozaru un subjektu līmenī.
6. Ārpakalpojuma grāmatvedības uzņēmumu grāmatvežu atbildības un darba slogs ievērojot NILLTPFNL prasības pasliktina stāvokli attiecībā pret grāmatvedi- darbinieku, jo šie grāmatveži nav likuma subjekti, to autore secina pēc prakses laikā iegūtās pieredzes iepazīstoties ar dokumentāciju un tajās atrunāto kārtību, kas jāveic, lai ievērotu likuma prasības. Ikdienā tas nozīmē, ka ārpakalpojumu grāmatvežiem jāstrādā pēc principa, - zini savu klientu, bet vēl labāk zināt arī sava klienta klientus. Uzņēmumos strādājošajiem grāmatvežiem nav pienākums ieviest iekšējās kontroles sistēmu, nav jāveic padziļināta klientu izpēte, kas samazina darba apjomu.
7. Latvijā ir aptuveni 7000 grāmatvedības ārpakalpojumu uzņēmumu un ārpakalpojuma grāmatvežu, bet šī profesija vēl joprojām nav licencēta. Kā rezultātā tiek kroplota biznesa vide un nemazinās NILL valstī. Valstī uz doto brīdi nav mehānisma, kas kontrolētu un novērtētu grāmatvežu profesionalitāti, pārkāpumu gadījumos šie likuma subjekti var turpināt strādāt un par to neinformēt klientus, tādēļ licencēšana ir svarīgs process, lai valstī būtu godīgi un augstas kvalifikācijas speciālisti, kam būtu jārezultējas ar nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas mazināšanos. Sods, anulējot licenci, daudzus likuma subjektus mudinātu nopietnāk pievērst uzmanību ar kādiem klientiem veic sadarbību, kādi ir šo klientu darījumi.

Apkopojot iegūtos secinājumus, autore izvirza šādus priekšlikumus:

8. Valsts Ieņēmumu Dienestam: interneta mājas lapā www.vid.gov.lv publicējot metodiskos materiālus, vadlīnijas NILLTPFN likuma subjektiem, rast iespēju sadalīt šos materiālus pa likuma subjektu grupām, lai būtu ātrāk un ērtāk lietojama informācija. Kā arī izveidot rīku vai iespēju, lai pēc E-apmācību gala testa veikšanas likuma subjektiem būtu iespēja iepazīties ar rezultātu atšifrējumu, t.i., saprast un padziļinātāk apgūt tēmas, kurās ir bijušas kādas kļūdas.
9. Valsts Ieņēmumu Dienestam: organizēt seminārus VID uzraugāmajiem Noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem tieši uzrunājot katru likuma subjektu grupu atsevišķi, un tad šajos semināros izskatīt aktuālo problemātiku ar praktiskiem piemēriem, situāciju izspēli. Būtu labi turpināt uzsākto iniciatīvu “Konsultē vispirms” arī attiecībā pret NILLTPFN likuma subjektiem, jo kā atzīst visā pasaulē, noziedzīgo organizāciju shēmas kļūst arvien sarežģītākas, grūtāk atpazīstamas, tādēļ, stāstot ar reāliem piemēriem, paplašināsies to grāmatvežu loks, kas prasmīgāk sāks atpazīt NILL pazīmes, kā arī gan savus, gan klienta riskus. Šī būtu reāla līdzdalība galvenā mērķa sasniegšanai- nepieļaut noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizāciju.
10. Finanšu Ministrijai: lai gan NILLTPFN likuma 48.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka VID nav tiesību informēt šā likuma subjektu klientus un patiesos labuma guvējus, kā arī citas personas par to, ka Finanšu izlūkošanas dienestam ir sniegtas ziņas par klientu, darījumu pārraudzību klienta kontā un aizdomīgiem darījumiem un var tikt veikta vai tiek veikta šo ziņu analīze vai pirmstiesas kriminālprocess saistībā ar noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, tajā skaitā NILLTPF vai šo darbību mēģinājumu, tomēr iespējams, ka ir jābūt kādam rīkam, kā VID likuma subjektu varētu informēt, ka viņa klientam ir vidēji augsts vai augsts risks. Šajā gadījumā nav nepieciešams izskaidrot tieši, kas tas ir par risku, bet vērst likuma subjekta uzmanību uz faktu, ka ir jāpievērš padziļināta klienta un tā darījumu izpēte, jāpārskata iepriekš noteiktie riski.
11. Uzņēmumam “ABC” un arī citiem grāmatvedības ārpakalpojuma uzņēmumiem: būt daudz prasīgākiem pret klientiem attiecībā uz korektu, laicīgu dokumentu iesniegšanu. Nepievērt acis uz it kā maznozīmīgiem pārkāpumiem, jo bieži vien tie sasummējoties var

radīt nopietnas problēmas. Nebaidīties zaudēt klientu un ziņot par aizdomīgiem darījumiem, jo tikai tādā veidā ar laiku tiks mazināta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija. Nesniegt pakalpojumu par nesamērīgi zemu cenu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

LR likumi

1. Biedrību un nodibinājumu likuma 2. panta pirmā daļa.
2. Grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā; 29.06.2019; pieejams : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=NIM:277952> (skatīts 04.06.2020)
3. Likuma “Grozījumi likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”” 4. pants.
Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2019/240.14> (skatīts 07.05.2020)
4. Likumprojekts Grozījumi likumā "Par grāmatvedību"11.06.2020.; pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/0/37398152B625B4FAC225850A00505893?OpenDocument> (skatīts 16.06.2020)
5. LR Likums Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu. 18.12.1997. (zaudējis spēku). Pieejams: https://likumi.lv/doc.php?id=46537&version_date=01.06.1998 (skatīts 10.05.2020.)
6. LR Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likums. 22.10.2015. (aktuālā redakcija).
Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/277779-gada-parskatu-un-konsolideto-gada-parskatu-likums> (skatīts 08.05.2020)
7. LR likums Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. 17.07.2008. (aktuālā redakcija).
Pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=178987#> (skatīts 24.03.2020)

MK noteikumi

8. Ministru kabineta noteikumi Nr. 558; Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība, 04.09.2018. aktuālā redakcija, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/301436-dokumentu-izstradasanas-un-noformesanas-kartiba> (skatīts 08.05.2020)

9. Ministru kabineta noteikumi Nr.407, Noteikumi par sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu; 27.08.2019, pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/309171-noteikumi-par-slieksna-deklaracijas-iesniegsanas-kartibu-un-saturu> (skatīts 08.05.2020)
10. Ministru kabineta noteikumi Nr. 530; Noteikumi par veidlapas paraugu ziņojumam par pārkāpumiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas jomā; 19.11.2019; pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/310772-noteikumi-par-veidlapas-paraugu-zinojumam-par-parkapumiem-noziedzigi-iegutu-lidzeklu-legalizacijas-un-terorisma-un-proliferacijas>, (skatīts 24.05.2020)
11. Ministru kabineta noteikumi Nr. 408, Noteikumi par kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem; 27.08.2019; pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/309174> (skatīts 27.05.2020)

Grāmatas

12. Leibus I.; Pētersone I., Jesemčika A., Svarinska A., Grigorjeva R., Finanšu grāmatvedība. Atkārtots un atjaunots 2. izdevums. Rīga, Lietišķās informācijas dienests; 2018, 318.lpp.
13. Ruce P. J., 'Anti-Money Laundering: The Challenges of Know Your Customer Legislation for Private Bankers and the Hidden Benefits for Relationship Management (the Bright Side of Knowing Your Customer)', 128 Banking LJ. 548, 2011, p.549

Normatīvie akti

14. Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures. Latvia. Fifth Round Mutual Evaluation Report. July 2018.; pieejams: <https://rm.coe.int/moneyval-2018-8-5th-round-mer-latvia/16808ce61b> (skatīts 24.05.2020.)
15. DIRECTIVE 2001/97/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 4 December 2001; pieejams: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:57ce32a4-2d5b-48f6-adb0-c1c4c7f7a192.0004.02/DOC_1&format=PDF (skatīts 24.05.2020)

16. EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2005/60/EK 2005. gada 26. Oktobris, pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0060&from=LV> (skatīts 24.05.2020)
17. EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs); pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=LV> (skatīts 30.05.2020)
18. EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs), pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843&from=LV> (skatīts 02.06.2020)
19. EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA (ES) 2018/1673 (2018. gada 23. oktobris), pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1673&from=lv>; skatīts (04.06.2020)
20. PADOMES DIREKTĪVA (1991. gada 10. jūnijs) par to, kā novērst finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtas naudas legalizēšanai (naudas atmazgāšanai) (91/308/EEK); Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0308&from=LV> (skatīts 24.05.2020)

Vadlīnijas

21. FATF; The FATF Recommendations. Pieejams: <http://www.fatfgafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html> (skatīts 15.04.2020.)
22. FATF Guidance Anti-Money Laundering and Terrorist Financing Measures and Final Inclusion, France, 2013, p.5.;
pieejams: http://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/reports/AML_CFT_Measures_and_Financial_Inclusion_2013.pdf (skatīts 25.05.2020)
23. FATF; Uz risku balstītas pieejas vadlīnijas -grāmatvedības profesija (2019); pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/rba-accounting-profession_tulkots_latv_val.pdf (skatīts 02.05.2020)

24. LZRA; Profesionālu Grāmatvežu Ētikas Kodeksa Rokasgrāmata, 2014. gada izdevums, [www.lzra.lv](http://lzra.lv/files/SRS/2014-IESBA-Handbook-Final-tracked-changes.pdf), pieejams: <http://lzra.lv/files/SRS/2014-IESBA-Handbook-Final-tracked-changes.pdf>; (skatīts 12.06.2020)
25. KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI par novērtējumu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riskiem, kuri skar iekšējo tirgu un attiecas uz pārrobežu darbībām; Briselē, 26.6.2017; pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/LV/COM-2017-340-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF> (skatīts 25.04.2020)
26. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas izpratnē tipoloģijas ir izplatītākie veidi un mehānismi, kā tiek legalizēti līdzekļi. Avots: Vadlīnijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanas un pārdošanas nozarē.
Pieejams: <https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/valutasmaina/Vadlinijas.pdf> (skatīts 26.05.2020);
27. VID; Vadlīnijas Valsts ieņēmumu dienesta uzraugāmajiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem, Uz risku balstīta pieeja, sava un klienta riska novērtēšana, (08.05.2019);
Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/vadlinijas> (skatīts 26.04.2020)
28. VID; Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas pamatprincipi; Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/vadlinijas> (skatīts 04.06.2020)
29. VID; Piemērs ievainojamības faktoriem un riskiem grāmatvedības un nodokļu konsultāciju nozarē;
Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/3_2_piemers_ievainojamibas_faktoriem_u_n_riskiem_gramatvedibas_un_nodoklu_konsultaciju_nozare.pdf (skatīts 02.05.2020)

Elektroniskie informācijas avoti

30. Aplokšņu algu lieta būvniecības firmā: izskan informācija par uzņēmuma nosaukumu un aizdomās turētajiem; LETA; 25.06.2020; pieejams: <https://www.la.lv/aploksnu-algu-lieta-buvniecibas-firma-izskan-informacija-par-uznemuma-nosaukumu-un-aizdomas-turetajiem>; (skatīts 27.06.2020)
31. Atlāce - Bistere Zane, Soda apmērs uzņēmumiem par pārkāpumiem AML jomā pārsniedz jau 400000eiro;Db.lv; 31.01.2020.;pieejams:<https://www.db.lv/zinas/sodu-apmers-uznemumiem-par-parkapumiem-aml-joma-parsniedz-jau-400-000-eiro-494697>; (skatīts 28.05.2020)
32. Aizsila Ieva; Grāmatvežu Profesionālās Ētikas Vadlīnijas, 04.03.2019; pieejams: <https://www.bvef.lu.lv/par-mums/zinas/zina/t/48834/> (skatīts 12.06.2020)
33. Brian O'Connell, What is a Money Laundering and What is its History? 20.03.2019; pieejams:<https://www.thestreet.com/personal-finance/education/what-is-money-laundering-14897715> (24.05.2020)
34. Estonian FIU Yearbook 2019; Overview of the activities of the Estonian Financial Intelligence Unit in 2019; pieejams: https://www.politsei.ee/files/2020-06/1591869360_rab-aastaraamat-2019-eng.pdf?a9404f5d20 (skatīts 21.06.2020)
35. FATF vēsture; pieejams: <http://www.fatf-gafi.org/about/historyofthefatf/#d.en.3157> (skatīts 24.05.2020)
36. FATF. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures (MONEYVAL). Pieejams: <https://www.fatf-gafi.org/pages/moneyval.html> (skatīts: 20.05.2020)
37. FID; Sektoru noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtējums; pieejams:https://www.fid.gov.lv/images/Downloads/useful/FINAL_kopsav_sektorialie_risku_nov_2019.pdf (skatīts 02.05.2020)
38. FID; Finanšu izlūkošanas dienesta Publiskais gada pārskats par 2019.gadu; pieejams: https://fid.gov.lv/images/Articles/2020/Gada_parskats_2019.pdf; skatīts (19.06.2020)

39. Ieteikumi patiesā labuma guvēja noskaidrošanai. BilancePLZ; 12.11.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/ieteikumi-patiesa-labuma-guveja-noskaidrosanai/> (skatīts 08.05.2020)
40. Jaunzeme: Latvijā ir ap 20 tūkstošiem uzņēmumu - potenciālo aplokšņu algu maksātāju, Ilja Kozins; 04.02.2020., pieejams: <https://www.tvnet.lv/6889411/jaunzeme-latvija-ir-ap-20-tukstosiem-uznemumu-potencialo-aploksnu-algu-maksataju;> (skatīts 15.06.2020)
41. Kā rīkoties, ja noskaidrot patieso labuma guvēju ir sarežģīti? BilancePLZ; 14.11.2019. Pieejams: <https://www.plz.lv/ka-rikoties-ja-noskaidrot-patieso-labuma-guveju-ir-sarezgiti/> (skatīts 07.05.2020)
42. Kā ārpakalpojumu grāmatvedim atpazīt aizdomīgu darījumu sasaisti ar finanšu noziegumiem? BilancePLZ; 03.07.2019; pieejams: <https://www.plz.lv/ka-atpazit-saiknes-starp-aizdomigiem-darijumiem-un-finansu-noziegumiem/>(skatīts 05.05.2020)
43. Kādas aizdomīga darījuma pazīmes liecina par iespējamu izvairīšanos no nodokļu nomaksas? BilancePLZ; 03.07.2019; pieejams <https://www.plz.lv/kuras-aizdomigu-darijumu-pazimes-liecina-par-iespejamu-izvairisanos-no-nodoklu-nomaksas/> (skatīts 06.05.2020)
44. Kubliņš Ikars; Galvenās šogad gaidāmās tendences nodokļu un komercdarbības tiesiskā regulējuma jomā II, BilancePLZ, 16.03.2020., pieejams: <https://www.plz.lv/galvenas-sogad-gaidamas-tendences-nodoklu-un-komercdarbibas-tiesiska-regulejuma-joma-ii/> (skatīts 07.05.2020)
45. Kubliņš Ikars, “Kas un kā ārpakalpojumu grāmatvežus iesaista “naudas atmazgāšanas” afērās un kā to pamanīt?”; Bilance PLZ; 13.12.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/kas-un-ka-arpakalpojumu-gramatvezus-iesaista-naudas-atmazgasanas-aferas-un-ka-to-pamanit/> (skatīts 03.05.2020)
46. Letiņa Laima; Pārskatāma uzņēmējdarbības vide – patiesie labuma guvēji atklājas Uzņēmumu reģistrā; BilancePLZ; 17.01.2020.; pieejams: <https://www.plz.lv/parskatama-uznemejdarbibas-vide-patiesie-labuma-guveji-atklajas-uznemumu-registra/> (skatīts 08.05.2020)
47. Letiņa Laima; Patiesā labuma guvēja statuss, tā reģistrācijas komercreģistrā nozīme. Jurista Vārds, 30.04.2019., Nr. 17/18 (1075/1076), 22.–27. lpp.

48. Lursoft; Likuma prasību nepildīšana var maksāt uzņēmuma cenu, 30.01.2020.; pieejams: <https://blog.lursoft.lv/2020/01/30/likuma-prasibu-nepildisana-var-maksat-uznemuma-cenu/> (skatīts 03.06.2020)
49. Marjasova Jeļena, Mg.oec., SIA RS ONE Consulting valdes locekle, Klienta sākotnējās izpētes praktiskie aspekti, BilancePLZ 07.02.2020., pieejams: <https://www.plz.lv/klienta-sakotnejas-izpetes-praktiskie-aspekti/> (skatīts 09.05.2020)
50. Marjasova Jeļena; “Grāmatvedības licencēšana aktualizēs atbilstības jautājumus”; BilancePLZ; 06.11.2019.; pieejams: <https://www.plz.lv/gramatvezu-licencesana-aktualizes-atbilstibas-jautajumus/> (skatīts 16.06.2020)
51. Mejertāle A., Puķe M. Nākamais raunds cīņā pret finanšu noziegumiem. iTiesības, 18.06.2018. Pieejams: <https://itiesibas.lv/raksti/komercdarbiba/komerciesibas/nakamais-raunds-cina-pret-finansu-noziegumiem/13547> (skatīts 24.05.2020)
52. Money Laundering and terrorist financing prevention report of the Financial Crime Investigation service 2019, Lithuania, Annual report, pieejams:http://www.fntt.lt/data/public/uploads/2020/06/ml_tfp_activities_financial_crime_investigation_service_2019.pdf; (skatīts 21.06.2020)
53. Plāno ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšanu; nozares apgrozījums pērn sarucis par piektdaļu, DELFI Bizness; 22.08.2019., Pieejams: https://www.delfi.lv/bizness/bankas_un_finanses/plano-arpakalpojuma-gramatvezu-licencesanu-nozares-apgrozijums-pern-sarucis-par-piektดาลu.d?id=51391171 (skatīts 15.06.2020)
54. Rudzīte Agnese; VID; NILLTPFN aktualitāte, nozaru riski, ārpakalpojuma grāmatveži; 12.12.2019; pieejams:http://www.rmsforum.lv/admuploads/file/agnese_rudzite_12.12.2019_prezent%C4%81cija.pdf (skatīts 27.05.2020)
55. Vai ārpakalpojumu grāmatvežu licencēšana būs veids, kā garantēt grāmatvežu kvalifikāciju?; Bilance PLZ; 14.12.2018., pieejams:<https://www.plz.lv/vai-arpakalpojumu-gramatvezu-licencesana-bus-veids-ka-garantet-gramatvezu-kvalifikaciju/> (skatīts 15.06.2020)

56. VID, Atbildība par likuma prasību pārkāpšanu; pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/atbildiba-par-likuma-prasibu-parkapsanu> (skatīts 02.03.2020)
57. VID, Biežāk uzdotie jautājumi, 27.09.2018,
Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/pakalpojumi-tiek-sniegti-tikai-vienai-juridiskai-personai-un-gada-apgrozijums-neliels-vai-uz-mani> (skatīts 26.04.2020)
58. VID mājaslapā pieejama informācija par politiski nozīmīgām personām un to ģimenes locekļiem, 07.11.2019, pieejams: <https://www.plz.lv/vid-majaslapa-pieejama-informacija-par-politiski-nozimigam-personam-un-to-gimenes-locekliem/> (skatīts 05.05.2020)
59. VID; Finanšu darījumu darba grupas (FATF) rekomendācijas. 2012. gada februāris; pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/fatf_rekomendacijas_lv.pdf (skatīts 26.05.2020)
60. VID; Noziedzīgi iegūtu līdzekļu un terorisma finansēšanas novēršanas likuma prasības, to izpildes kārtība. LR Valsts ieņēmumu dienests. Prezentācija.
Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/nill_videosemin_1.pdf (skatīts 10.05.2020)
61. VID; E-mācības, EDS NILLTPFNL subjektiem;
Pieejams: <https://apmacibas.vid.gov.lv/?sfwd-lessons=ieksejas-kontroles-sistema-2> (skatīts 03.05.2020)
62. VinciWorks. 4th Money Laundering Directive – What you need to know. 06.12.2017.
Pieejams: <https://vinciworks.com/blog/4th-money-laundering-directive-what-you-need-to-know/>; (skatīts 24.05.2020)
63. Zalāne Linda; Ēnu ekonomika pērn- 23,9%; LTRK: jādomā par motivēšanu, ne tikai apkarošanu, 10.06.2020; Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/enu-ekonomika-pern-239-ltrk-jadoma-par-motivesanu-ne-tikai-apkarosanu.a363189/> (skatīts 20.06.2020)
- Uzņēmuma “ABC” gada pārskati 2018.g. un 2019.g.
Uzņēmuma „ABC” npublicētie materiāli
Uzņēmuma “ABC” NILLTPFN iekšējā kontroles sistēma, klientu un darījumu izpētes dokumenti.

PIELIKUMI

Pielikums Nr.1

Aptauas anketa. “NILLTPFN likuma prasību ievērošana Latvijas grāmatvedības ārpakalpojumu uzņēmumos”.

Šo aptauju ir izstrādājusi Latvijas Universitātes Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes Maģistra studiju programmas “Grāmatvedība un audits” otrā kursa studente Maģistra darbam “Izpēte par NILLTPFN likuma prasību ievērošanu Latvijas grāmatvedības ārpakalpojumu uzņēmumos”.

Aptauja ir izveidota, lai noskaidrotu Latvijā reģistrētu grāmatvedības ārpakalpojumu uzņēmumu viedokli par NILLTPFN likuma prasībām un to ievērošanu. Būšu pateicīga par Jūsu nelielu stāstījumu pēdējā punktā, tieši kā emocionāli Jūs jūtaties ievērojot šo likumu, jo par šo aspektu uzņēmumi skaļi nerunā.

Aptaujas rezultāti ir anonīmi un dati tiks izmantoti apkopotā veidā tikai Maģistra darba pētījumam. Lūdzu, atzīmējiet atbildi, kas visvairāk atspoguļo Jūsu viedokli. Aptaujas aizpildīšana aizņems apmēram 5 - 10 minūtes.

*** Nepieciešams**

Vai Jūsu uzņēmumā ir bijusi VID pārbaude attiecībā uz NILLTPFN likuma prasību ievērošanu? *

- ✓ Jā
- ✓ Nē
- ✓ Citas

Ja atbilde uz jautājumu " Vai Jūsu uzņēmumā ir bijusi VID pārbaude attiecībā uz NILLTPFN likuma prasību ievērošanu?" - NĒ, vai Jūs būtu jau gatavi rītdien VID pārbaudei? *

- ✓ Jā
- ✓ Nē
- ✓ Daļēji

- ✓ Citas

Ja atbilde uz jautājumu "Vai Jūsu uzņēmumā ir bijusi VID pārbaude attiecībā uz NILLTPFN likuma prasību ievērošanu?"- JĀ, kāds pārbaudes rezultāts

- ✓ Pozitīvs
- ✓ Tiek izvērtēts
- ✓ Brīdinājums
- ✓ Sods
- ✓ Apturēta darbība
- ✓ Neattiecas

Ja atbilde uz jautājumu " Vai Jūsu uzņēmumā ir bijusi VID pārbaude attiecībā uz NILLTPFN likuma prasību ievērošanu?"- JĀ, kā Jūs jutāties pārbaudes laikā?

- ✓ Bez izmaiņām
- ✓ Ļoti nedroši
- ✓ Nospiedoši
- ✓ Nožēlojami
- ✓ Neattiecas
- ✓ Citas

Vai viegli bija izprotamas un izpildāmas NILLTPFN likuma prasības *

- ✓ Jā
- ✓ Nē
- ✓ Daļēji
- ✓ Citas

Ja VID pārbaudes rezultāts - BRĪDINĀJUMS, kāda bija pārkāpuma būtība?

- ✓ iekšējās kontroles sistēma izstrādāta nepilnīgi
- ✓ nav aktualizēta iekšējās kontroles sistēma

- ✓ nav veikts NILLTPFN risku novērtējums
- ✓ nav dokumentēti visu klientu identifikācijas un izpētes pasākumi
- ✓ nav veikta patiesā labuma guvēja un politiski nozīmīgu personu noskaidrošana
- ✓ nav veikta darbinieku apmācība
- ✓ nav paziņots VID par NILLTPFN likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka iecelšanu
- ✓ nav veikts un dokumentēts sankciju riska novērtējums
- ✓ nav izveidota sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēma
- ✓ neattiecas
- ✓ citas

Ja VID pārbaudes rezultāts- SODS, kāda bija pārkāpuma būtība

- ✓ nav izpildīts pienākums ziņot Kontroles Dienestam par aizdomīgiem darījumiem
- ✓ iekšējās kontroles sistēma izstrādāta nepilnīgi
- ✓ nav aktualizēta iekšējās kontroles sistēma
- ✓ nav izpildīta VID prasība nodrošināt pārbaudes veikšanu un uzrādīt pieprasītos dokumentus
- ✓ nav veikts un dokumentēts savas darbības un klientu NILLTPFN risku novērtējums
- ✓ nav dokumentēti visu klientu identifikācijas un izpētes pasākumi
- ✓ nav uzglabāti klientu identifikācijas, riska novērtējuma un izpētes dokumenti
- ✓ nav veikta patiesā labuma guvēja un politiski nozīmīgu personu noskaidrošana
- ✓ nav veikta darbinieku apmācība
- ✓ nav paziņots VID par NILLTPFN likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka iecelšanu
- ✓ nav veikts un dokumentēts sankciju riska novērtējums
- ✓ nav izveidota sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēma

- ✓ neattiecas
- ✓ citas

Ja VID pārbaudes rezultāts- APTURĒTA DARBĪBA, kāda bija pārkāpuma būtība?

- ✓ nav izpildīts pienākums ziņot Kontroles Dienestam par aizdomīgiem darījumiem
- ✓ iekšējās kontroles sistēma izstrādāta nepilnīgi
- ✓ nav aktualizēta iekšējās kontroles sistēma
- ✓ nav veikts un dokumentēts sankciju riska novērtējums
- ✓ nav izveidota sankciju riska pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēma
- ✓ nav izpildīta VID prasība nodrošināt pārbaudes veikšanu un uzrādīt pieprasītos dokumentus
- ✓ nav dokumentēti visu klientu identifikācijas un izpētes pasākumi
- ✓ nav veikta patiesā labuma guvēja un politiski nozīmīgu personu noskaidrošana
- ✓ nav uzglabāti klientu identifikācijas, riska novērtējuma un izpētes dokumenti
- ✓ nav veikts un dokumentēts savas darbības un klientu NILLTPFN risku novērtējums
- ✓ nav paziņots VID par NILLTPFN likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka iecelšanu
- ✓ nav veikta darbinieku apmācība
- ✓ neattiecas
- ✓ citas:

Kas tieši Jums sagādāja problēmas NILLTPFN likuma prasību izpildē? *

- ✓ Likuma grozījumu biežums
- ✓ Darbinieku un finanšu trūkums
- ✓ Zināšanu, pieredzes trūkums
- ✓ Nepietiekošs atbalsts no FID un VID problēmsituācijās
- ✓ Citas

Vai viegli izprotat, kas ir aizdomīgs darījums, par kuru jāziņo Kontroles Dienestam? *

- ✓ Jā
- ✓ Nē
- ✓ Daļēji
- ✓ Citas

Vai Jūs varētu turpināt profesionāli strādāt ar klientu, ja esat par viņu ziņojis Kontroles Dienestam par aizdomīgiem darījumiem? *

- ✓ Jā
- ✓ Nē
- ✓ Neesmu domājis/-usi
- ✓ Citas

Jūsu Uzņēmuma vecums: *

- ✓ 1-3 gadi
- ✓ 4-6 gadi
- ✓ 7-9 gadi
- ✓ 10-13 gadi
- ✓ 14 gadi un vairāk

Jūsu Uzņēmuma klientu skaits: *

- ✓ 1-10
- ✓ 11-20
- ✓ 21-30
- ✓ 31-40
- ✓ 41-50
- ✓ 51-60

✓ 61 un vairāk

✓ Citas

Darbinieku skaits Jūsu Uzņēmumā: *

✓ 1

✓ 2

✓ 3

✓ 4

✓ 5

✓ 5-10

✓ 11-15

✓ 16 un vairāk

✓ Citas

Jūsu personīgais viedoklis, skatījums par NILLTPFN likuma prasībām Latvijā.

Paldies par piedalīšanos aptaujā!

**Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas
novēršanas likuma īss raksturojums ***

1.nodaļa (1.-5.pants). VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI
Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas jēdziens, lietotie termini, subjekti un mērķis.
2.nodaļa (6-10.pants). IEKŠĒJĀS KONTROLES SISTĒMA
Iekšējās kontroles sistēmas definējums, pienākums veikt savu un klientu risku novērtēšanu, iekšējās kontroles sistēmas izveides pienākums likuma subjektiem, iekšējās kontroles sistēmas aktualizēšana, nepieciešamība pēc darbinieku regulāras izglītošanas, apmācībām. Atbildīgās personas iecelšana par likuma prasību izpildi un prasības par personas atbilstību.
3.nodaļa (11.- 29.pants). KLIENTA IZPĒTE
Uzskaitīti klienta identifikācijas un izpētes elementi, pienākumi. Patiesā labuma guvēja noskaidrošana, darījuma attiecību uzraudzība, aizliegumi, klienta padziļinātā izpēte un vienkāršotā izpēte. Darījuma attiecības ar politiski nozīmīgu personu, politiski nozīmīgas personas ģimenes locekli un ar politiski nozīmīgu personu cieši saistītu personu. Darījuma attiecības klientu no augsta riska trešās valsts.
4.nodaļa (30.- 31.pants). ZIŅOŠANA PAR AIZDOMĪGIEM DARĪJUMIEM
Definēts ziņošanas par aizdomīgiem darījumiem pienākums un ziņojuma saturs.
4¹ .nodaļa (31.pants).

SLIEKŠŅA DEKLARĀCIJA
Definēts sliekšņa deklarācijas iesniegšanas pienākums, kārtība un saturs.
5.nodaļa (32.-36.pants).
ATTURĒŠANĀS NO DARĪJUMA VEIKŠANAS UN LĪDZEKĻU IESALDĒŠANA
Uzrakstīta kārtība, kā jārikojas, ja pieņem lēmumu par atturēšanos no darījuma veikšanas, ja tie saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai terorisma un proliferācijas finansēšanu, ziņošana Finanšu izlūkošanas dienestam. Kārtība kā Finanšu izlūkošanas dienests izdod rīkojumu par līdzekļu iesaldēšanu un citi jautājumi saistībā ar atturēšanos no darījuma veikšanas, izņēmumi.
6.nodaļa (37.- 40.pants).
LIETVEDĪBA UN LIKUMA SUBJEKTU ATBRĪVOŠANA NO ATBILDĪBAS
Norādīts, kā tiek uzglabāti klientu izpētes dokumenti, aktualizātā informācija un kā tiek iznīcināti šie dokumenti. Klientu izpētes dokumentu un informācijas sniegšana Finanšu izlūkošanas dienestam, uzraudzības un kontroles institūcijām, aizliegums izpaust ziņošanas faktu. Citi ar lietvedību saistīti norādījumi. Likuma subjekta atbrīvošana no atbildības.
7.nodaļa (41.-44.pants).
KREDĪTIESTĀDĒM UN FINANŠU IESTĀDĒM PIEMĒROJAMIE ĪPAŠIE NOTEIKUMI
Definēti šīm iestādēm īpašie noteikumi.
8.nodaļa (45.- 49.pants).
UZRAUDZĪBAS UN KONTROLES INSTITŪCIJU TIESĪBAS UN PIENĀKUMI
Norādītas uzraudzības un kontroles institūciju tiesības un pienākumi, informācijas glabāšanas pienākums un informācijas izpaušanas noteikumi, aizliegumi izpaust informāciju. Uzraudzības un kontroles institūciju atbrīvošana no atbildības.
9.nodaļa (50.- 53.pants).

FINANŠU IZLŪKOŠANAS DIENESTS
Definēts Finanšu izlūkošanas dienesta juridiskais statuss, struktūra, pienākumi, tiesības, informācijas aizsardzība un atbildība.
10.nodaļa (54.- 58.pants).
FINANŠU IZLŪKOŠANAS DIENESTA SADARBĪBA AR VALSTS UN PAŠVALDĪBU INSTITŪCIJĀM
Sīkāk definēta sadarbība starp Finanšu izlūkošanas dienestu un valsts un pašvaldību institūcijām.
11.nodaļa (59.- 60.pants).
FINANŠU IZLŪKOŠANAS DIENESTA KONSULTATĪVĀ PADOME
Definēti Finanšu izlūkošanas dienesta Konsultatīvās padomes uzdevumi un Konsultatīvās padomes sastāvs.
12.nodaļa (61.pants).
NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU LEGALIZĀCIJAS UN TERORISMA UN PROLIFERĀCIJAS FINANSĒŠANAS NOVĒRŠANAS KOORDINĀCIJA
Definēts Koordinējošās institūcijas mērķis
13.nodaļa (62.- 63.pants).
STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA
Definēti noteikumi saistībā ar starptautisko sadarbību.
14.nodaļa (64.- 76.pants).
LIKUMA SUBJEKTA UN FINANŠU IZLŪKOŠANAS DIENESTA NEPAMATOTAS UN NELIKUMĪGAS RĪCĪBAS REZULTĀTĀ NODARĪTU ZAUDĒJUMU ATLĪDZINĀŠANA
Norādīta ar likuma subjekta un Finanšu izlūkošanas dienesta nepamatotas un nelikumīgas rīcības rezultātā nodarītu zaudējumu atlīdzināšanu saistīta kārtība, veidi.
15.nodaļa (77.- 83.pants).

**ATBILDĪBA PAR PĀRKĀPUMIEM NOZIEDZĪGI IEGŪTU LĪDZEKĻU
LEGALIZĀCIJAS UN TERORISMA UN PROLIFERĀCIJAS FINANSĒŠANAS
NOVĒRŠANAS JOMĀ UN KOMPETENCE SANKCIJU PIEMĒROŠANĀ UN
UZRAUDZĪBAS PASĀKUMU ĪSTENOŠANĀ**

Definētas sankcijas, atbildība par pārkāpumiem, pārsūdzēšana kārtība, noilguma definējums.

** autores sagatavota tabula ar īsu Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma raksturojumu⁹⁴*

⁹⁴ LR likums Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums. 17.07.2008.
(aktuālā redakcija) Pieejams: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=178987#> (skatīts 24.03.2020)

Uzņēmuma "ABC" pieejamie dokumenti saskaņā ar NILLNTPFNL prasībām *

N.p.k.	Dokumenta nosaukums	Apjoms (lpp.)
1	KĀRTĪBA, kādā tiek novērtēts, dokumentēts un pārskatīts ar klientu, tā rezidences (reģistrācijas) valsti, klienta saimniecisko vai personisko darbību, izmantotajiem pakalpojumiem un produktiem un to piegādes kanāliem, kā arī ar veiktajiem darījumiem saistītais NILLNTPF risks.	10
2	KĀRTĪBA UN APJOMS, kādā, balstoties uz uzņēmuma veikto klienta NILLNTPF riska novērtējumu un ievērojot likumā un citos normatīvajos aktos noteiktās klienta izpētes minimālās prasības, veicama klienta izpēte.	22
3	KĀRTĪBA, kādā, balstoties uz uzņēmuma veikto klienta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas riska novērtējumu, veicama klienta darījumu uzraudzība.	2
4	Neparastu un aizdomīgu darījumu atklāšanas kārtība un kārtība, kādā uzņēmums atturas no aizdomīga darījuma veikšanas	7
5	KĀRTĪBA, kādā tiek ziņots Finanšu izlūkošanas dienestam par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem.	4
6	KĀRTĪBA, kādā tiek uzglabāta un iznīcināta klienta izpētes gaitā, kā arī klienta veikto darījumu uzraudzības gaitā iegūtā informācija un dokumenti.	3
7	Darbinieku apmācība, tiesības, pienākumi un atbildība, kā arī darbinieku profesionālās kvalifikācijas un atbilstības kritēriji, pildot NILLNTPFNL prasības.	12
8	KĀRTĪBA, kādā tiek pārskatīta, grozīta vai uzlabota Iekšējās kontroles sistēma atbilstoši grozījumiem normatīvajos aktos vai uzņēmuma darbības procesos, sniegtajos pakalposumos, pārvaldības struktūrā, klientu bāzē vai darbības reģionos.	1

9	KĀRTĪBA, kādā Valsts ieņēmumu dienestam tiek sniegta informācija par aizdomīgiem darījumiem, kā arī citiem darījumiem.	6
10	1.Pielikums. Klienta identifikācija.	2
11	2.Pielikums. Klienta darījumu izpēte	3
12	3.Pielikums. Pašriskā noteikšana	2
13	4. Pielikums. Ziņojums par neparastu vai aizdomīgu darījumu (iesniedzams elektroniski) (2. Pielikums Ministru kabineta 2019. gada 2. jūlija noteikumiem Nr. 281).	
14	5. Pielikums. Subjekta noteiktie riski.	1
15	6. Pielikums. Padziļināta izpēte. Vispārējās aizdomīguma pazīmes un riska identifikatori.	4
16	Pielikums.7. Uzraugošās institūcijas (VID) noteiktie riski.	12
17	NILLNTPFN risku novērtēšanas apmācības reģistrācijas žurnāls.	
18	Rīkojumi un Lēmumi saistībā ar darbinieku apmācībām, IKS iepazīšanu un ievērošanu.	
19	Sankciju risku pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēma.	21
20	1-S. pielikums. Sankciju risku anketa.	2
21	Rīkojumi un Lēmumi saistībā ar darbinieku apmācībām sakarā ar Sankciju risku pārvaldīšanu, IKS iepazīšanu un ievērošanu.	

* *autores izveidota tabula, pēc prakses laikā iegūtās informācijas uzņēmumā "ABC"*

Maģistra darbs „NILLTPFN likuma prasību ievērošana Latvijas grāmatvedības ārpakalpojumu uzņēmumos”

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors:

Sanita Karlsona

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Pētnieks (Dr.) Ivita Faituša _____

Recenzents: lektors Ieva Aizsila

Darbs iesniegts Finanšu un grāmatvedības nodaļā _____

Dekāna pilnvarotā persona: studiju metodiķe Alla Ščukina _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījumu komisijas sēdē

Komisijas sekretāre: _____